

178
19593

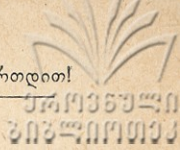
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

178/3
საბჭოთა
სამართალი

38

1

1959

საბჭოთა სამართალი

№ 1

იანვარი-თებერვალი

1959 წელი

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს, პროკურატურისა
და უმაღლესი სასამართლოს
ორთვიური ჟურნალი

შინაარსი

	83
მ. ო. წინავე — უდიდესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გადაწყვეტილებები	3
თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი — სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები	8
ბ. ფურცხვანიძე — ახალი კანონები სასამართლო წყობილების, კანონმდებლობის საფუძვლებისა და სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების შესახებ	18
ა. გელოვანი — დამცველის გაზრდილი პროცესუალური როლის შესახებ საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში	23
მ. ვეფხვაძე — საგამომძიებლო და ოპერატიულ მუშაობათა სწორად დაგეგმვის შედეგად	27
ლ. ჯღარკაძე — საქართველოს ბუნების დაცვა საყოველთაო სახალხო საქმეა	30
ი. სურგულაძე — ტერმინი „ცდა“ და მისი მნიშვნელობა	33
გ. სვერდლოვი — განქორწინების შესახებ	39

7835

წინადადებანი ახალი კანონმდებლობისათვის

ს. ჯაფარიძე, გ. თარხნიშვილი, ა. ხოჭოლაძე — საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის პროექტის შედგენისათვის	51
ი. მიქაუტაძე — განხრახ მკვლელობის დროს განუცხადებლობის დასჯადობის შესახებ	60
ე. ნეიძე — ზოგიერთი პროცესუალური საკითხის შესახებ შრომითი დავის განხილვისას	62

საუბრები სახალხო მსაჯულებთან

საუბარი მეზუფე—საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესის ძირითადი ცნებები	66

* * *

იურიდიული კონსულტაცია მოსახლეობას	72
ინფორმაცია	77

34136930
308411033

СО Д Е Р Ж А Н И Е

	стр.
Передовая — Решения большой государственной важности	3
Т. Церетели, В. Макашвили — Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик	8
Б. Пурцхванидзе — Новые законы об основах судостроительства и уголовного судопроизводства	18
А. Геловани — О возросшей роли защитника в советском уголовном процессе	23
М. Вепхвадзе — В результате правильной планировки следственной и опера- тивной работы	27
Л. Джгаркава — Защита природы Грузии — всенародное дело	30
П. Сургуладзе — Термин „покушение“ и его значение	33
Г. Свердлов — О разводе	39

ПРЕДЛОЖЕНИЯ К НОВОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

С. Джапаридзе, Г. Тархнишвили, А. Хочолава — К составлению проекта кодекса гражданского права Грузинской ССР	51
И. Микаутадзе — О недонесении при умышленном убийстве	60
Е. Неидзе — Некоторые процессуальные вопросы разрешения трудовых споров	62

БЕСЕДЫ С НАРОДНЫМИ ЗАСЕДАТЕЛЯМИ

Беседа пятая — Основные понятия советского гражданского процесса	66
* * *	
Юридическая консультация населению	72
Информация	77

უდიდესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გარანტირებული

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე მოწვევის მეორე სესიამ, რომელმაც 1958 წლის 25 დეკემბერს დაამტკიცა თავისი მეტად ნაყოფიერი და შინაარსიანი მუშაობა, მიიღო მთელი რიგი უმნიშვნელოვანესი კანონები. ამ კანონებს უდიდესი სახელმწიფოებრივი, სამეურნეო და პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვთ.

უმაღლესი საბჭოს სესიამ დაამტკიცა 1959 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი. 1959 წლის ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილი 723.369.159 ათას მანეთს შეადგენს, ხოლო გასავალი 707.637.887 ათას მანეთს. მიმდინარე წლის ბიუჯეტის, როგორც შემოსავალი ისე გასავალი გაცილებით აღემატება გასული წლის ბიუჯეტის მონაცემებს.

1959 წლის ბიუჯეტიდან თითქმის 309 მილიარდი მანეთი დაიხარჯება მძიმე მრეწველობის, სადამამუშავლო ინდუსტრიის, მსუბუქი და კვების მრეწველობის განვითარებისა და აღმავლობის საჭიროებისათვის. 232 მილიარდ მანეთზე მეტი გათვალისწინებულია სახალხო განათლების, ჯანმრთელობის, კულტურის, პენსიებისა და სხვა ხარჯების დასაფარავად.

1959 წლის ბიუჯეტი საბჭოთა კავშირის მშვიდობიანი მშენებლობისა და განვითარების ბიუჯეტია, იგი მთლიანად და საცესებით ასახავს საბჭოთა სახელმწიფოს მთავრობის სამშვიდობო პოლიტიკას და კომუნისტური მშენებლობის შვიდწლიანი დიდი გეგმის პირველი წლის ამოცანებს.

კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის საქმისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს უმაღლესი საბჭოს სესიის მიერ მიღებულ კანონს „ცხოვრებასთან სკოლის კავშირის განმტკიცებისა და სსრ კავშირში სახალხო განათლების სისტემის შემდგომი განვითარების შესახებ“.

ამ კანონის შესაბამისად შემოღებულია რვაწლიანი საყოველთაო სავალდებულო სწავლება, დღემდე არსებულ შვიდწლიანი სწავლების ნაცვლად.

როგორც კანონის პირველ მუხლშია ნათქვამი, საბჭოთა სკოლის მთავარი ამოცანაა მოამზადოს მოსწავლეები ცხოვრებისათვის, საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომისათვის, კიდევ უფრო აამაღლოს მათი ზოგადი და პოლიტიკური განათლების დონე, მოამზადოს განათლებული ადამიანები, რომლებმაც კარგად უნდა იცოდნენ მეცნიერებათა საფუძვლები, აღზარდოს ახალგაზრდობა სოციალისტური საზოგადოების პრინციპებისადმი დიდი პატივისცემის სულისკვეთებით, კომუნისტური იდეების სულისკვეთებით.

საშუალო სკოლაში სწავლებისა და აღზრდის საქმეში მთავარ, წამყვან საწყისად უნდა დამკვიდრდეს სწავლების მჭიდრო კავშირი შრომასთან, კომუნისტური მშენებლობის პრაქტიკასთან.

საბჭოთა უმაღლესი სკოლა მოწოდებულია მოამზადოს მრავალმხრივ განათლებული ადამიანები, რომლებმაც ზედმიწევნით უნდა იცოდნენ მეცნიერებისა და ტექნიკის შესაბამისი დარგები.

ახალი კანონით „ცხოვრებასთან სკოლის კავშირის განმტკიცებისა და სსრ კავშირში სახალხო განათლების სისტემის შემდგომი განვითარების შესახებ“ უმაღლესი სკოლის წინაშე დასმულია ამოცანა მოამზადოს მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები, აღზრდილი მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების საფუძვლებზე, დაუფლებულნი სამამულო და უცხოეთის მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლეს მიღწევებს, რომელთაც კარგად ეცოდინებათ საქმის პრაქტიკა, შეეძლებათ არა მარტო მთლიანად გამოიყენონ თანამედროვე ტექნიკა, არამედ კიდევაც შექმნან მომავლის ტექნიკა.

უმაღლესი სკოლის ამოცანაა შეასრულოს სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები, რომლებიც ხელს უწყობენ კომუნისტური მშენებლობის ამოცანების გადაწყვეტას, აამაღლოს სახალხო მეურნეობის, კულტურისა და განათლების სხვადასხვა დარგში დასაქმებულ სპეციალისტთა კვალიფიკაცია; გაავრცელოს მეცნიერული და პოლიტიკური ცოდნა მშრომელთა შორის.

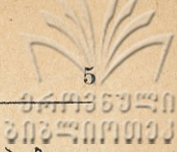
აღნიშნულ კანონში, არა მარტო მოცემულია სახალხო განათლების შემდგომი განვითარების პრინციპები, არამედ დასახულია მისი განხორციელების პრაქტიკული ღონისძიებებიც.

ცხოვრებასთან სკოლის კავშირის განმტკიცება არა მარტო გააუმჯობესებს კადრების მომზადებას, არამედ მას უდიდესი მნიშვნელობა ექნება ახალგაზრდობის კომუნისტურად აღზრდის უზრუნველსაყოფად, პიროვნების მრავალმხრივ განვითარებისათვის, გონებრივ და ფიზიკურ შრომას შორის არსებითი სხვაობის ლიკვიდაციისათვის.

უმაღლესმა საბჭომ დაამტკიცა სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის, სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლები, სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების საფუძვლები, სამხედრო ტრიბუნალების დებულება. უმაღლეს საბჭოს სესიამ მიიღო კანონები სახელმწიფო და სამხედრო დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ და სასამართლოს მიერ საარჩევნო უფლებების აყრის გაუქმების შესახებ.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ სოციალისტური კანონიერება ემსახურება საბჭოთა სახელმწიფოებრივი წყობილების განმტკიცების საქმეს, კომუნისტური მშენებლობის საქმეს ჩვენს ქვეყანაში. ამიტომ უმაღლეს საბჭოს სესიის მიერ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის, სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო წარმოების საფუძვლებისა და სხვა კანონების მიღებას უდიდესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს. ახალი კანონების მიღება მნიშვნელოვანწილად იმით აიხსნება, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მოქმედი ძირითადი საწყისები, ისევე როგორც ბევრი სხვა კანონები მიღებული იქნენ 30 წლის წინათ, ისინი ბევრ რამეში მოძველდნენ და საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების დღევანდელ ეტაპს აღარ შეესაბამებოდნენ.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები ითვალისწინებენ მოკავშირე რესპუბლიკების ფართო უფლებებს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარგში. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის, სისხლის სამართლის საქმეთა წარმოების, სასამართლო წყობილების საფუძვლების შესაბამისად და

სხვა საერთო-საკავშირო კანონების გათვალისწინებით მოკავშირე რესპუბლიკების უმადლესი საბჭოები მიიღებენ სისხლის სამართლის კოდექსებს, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებს და კანონს სასამართლო წყობილების შესახებ. ამ მიმართებით მოკავშირე რესპუბლიკებს მოუხდებათ უახლოეს დროში დიდი საპასუხისმგებლო მუშაობის ჩატარება.

ქურნალი „საბჭოთა სამართალი“ თავის თანამშრომელთა და მკითხველთა სახით მოწოდებულია სათანადო სამსახური გაუწიოს საქართველოს სსრ საკანონმდებლო ორგანოებს ამ ფრიად დიდი ამოცანის შესრულებაში.

უმადლესი საბჭოს მიერ მიღებული ახალი კანონები მთელი სიცხადით ითვალისწინებენ, რომ საჭიროა ყოველი ღონისძიებით დავიცვათ ჩვენი სახელმწიფო და ამ სახელმწიფოში დამყარებული მართლწესრიგი დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან, აგრეთვე, რომ საჭიროა მტკიცედ დავიცვათ მოქალაქეთა პიროვნება და უფლებანი.

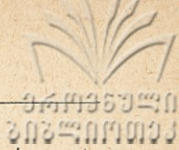
სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები ითვალისწინებენ ერთის მხრივ, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შემცირებას და შერბილებას იმ დანაშაულებრივ ქმედობის გამო, რომელიც დიდ საშიშროებას არ წარმოადგენს სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის, ხოლო მეორეს მხრივ, პასუხისმგებლობის მნიშვნელოვან გაძლიერებას ყველაზე მძიმე დანაშაულებისათვის სახელმწიფოს წინააღმდეგ, აგრეთვე დანაშაულობისათვის მოქალაქეთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის წინააღმდეგ, სოციალისტური, სახალხო საკუთრების დიდი რაოდენობით დატაცებისათვის. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები ითვალისწინებენ აგრეთვე საშიშ რეციდივისტთა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებას.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების ერთერთ მეტად მნიშვნელოვან საწყისს ის წარმოადგენს, რომ მასში ზუსტად და ნათლად არის ასახული პრინციპი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა მხოლოდ და მხოლოდ გარკვეული დანაშაულისათვის, რითაც გადაჭრით უარყოფილია დღემდე მოქმედ კანონში არსებული ანალოგიის პრინციპი. ახალი საფუძვლები ითვალისწინებენ სასჯელის ინდივიდუალიზაციას დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით.

ფრიად მნიშვნელოვანია აგრეთვე დებულება იმის შესახებ, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირის ბრალეულობისა და სასჯელის შეფარდების საკითხი შეიძლება გადაწყვეტილ იქნას მხოლოდ კანონის შესაბამისად არჩეული სასამართლოს მიერ.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ახალი საფუძვლების თანახმად დაწესებულია თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა 10 წელი, ხოლო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის — 15 წელი, რითაც საგრძნობლად შემცირებულია ამჟამად მოქმედი თავისუფლების აღკვეთის ვადები.

საბჭოთა სახელმწიფო იძულებულია, როგორც დროებითი ზომა ჯერ კიდევ დატოვოს ისეთი სასტიკი სასჯელი, როგორიცაა სიკვდილით დასჯა, მაგრამ ამ სასჯელის შეფარდების შესაძლებლობა ახალი კანონით მეტად შეზღუდულია. იგი შეიძლება მშვიდობიანობის დროს დამუშავებული იქნას მხოლოდ ისეთი უმძიმესი ბოროტმოქმედების ჩადენის შემთხვევაში, როგორიც არის სამშობლოს ღალატი, ჯანუშობა, დივერსია, ტერორისტული აქტი, ბანდიტიზმი და განზრახ მკვლელობა. ჩადენილი დამამძიმებელ გარემოებებში.

საბჭოთა კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის წარმოების საფუძვლებში მოცემულია სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიების და განხილვის მაქსიმალურად მიზანშეწონილი, მეცნიერულად დასაბუთებული წესები.

საფუძვლები, უწინარეს ყოვლისა, განსაზღვრავს სისხლის სამართლის წარმოების ამოცანებს. ეს ამოცანები იმაში მდგომარეობს, რომ უზრუნველყოფილი იქნას დანაშაულთა სწორად და სრულად გამოაშკარავება, ბრალდებულთა მხილება და კანონის სწორი შეფარდება ისე, რომ ყველა, ვინც დანაშაულს ჩაიდენს, სამართლიანად დაისაჯოს და არც ერთი უდანაშაულო არ იქნას მიცემული სისხლის სამართლის პასუხისგებაში.

სისხლის სამართლის წარმოების საფუძვლებით კიდევ უფრო მეტად გაფართოებულია პროცესების პროცესუალური უფლებები. ამჟამად მოქმედ პროცესუალურ კანონმდებლობისაგან განსხვავებით ახალი საფუძვლების მე-12 მუხლის შესაბამისად ბრალდებულს დამცველი შეუძლია ყავდეს ჯერ კიდევ წინასწარი გამოძიების პროცესში არასრულწლოვან დამნაშავეებს და მათ, ვისაც ფიზიკური ან ფსიქიური ნაკლის გამო თვითონ არ შეუძლიათ განახორციელონ თავისი უფლება დაცვაზე ბრალდების წარდგენის მომენტიდან, ხოლო დანარჩენთ წინასწარი გამოძიების მასალების ბრალდებულისათვის გასაცნობათ წარდგენის მომენტიდან. წინასწარი გამოძიების პროცესში ბრალდებულის ეს უფლება საშუალებას მისცემს მას დაიცვას თავი უსაფუძვლო ბრალდებისაგან და საგრძნობლად გააუმჯობესებს წინასწარი გამოძიების ხარისხს.

სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების კანონმდებლობის საფუძვლები განსაზღვრავენ სოციალისტური მართლმსაჯულების ამოცანებს და მისი ორგანიზაციის ძირითად პრინციპებს.

სასამართლო წყობილების საფუძვლებში შენარჩუნებულია სასამართლო ორგანოების არსებული სისტემა, რომელიც განირჩევა სიმარტივითა და მისაწვდომია მოსახლეობისათვის. ამავე დროს საფუძვლები ითვალისწინებენ სახალხო სასამართლოების ამჟამად მოქმედი საუბნო სისტემის შეცვლას რაიონის, ქალაქის ერთიანი სახალხო სასამართლოთი.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1956 წლის 3 აგვისტოს ბრძანებულებით სახალხო სასამართლოთა საუბნო სისტემა შეცვლილი იქნა სარაიონო-საქალაქო ვაერთიანებული სასამართლოთი, ასე, რომ ორ წელზე მეტია რაც საქართველოში სახალხო სასამართლოების რეორგანიზაცია ჩატარდა და როგორც ამ ორი წლის მუშაობის პრაქტიკა გვიჩვენებს, სახალხო სასამართლოთა საუბნო სისტემის შეცვლამ მხოლოდ დადებითი შედეგები მოგვცა.

არსებითი ცვლილებებია შეტანილი სახალხო სასამართლოების არჩევის წესში. გადიდებულია სახალხო მოსამართლეთა რწმუნების ვადა სამიდან ხუთ წლამდე; სახალხო სასამართლოების მსაჯულები აირჩევიან ორი წლის ვადით მუშათა, მოსამსახურეთა და კოლმეურნეთა საერთო კრებებზე მათი მუშაობისა და საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ხოლო ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებებზე. სახალხო სასამართლოების ასეთი წესით არჩევა უზრუნველყოფს მშრომელთა მასების კიდევ უფრო მეტ უშუალო მონაწილეობას სახელმწიფოს მართვაში.

სასამართლო წყობილების საფუძვლები ითვალისწინებენ მოკავშირე რეს-

პუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების შემადგენლობაში პლენუმის შექმნას მოკავშირე რესპუბლიკების შეხედულებისამებრ უმაღლეს სასამართლოების შემადგენლობაში გარდა პლენუმისა, შეიძლება შეიქმნას პრეზიდიუმიც. პლენუმისა და პრეზიდიუმის კომპეტენციას განსაზღვრავენ მოკავშირე რესპუბლიკების საკანონმდებლო ორგანოები. მოკავშირე რესპუბლიკების უმაღლეს სასამართლოებში პლენუმების შექმნით კიდევ უფრო მეტად ფართოვდება მოკავშირე რესპუბლიკების სასამართლო ორგანოების უფლებები, კიდევ უფრო მეტად სრულყოფილი ხდება მათ მიერ მართლმსაჯულების განხორციელების საქმე და სასამართლო ორგანოებისადმი ხელმძღვანელობის საკითხი.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის რიგგარეშე ოცდამეერთე ყრილობის გადაწყვეტილებები, კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის ამოცანები საბჭოთა ადამიანებისაგან მოითხოვენ მაღალ ორგანიზებულობასა და დისციპლინას, საბჭოთა კანონებისა და სოციალისტური თანაცხოვრების ნორმების მკაცრ და განუხრელ შესრულებას. ეჭვს გარეშეა, რომ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე მოწვევის მეორე სესიის მიერ მიღებული კანონები უდიდეს როლს შეასრულებენ სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცების საქმეში.

სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები

პროფ. თ. წერეთელი, ვ. მაყაზიშვილი.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე მოწვევის მეორე სესიამ დაამტკიცა ისტორიული მნიშვნელობის საკანონმდებლო აქტი — სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები. ეს აქტი მნიშვნელოვნად ხელს შეუწყობს სოციალისტური კანონიერებისა და მართლწესრიგის შემდგომ განმტკიცებას ჩვენს ქვეყანაში.

სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ძირითადი საწყისები, რომლებიც 1924 წელს იყო მიღებული, ბუნებრივია, მნიშვნელოვნად მოძველდა და მთელ რიგ შემთხვევებში არსებით შეცვლას მოითხოვდა. სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ამჟამად მიღებულ საფუძვლებში ასახულია ის კარდინალური ცვლილებები, რომლებიც მოხდა საბჭოთა კავშირის საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ და ეკონომიურ ცხოვრებაში უკანასკნელი 30 წლის განმავლობაში. ამასთან ერთად სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებში შენარჩუნებულია პრინციპული მნიშვნელობის ძველი საკანონმდებლო ნორმები, რომელთაც დღემდე არ დაუკარგავთ თავისი მნიშვნელობა. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიაზე საფუძვლების პროექტის მოხსენების დროს დებუტატმა დ. პოლიანსკიმ აღნიშნა: „საკანონმდებლო განზრახვლებათა კომისია ახალი კანონპროექტების მზადების პროცესში იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ აუცილებელია შენარჩუნებულ იქნეს ამჟამად მოქმედი კანონმდებლობის ბევრი მნიშვნელოვანი დებულება, რომელიც შემოწმებულია ცხოვრებით და სახელმწიფო მუშაობის ხანგრძლივი გამოცდილებით“.

სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები ამავე დროს იმ მყარ საძირკველს წარმოადგენს, რომელზედაც მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა უნდა აშენდეს. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებში ზუსტად არის გაიჯნული საკანონმდებლო კომპეტენცია საბჭოთა კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის. სსრ კავშირის კომპეტენციას ეკუთვნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების შემუშავება. ამასთან ერთად სსრ კავშირის კანონმდებლობა განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას სახელმწიფო და სამხედრო დანაშაულთათვის, აგრეთვე აუცილებელ შემთხვევაში — სხვა დანაშაულისთვისაც, რომელიც მიმართულია საბჭოთა კავშირის ინტერესების წინააღმდეგ. მოკავშირე რესპუბლიკები გამოსცემენ სისხლის სამართლის კოდექსებს, რომლებიც საფუძვლებს უნდა ემყარებოდნენ, მათ განვითარებას და კონკრეტიზაციას უნდა წარმოადგენდნენ.

როგორც სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების მე-2 მუხლშია აღნიშნული, ეს საფუძვლები „განსაზღვრავენ სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის პრინციპებს და აწესებენ მის ზოგად დებულებებს“. ცხადია, ეს პრინციპები და ზოგადი დებულებები სავალდებულოა ყველა მოკავშირე რესპუბლიკისათვის. მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების ზოგად ნაწილში ყველა ეს პრინციპი და ძირითადი დებულება ასახული უნდა იყოს მათი არსის შეუცვლელად. სისხლის სამართლის კოდექსებში გათვალისწინებული დებულებანი არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება არ შეესაბამებოდნენ, მით უმეტეს, ეწინააღმდეგებოდნენ „საფუძვლების“ დებულებებს. მაგრამ ეს ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს „საფუძვლების“ ნორმები მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებში მექანიკურად, ყოველგვარი რედაქციული და სტრუქტურული ხასიათის ცვლილების გარეშე უნდა იქნენ შეტანილი. როგორც უკვე აღნიშნული იყო, მოკავშირე რესპუბლიკებს უფლება აქვთ შეავსონ და განავითარონ „საფუძვლებში“ მოცემული ნორმები. ზოგჯერ „საფუძვლები“ პირდაპირ მიუთითებენ ასეთი შევსების საჭიროებაზე. ამან კი შეიძლება გამოიწვიოს როგორც ზოგიერთი სტრუქტურული ხასიათის ცვლილება (კოდექსის თავების, მუხლების თავისებური დალაგება, გადატანგადმოტანა და ა. შ.), ისე რედაქციული ხასიათის ცვლილებებიც. ასეთი სახის ცვლილებები, დამატებანი და სხვ. გაამდიდრებენ მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებს და ასახვენ ამ კოდექსებში ადგილობრივ თავისებურებებს. რაც შეეხება იმ საერთო საკავშირო კანონებს, რომლებიც ითვალისწინებენ პასუხისმგებლობას ცალკეულ დანაშაულთათვის (მაგალითად კანონი სახელმწიფო დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ, ან კანონი სამხედრო დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ), ასეთი კანონები სავსებით უცვლელი სახით უნდა იქნენ შეტანილი მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებში.

სოციალისტური კანონიერების პრინციპის შემდგომ განმტკიცებას განსაკუთრებით ხელს უწყობს „საფუძვლებში“ იმ დებულების აღიარება, რომ არავინ არ შეიძლება მიცემულ იქნეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში, თუ არ არის ჩადენილი კანონით დანაშაულად აღიარებული ქმედობა.

როგორც ცნობილია, საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, დაწყებული 1922 წლიდან, უშვებდა სისხლის სამართლის კანონის გამოყენებას ანალოგიით, ე. ი. დანაშაულად ითვლებოდა არა მარტო კანონით პირდაპირ აკრძალული ქმედობა, არამედ ისეთი საზოგადოებრივად საშიში ქმედობაც, რომელიც კანონით თუმცა პირდაპირ გათვალისწინებული არ იყო, მაგრამ ჰგავდა სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილის რომელიმე მუხლით პირდაპირ აკრძალულ ქმედობას. ამასთან ერთად, 1924 წლის სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ძირითადი საწყისების 22-ე მუხლის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების შესაბამისი მუხლების (საქართველოს სსრ სს კოდექსის 35-ე მუხლის) თანახმად სასამართლოს შეეძლო გასახლება და გადასახლება გამოეყენებია იმ პირის მიმართაც, რომელიც სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მიცემული არ ყოფილა ან რომლის მიმართ გამამართლებელი განაჩენია გამოტანილი, თუ სასამართლო სცნობდა, რომ იგი სოციალურად საშიში პიროვნებაა. ეს უკანასკ-

ნელი ნორმა, თანახმად სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1945 წლის 12 ივლისის დადგენილებისა, ძალადაკარგულად ითვლებოდა 1939 წლის სასამართლოს წყობილების კანონის საფუძველზე. რაც შეეხება დანაშაულის ანალოგიას, იგი დღემდე რჩებოდა და მხოლოდ ახალმა საფუძველებმა პირველად ხელი აიღეს მასზე.

ანალოგიის პრინციპის უარყოფა და ლეგალიზმის პრინციპის განმტკიცება „საფუძვლების“ მთელ რიგ მუხლებშია ხაზგასმული. ასე მაგალითად მე-3 მუხლში მითითებულია, რომ „სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრება და სასჯელი ედება მხოლოდ იმ პირს, ვინც განზრახ ან გაუფრთხილებლობით ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა“. ლეგალიზმის პრინციპის გამოხატულებას წარმოადგენს აგრეთვე „საფუძვლების“ მე-6 მუხლიც, რომლის თანახმად, „ქმედობის დანაშაულებრიობა და დასჯადობა განისაზღვრება ამ ქმედობის ჩადენის დროს მოქმედი კანონით“ და „კანონს, რომელიც აწესებს ქმედობის დასჯადობას ან აძლიერებს სასჯელს, უუქუცევითი ძალა არა აქვს“. დაბოლოს იგივე პრინციპია გამოხატული დანაშაულის განსაზღვრაში, რომელიც ასე იწყება: „დანაშაულად ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა“... (მუხ. 7).

ამგვარად, „საფუძვლების“ მიერ ურყევად აღიარებულია, რომ იმ საკითხის გადაწყვეტა, ღირსია თუ არა გარკვეული ქმედობა სისხლის სამართლებრივი სასჯელისა, სახელმწიფო ხელისუფლების საკანონმდებლო კომპეტენციას ეკუთვნის. მხოლოდ კანონს, რომელიც საბჭოთა სახელმწიფოს მთელი მშრომელი ხალხის ნების გამოვლინებას წარმოადგენს, შეუძლია განსაზღვროს ის ნიშნები, რომელნიც ახასიათებენ ქმედობას როგორც საზოგადოებრივად საშიშს და დასჯადს. დანაშაულის შემადგენლობათა ზუსტად განსაზღვრა თვით კანონის მიერ შესაძლებლობას იძლევა ნათლად გავმიჯნოთ სისხლის სამართლის წესით დასაჯელ ქმედობათა წრე იმ ქმედობათაგან, რომელთაც სისხლის სამართალი არ შეეხება, და ერთგვაროვნად განვახორციელოთ მართლმსაჯულება სისხლის სამართლის სფეროში. დანაშაულის შემადგენლობის დადგენა მხოლოდ კანონის მიერ უზრუნველყოფს ამავე დროს მოქალაქის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას საგამომძიებლო-სასამართლო ორგანოების ცალკეულ წარმომადგენელთა თვითნებობისაგან. ამიტომ „საფუძვლების“ მიერ ანალოგიის პრინციპის უარყოფა წარმოადგენს მეტად მნიშვნელოვან ნაბიჯს საბჭოთა სისხლის სამართლის შემდგომ დემოკრატიზაციისაკენ და მართლმსაჯულების განმტკიცებისაკენ.

იმ დებულებასთან ერთად, რომ სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა შესაძლებელია მხოლოდ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული კონკრეტული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობისათვის, „საფუძვლები“ მეორე დებულებასაც ითვალისწინებენ, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს სოციალისტური კანონიერების ერთგვაროვნად განხორციელებისათვის. სახელდობრ „საფუძვლების“ 32-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ „სასამართლო ნიშნავს სასჯელს კანონის იმ მუხლით დადგენილ ფარგლებში, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ჩადენილი დანაშაულისათვის...“

დაბოლოს, „საფუძვლებში“ ჩამოყალიბებულია მესამე, უაღრესად დიდი პრინციპული მნიშვნელობის დებულება, რომლის თანახმად, „სისხლის სამართლის სასჯელი გამოიყენება მხოლოდ სასამართლოს განაჩენით“ (მუხ. 3, ნაწილი

მეორე). ამ დებულებით კატეგორიულად აღკვეთილია სასამართლოს გარეშე რეპრესიის ყოველგვარი შესაძლებლობა.

„საფუძვლებში“ შენარჩუნებულია დანაშაულის ცნების მატერიალური განსაზღვრა, რომელიც სოციალისტური სისხლის სამართლის მიღწევად უნდა ჩაითვალოს. მე-7 მუხლის თანახმად, დანაშაულად ითვლება „სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა (მოქმედება ან უმოქმედობა), რომელიც ხელყოფს საბჭოთა საზოგადოებრივ ან სახელმწიფო წესწყობილებას, მეურნეობის სოციალისტურ სისტემას, სოციალისტურ საკუთრებას, პიროვნებას, მოქალაქეთა პოლიტიკურ, შრომით, ქონებრივ ან სხვა უფლებებს, აგრეთვე სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ყოველი სხვა საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა, რომელიც ხელყოფს სოციალისტურ მართლწესრიგს“. ამ განმარტებაში, ფორმალურ მომენტთან ერთად (ქმედობა, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კანონით), მოცემულია დანაშაულის მატერიალური ნიშანიც, რომელიც მის სოციალურ არსს გამოხატავს (ქმედობა, რომელიც ხელყოფს ერთერთ ჩამოთვლილ ობიექტს). საზოგადოებრივი საშიშროება, როგორც დანაშაულის შემადგენელი აუცილებელი ელემენტი, განსაკუთრებით ხაზგასმულია ამავე მუხლის მეორე ნაწილში, სადაც ნათქვამია: „დანაშაულად არ ჩაითვლება მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც თუმცა ფორმალურად შეიცავს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული რაიმე ქმედობის ნიშნებს, მაგრამ მცირემნიშვნელოვანების გამო საზოგადოებრივ საშიშროებას არ წარმოადგენს“.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობის შემდგომი ჰუმანიზაციის მაჩვენებელია „საფუძვლების“ ის ნორმები, რომლებიც ითვალისწინებენ პასუხისმგებლობას არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. „საფუძვლების“ მე-10 მუხლის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იწყება, როგორც საერთო წესი, 16 წლის ასაკიდან. მხოლოდ ზოგიერთი სახის დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში შეიძლება მიეცეს აგრეთვე ის პირი, ვისაც 14 წელი შეუსრულდა. ამ დანაშაულთა ჩამოთვლა ამომწურავად არის მოცემული თვით კანონში. ეს ისეთი დანაშაულებრივი ქმედებებია, რომლებიც სხვებზე უფროა გავრცელებული საზოგადოებაში და რომელთა საზოგადოებრივად საშიში და ზნეობრივად დასაგმობი ხასიათის შეგნება ადამიანს შედარებით უფრო ადრინდელ ასაკში უვითარდება. სახელდობრ ეს არის: მკვლელობა, სხეულის განზრახ დაზიანება, გაუპატიურება, ყაჩაღური თავდასხმა, ქურდობა, ბოროტი ხელიგნობა, სახელმწიფო, საზოგადოებრივი ან მოქალაქეთა პირადი ქონების განზრახ დაზიანება ან განადგურება, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა, და განზრახ ისეთი მოქმედების ჩადენა, რასაც შეიძლო გამოეწვია მატარებლის მარცხი (მუხ. 10).

ითვალისწინებს რა არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობას ზემოდსაჩვენებულ დანაშაულთათვის, კანონი ამავე დროს მიუთითებს, რომ თუ 18 წლის ასაკამდე მიუღწეველი არასრულწლოვანის მიერ ჩადენილი ქმედობა დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას არ შეიცავს და თუ ამასთანავე მისი ჩამდენი პირის გამოსწორება სისხლისსამართლებრივი სასჯელის გამოუყენებლად შესაძლებელია, სასამართლოს უფლება აქვს გამოიყენოს ასეთი პირის მიმართ აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიება (მუხ. 10, ნაწ. 3). გარდა ამისა, არასრულწლოვანს 18 წლამდე არ შეიძლება შეეფარდოს სიკვდილით დასჯა (მუხ. 22, ნაწ. 2).

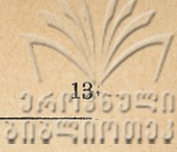

გადასახლება და გასახლება (მუხ. 24, ნაწ. 5). თავისუფლების აღკვეთის ვადა არასრულწლოვანისათვის არ შეიძლება აღემატებოდეს 10 წელს, თუნდაც მას ჩადენილი ჰქონდეს დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით (მუხ. 23, ნაწ. 2). თავისუფლების აღკვეთას არასრულწლოვანი იხდიან არასრულწლოვანთა შრომითს კოლონიებში (მუხ. 23, ნაწ. 3). ამასთან ერთად არასრულწლოვანთათვის შემოღებულია ვადადღე განთავისუფლებისა და სასჯელის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლის შეღავათიანი წესი (მუხ. 45).

განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვთ „საფუძვლების“ ნორმებს ბრალისა და მისი ფორმების შესახებ. „საფუძვლების“ მე-3 მუხლში, რომლის სათაურიც არის „სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საფუძვლები“, აღნიშნულია, რომ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში შეიძლება მიეცეს და დაისაჯოს მხოლოდ ის პირი, ვისაც ბრალი მიუძღვის დანაშაულის ჩადენაში. ე. ი. ვინც დანაშაული განზრახ ან გაუფრთხილებლობით ჩაიდინა. ამგვარად ბრალი, ე. ი. პირის გასაკიცხი ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედობასთან და მის საზოგადოებრივად საშიშ შედეგთან აღიარებულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ძირითად საფუძვლად და ამით გამორიცხულია ყოველგვარი შესაძლებლობა ობიექტური შერაცხვისა.

დახვეწილი და სრულყოფილია თვით ბრალის ფორმების — განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის განსაზღვრა. განზრახვის ინტელექტუალური მხარე, საფუძვლების მე-8 მუხლის თანახმად, არ ამოიწურება მხოლოდ იმით, რომ პირი ითვალისწინებს თავისი ქმედობის ფაქტიურ ნიშნებს, ე. ი. მიზეზობრივ კავშირს მოქმედებასა და საზოგადოებრივად საშიშ შედეგს შორის, და დანაშაულის შემადგენლობის სხვა ელემენტებს. ამასთან ერთად განზრახვა, „საფუძვლების“ თანახმად, გულისხმობს თვით ქმედობის საზოგადოებრივად საშიში ხასიათის შეგნებასაც. პირი შეიძლება ითვალისწინებდეს შედეგს, შეიძლება ითვალისწინებდეს მიზეზობრივ კავშირს თავის ქმედობასა და შედეგს შორის, სურდეს ეს შედეგი ან შეგნებულად უშვებდეს მას, მაგრამ იგი არ ჩაითვლება განზრახ დანაშაულის ჩამდენად, თუ შეგნებული არ ჰქონდა, რომ მისი მოქმედება საზოგადოებრივად საშიშია, ე. ი. რომ ეს მოქმედება ხელყოფს სოციალისტურ საზოგადოებრივ ურთიერთობას. საზოგადოებრივი საშიშროების შეგნების შეტანა განზრახვის ცნებაში აძლევს ამ უკანასკნელს განსაზღვრულ მორალურ-პოლიტიკურ ელფერს. კანონმდებელი ამით აღიარებს, რომ ბრალეულად მხოლოდ ის მოქმედებს, ვინც მორალურ-პოლიტიკურ გაიციხვას იმსახურებს.

გაუმჯობესდა აგრეთვე დაუდევრობის განმარტებაც. 1924 წლის „ძირითადი საწყისებისა“ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების თანახმად, დაუდევრად მოქმედად ითვლებოდა ის პირი, ვინც არ ითვალისწინებდა თავისი მოქმედების საზოგადოებრივად საშიშ შედეგს, თუმცა უნდა გაეთვალისწინებინა იგი. ამ განმარტების თანახმად, დაუდევრობისათვის პასუხისმგებებაში შეიძლებოდა მიცემული ყოფილიყო ის პირი, ვინც არ გამოიჩინა წინდახედულება, რომელიც მას მისი საზოგადოებრივი და სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიის და საქმის კონკრეტული გარემოების მიხედვით მოეთხოვებოდა. რაც შეეხება პირის სუბიექტურ შესაძლებლობას შეესრულებია ეს მოვალეობა და გაეთვალისწინებია საზოგადოებრივად საშიში შედეგი, — ეს მო-

მენტი დაუდევრობის განმარტებაში შეტანილი არ იყო. დაუდევრობის ცნების ასეთი განსაზღვრა შესაძლებლობას იძლეოდა სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემული ყოფილიყო ის პირიც, ვისაც თავისი პირადი თვისებების ან ფსიქიკური მდგომარეობის გამო დანაშაულის ჩადენის მომენტში სუბიექტური შესაძლებლობა არ ჰქონდა გაეთვალისწინებინა და აეცდინა დანაშაულებრივი შედეგი, უკეთუ მან დაარღვია წინდახედულების ის ნორმა, რომელიც განსაზღვრული საქმიანობის შესრულებისათვის არის დადგენილი. აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა სასამართლო პრაქტიკა ამ გზით არ წავიდა. იგი, ისევე როგორ საბჭოთა სისხლის სამართლის თეორია, დაუდევრობისათვის, ობიექტურ მასშტაბთან ერთად, სუბიექტურსაც მოითხოვდა. ეს იდეა სრულყოფილად არის განხორციელებული „საფუძვლებში“, რომლის მე-9 მუხლის თანახმად დანაშაული ჩაითვლება დაუდევრობით ჩადენილად, როდესაც პირი არ ითვალისწინებდა საზოგადოებრივად საშიში შედეგის განხორციელებას, თუმცა უნდა გაეთვალისწინებინა და შეეძლო კიდევაც გაეთვალისწინებინა იგი. გაუფრთხილებელი ბრალის ასეთი განსაზღვრა სავსებით შეესაბამება ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპს, რომელიც საბჭოთა სისხლის სამართლის ქვაკუთხედს წარმოადგენს.

ახალ საკანონმდებლო აქტში უცვლელად არის დატოვებული დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის დასჯადობის არსებული წესი, მაგრამ მოცემულია მცდელობის ცნების მკაფიო განმარტება, რომელსაც არც 1924 წლის „ძირითადი საწყისები“ და არც მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსები (გარდა უკრაინის სსრ კოდექსისა) არ იძლეოდნენ. ეს საკანონმდებლო აქტები მხოლოდ ზოგადად ახასიათებდნენ დაუმთავრებელ დანაშაულს დამთავრებული დანაშაულისაგან განსასხვავებლად. მცდელობა, „საფუძვლების“ თანახმად, განმარტებულია როგორც განზრახი მოქმედება, უშუალოდ მიმართული დანაშაულის ჩადენაზე, უკეთუ ამასთან დანაშაული ბოლომდე არ იყო მიყვანილი დამნაშავის ნებაზე დამოუკიდებელი მიზეზების გამო (მუხ. 15 ნაწ. 2). ასევე სრულყოფილად არის განსაზღვრული დანაშაულის მომზადება, ე. ი. დანაშაულის ჩასადენად იარაღებისა და საშუალებების გამოჩახვა და მომარჯვება ან პირობების სხვაგვარი განზრახი შექმნა (მუხ. 15 ნაწ. 1). მცდელობისა და მომზადების ცნებათა ზუსტ განსაზღვრას დიდი პრინციპული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან, „საფუძვლების“ თანახმად, დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სასჯელის დადგენის დროს მოსამართლემ, სხვა გარემოებათა შორის, მხედველობაში უნდა მიიღოს აგრეთვე დანაშაულებრივი განზრახვის განხორციელების ხარისხი, ე. ი. სტადია, რომელზედაც შეჩერდა დანაშაულის განხორციელება (მუხ. 15, ნაწ. 3).

მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებანია შეტანილი აგრეთვე ნორმებში თანამონაწილეობის შესახებ.

უპირველესად ყოვლისა, აღსანიშნავია, რომ „საფუძვლებში“ მოცემულია თვით თანამონაწილეობის ცნების განსაზღვრა, რასაც არც 1924 წლის „ძირითადი საწყისები“ და არც მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსები არ იძლეოდნენ. თანამონაწილეობად ითვლება ორი ან რამდენიმე პირის განზრახ ერთობლივი მონაწილეობა დანაშაულის ჩადენაში (მუხ. 17 ნაწ. 1). ამ განსაზღვრით ბოლო მოეღება იმ უნაყოფო დავას, რომელიც მიმდინარეობდა სისხლის სამართლის თეორიაში თანამონაწილეობის სუბიექტური მხარის შესახებ. როგორც ცნობილია, ნაწილი საბჭოთა კრიმინალისტიკებისა ამტკიცებდა გაუფრთ-

ხილებელი თანამონაწილეობის შესაძლებლობას (პროფ. ტრაინინი, პროფ. შარგოროდსკი და სხვ.), ხოლო მეორე ნაწილი, პირიქით, უარყოფდა ასეთი თანამონაწილეობის შესაძლებლობას. „საფუძვლები“ მართებულად მიუთითებენ, რომ თანამონაწილეობა მხოლოდ განზრახ არის შესაძლებელი. მართლაც, თუ თანამონაწილეობა ერთი საერთო დანაშაულის ჩადენაა, ეს ერთიანობა მარტო დანაშაულის ობიექტურ მხარეში კი არ უნდა გამოიხატებოდეს, არამედ მის სუბიექტურ მხარეშიც. ხოლო სუბიექტური მხარის ერთიანობა, ცხადია, მარტოოდენ ყველა თანამონაწილის განზრახვათა გაერთიანებაში ვლინდება.

„საფუძვლებში“ თანამონაწილეების ტრადიციულ სახეებთან ერთად (ამსრულებელი, წამქეზებელი, დამხმარე) მართებულად გათვალისწინებულია აგრეთვე დანაშაულის ორგანიზატორიც, რომლის შეტანის საჭიროება თანამონაწილეთა სიაში თვით ცხოვრებამ წარმოქმნა (მუხ. 17, ნაწ. 2 და 4).

დაბოლოს, დიდი ნაბიჯია წინ გადადგმული დამხმარისა და დამფარავის გამოიჯენის საქმეში. „საფუძვლებში“ უარყოფილია ამ საკითხზე რსფსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის შეხედულება, რომელიც ყოველგვარ დაფარვას, იმისდა მიუხედავად, წინასწარ შეპირებული იყო იგი თუ არა. თანამონაწილეობად (დამხარებად) თვლიდა. „საფუძვლების“ თანახმად, დამხმარედ ითვლება ის, ვინც ხელს უწყობდა დანაშაულის ჩადენას რჩევით, მითითებით, საშუალებათა მიწოდებით ან დაბრკოლებათა აცილებით, აგრეთვე ის, ვინც წინასწარ აღუთქვა დამნაშავის, დანაშაულის ჩადენის იარაღთა და საშუალებათა, დანაშაულის კვალის ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვა (მუხ. 17, ნაწ. 6). ხოლო დაფარვა, რომელიც წინასწარ არ იყო აღთქმული, თანამონაწილეობად (დამხარებად) არ ითვლება და ისჯება სისხლის სამართლის კანონით სპეციალურად გათვალისწინებულ შემთხვევებში (მუხ. 18).

ეს შეხედულება პრინციპულად მართებულია. წინასწარ აღთქმულ და წინასწარ აღუთქმულ დაფარვას შორის არსებითი განსხვავება არსებობს.

უპირველესად ყოვლისა, წინასწარ აღთქმული დაფარვა მიზეზობრივ კავშირშია დანაშაულის ჩადენასთან. ეს დებულება ისე როდი უნდა იქნეს გაგებული, თითქოს მიზეზობრივ კავშირში დანაშაულის ჩადენასთან თვით დაფარვის ფაქტია. დანაშაულის დაფარვა ხდება მხოლოდ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ და ამიტომ იგი არასდროს არ შეიძლება იყოს მიზეზობრივ კავშირში ამ დანაშაულთან, ვინაიდან მიზეზი აუცილებლად უნდა უსწრებდეს შედეგს. მიზეზობრივ კავშირში შედეგთან არის დამნაშავის და დანაშაულის კვალის დაფარვის დაპირება. პირი თავისი დაპირებით, რომ დაჰფარავს ჩადენილ დანაშაულს, განმტკიცებს დანაშაულის ამსრულებლის განზრახვას. ამ უკანასკნელის დანაშაულებრივი გადაწყვეტილება შინაგანად უფრო თავისუფალი და გაბედული ხდება. სუსტდება ის მოტივები, რომელნიც აფერხებდნენ დანაშაულის ჩადენას და პირიქით, ძლიერდება მოტივები, რომლებიც აღძრავდნენ ამსრულებელს დანაშაულის ჩასადენად. მაგალითად, ამსრულებლის შიშს, რომ მოპარული ნივთების კვალზე მას მიაგნებენ, აქარწყლებს ნივთების გადამალვის დაპირება. მამასადაამე, დაფარვის წინასწარი დაპირება დანაშაულის ჩადენის ერთერთ აუცილებელ პირობას წარმოადგენს: დაპირება რომ არ ყოფილიყო, დანაშაული ან სრულიად არ იქნებოდა ჩადენილი, ან ჩადენილი იქნებოდა სხვა გზით, სხვა საშუალებით, სხვა პირობებში. სწორედ ამიტომ ის, ვინც პირდება დაფარვას, ამსრულებლის მიერ ჩადენილი დანაშაულის თანამონაწილეა, მისი ფსიქიკური დამხმარეა.

სულ სხვაა დამნაშავის და დანაშაულის დაფარვა, რომელიც წინასწარ არ

ყოფილა აღთქმული. ასეთი დაფარვა ხელს არ უწყობს დანაშაულის ჩადენას, არ ადვილებს მას, არ წარმოადგენს მის ერთერთ აუცილებელ პირობას. დამფარავი მოქმედებს იმის შემდეგ, როდესაც დანაშაული უკვე ჩადენილია. ობიექტურად მისი მოქმედება ხელს უწყობს მხოლოდ იმას, რომ დანაშაული არ იქნეს გახსნილი, ან დამნაშავემ თავი აარიდოს მის მიერ დამსახურებულ სასჯელს. სწორედ ამიტომ „საფუძვლები“ ასეთ დაფარვას თანამონაწილეობად არ თვლიან და ითვალისწინებენ მის დასჯადობას მხოლოდ კანონით განსაკუთრებულად გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

„საფუძვლებში“ მნიშვნელოვნად არის გაუმჯობესებული და დაზუსტებული აგრეთვე ნორმები სასჯელის შესახებ. მე-20 მუხლში, რომლის სათაურიც არის „სასჯელის მიზნები“, ნათქვამია: „სასჯელი მარტო დასჯა როდია ჩადენილი დანაშაულისათვის, არამედ მას მიზნად აქვს გამოასწოროს და ხელახლა აღზარდოს მსჯავრდებული შრომისადმი პატიოსანი დამოკიდებულების, კანონების ზუსტად შესრულების, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით, აგრეთვე აიცდინოს ახალ დანაშაულთა ჩადენა როგორც მსჯავრდებულის, ისე სხვა პირების მხრივ“ (მუხ. 20, ნაწილი პირველი).

მე-20 მუხლის რედაქციიდან ნათლად ჩანს, რომ „საფუძვლები“ ერთმანეთში არ ურევენ სასჯელის შინაარსს და სასჯელის მიზნებს. მე-20 მუხლი იმ სწორი დებულებიდან გამოდის, რომ სასჯელი არ შეიძლება არსებობდეს რეპრესიული ელემენტის გარეშე. სასჯელის არსი გამოიხატება იძულებით შექარაში დამნაშავის უფლებებისა და ინტერესების სფეროში და მათ აღკვეთაში ან შეზღუდვაში ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის შესაბამისად. ამიტომ სასჯელი ყოველთვის ერთგვარ ტანჯვას აყენებს იმ პირს, ვისაც იგი შეეფარდება. მაგრამ დასჯა (кара) სასჯელის აუცილებელი ელემენტია და არა მისი მიზანი. მე-20 მუხლის მეორე ნაწილი პირდაპირ მიუთითებს, რომ „სასჯელს მიზნად არა აქვს ფიზიკური ტანჯვის მიყენება ან ადამიანური ღირსების დამცირება“. სასჯელი ყოველთვის მომავლისაკენ არის მიმართული და მიზნად ისახავს „აიცდინოს ახალ დანაშაულთა ჩადენა როგორც მსჯავრდებულის, ისე მესამე პირთა მხრივ“. ამგვარად სასჯელის ამოცანად კანონი სთვლის დანაშაულთა ზოგად და კერძო პრევენციას. თანაც სასჯელის მთავარი მიზანი, კანონის თანახმად, მდგომარეობს იმაში, რომ გამოასწოროს და გარდაქმნას დამნაშავენი, ჩაუნერგოს მათ შრომითი ჩვევები და სწორი სამართლებრივი და ზნეობრივი წარმოდგენები სოციალისტური მართლწესრიგის მოთხოვნებისადმი განუხრელად დამორჩილებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების შესრულების შესახებ.

„საფუძვლებში“ თანმიმდევრულად გატარებულია ის აზრი, რომ თუ დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ აღმზრდელობითი ღონისძიების გამოყენება საჭირო არ არის, ასეთი პირი განთავისუფლებულ უნდა იქნეს სასჯელისაგან. ეს იდეა თავის გამოხატულებას კპოულობს „საფუძვლებით“ გათვალისწინებულ სხვადასხვა ინსტიტუტებში. ასე, მაგალითად, 38-ე მუხლში ნათქვამია: „უკეთეს სასამართლო თავისუფლების აღკვეთის ან გამასწორებელი სამუშაოს სახით სასჯელის დანიშვნის დროს, გაითვალისწინებს რა საქმის გარემოებებს და დამნაშავის პიროვნებას, იმ დასკვნამდე მივა, რომ დანიშნული სასჯელის მოხდა დამნაშავის მიერ მიზანშეუწონელია, მას შეუძლია გამოიტანოს დადგენილება დამნაშავის მიმართ სასჯელის პირობით არ შეეფარდების შესახებ“. იგივე იდეა საფუძვლად უდევს 43-ე მუხლის მეორე ნაწილში გათვალისწინებულ ნორმას, რომლის მიხედვით სასამართლოს შეუძლია სრულიად გაანთავისუფლოს დანაშაულის

ჩამდენი პირი სასჯელისაგან, უკეთუ ამ პირის უმწიკვლო ყოფაქცევა დასაშა-
ულის ჩადენის შემდეგ და მისი პატიოსანი დამოკიდებულება შრომისადმი ადას-
ტურებს, რომ იგი მოკლებულია საზოგადოებრივ საშიშროებას და ამიტომ მისი
აღზრდა-გარდაქმნა საჭირო არ არის.

სასჯელის მიზანშეწონილების პრინციპი პოულობს თავის გამოხატულებას
იმ ნორმებშიც, რომლებიც სასჯელის აღსრულებას შეეხებიან. „საფუძვლების“
44-ე მუხლის თანახმად, უკეთუ მსჯავრდებულმა თავისი სამაგალითო ყოფაქცე-
ვით და შრომისადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულებით დაამტკიცა, რომ
იგი უკვე გამოსწორდა, სასამართლოს უფლება აქვს ვადადე პირობით გაანთა-
ვისუფლოს ასეთი მსჯავრდებული სასჯელისაგან ან შეუცვალოს მას სასჯელი
უფრო მსუბუქი სასჯელით მას შემდეგ, რაც ეს პირი მოიხდის მისთვის დანიშ-
ნული სასჯელის განსაზღვრულ ნაწილს. ამ მხრივ კიდევ უფრო ფართო უფლე-
ბები აქვს მინიჭებული სასამართლოს არასრულწლოვან დამნაშავეთა მიმართ
(მუხ. 45).

„საფუძვლებს“ არსებითი ცვლილებები შეაქვთ სასჯელთა სახეების საკით-
ხში. უარყოფილია ისეთი მძიმე სასჯელი, როგორც იყო მშრომელთა მტრად
გამოცხადება, საბჭოთა მოქალაქეობის ჩამორთმევით და სამუდამოდ საზღვარ-
გარეთ გაძევებით. უარყოფილია აგრეთვე დამნაშავეისათვის პოლიტიკური უფ-
ლებების აყრა. სიკვდილით დასჯა დატოვებულია დროებით მის სრულ გაუქმე-
ბამდე, როგორც განსაკუთრებული ხასიათის ღონისძიება, რომელიც მშვიდობი-
ანობის დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ სამშობლოს დასაცემისა-
თვის, ჯანმრთელობისათვის, დივერსიისათვის, ტერორისტული აქტისათვის, ბანდი-
ტიზმისათვის და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი განზრახ მკვლელობისა-
თვის. შემცირებულია თავისუფლების აღკვეთის ვადის მაქსიმუმი, რომელიც,
როგორც საერთო წესი, არ უნდა აღემატებოდეს 10 წელს, ხოლო განსაკუთრე-
ბით მძიმე დანაშაულისათვის ან განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტების მი-
მართ — კანონით სპეციალურად გათვალისწინებულ შემთხვევებში — 15 წელს.
გადასახლების ვადა შემცირებულია 10 წლიდან 5 წლამდე (მუხ. 24). კონფისკა-
ცია შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს კანონით მხოლოდ სახელმწიფო და
მძიმე ანგარებითი დანაშაულისათვის (მუხლი 30).

პუმანიურ საწყისებზეა აგებული აგრეთვე ხანდაზმულობის ინსტიტუტი და
სასამართლობის მოხსნის ინსტიტუტი.

იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პირი დაემალევა გამოძიებას ან სასამარ-
თლოს და ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერებულია მის დაკავებამდე ან შე-
ბაყოფლობით გამოცხადებამდე ბრალის აღიარებით, პირი არ შეიძლება პა-
სუხისგებაში იქნეს მიცემული, უკეთუ დანაშაულის ჩადენის დღიდან 15 წელია
გასული და ხანდაზმულობა შეწყვეტილი არ ყოფილა ახალი დანაშაულის ჩადე-
ნით (მუხ. 41). ასეთივე წესი მოქმედებს გამამტყუნებელი განაჩენის აღსრულე-
ბის ხანდაზმულობის მიმართაც (მუხ. 42).

1924 წლის „ძირითადი საწყისები“ და მოკავშირე რესპუბლიკების კანონ-
მდებლობანი ითვალისწინებდნენ სასამართლობის მოხსნას კანონით დადგენი-
ლი ვადის გასვლისას მეტად შეზღუდულ შემთხვევებში. სახელდობრ, კანონით
გათვალისწინებული არ იყო სასამართლობის მოხსნა იმ დანაშაულთა მიმართ,
რომლებსთვისაც პირს მისჯილი ჰქონდა თავისუფლების აღკვეთა 3 წელზე მეტი
ვადით. სასამართლობის მოხსნას სასამართლოს დადგენილების საფუძველზე

1924 წლის „ძირითადი საწყისები“ არ ითვალისწინებდნენ. „საფუძვლების“ მიერ შემოღებულია ნასამართლობის მოხსნის ორი წესი: ნასამართლობის მოხსნა ავტომატურად, ე. ი. სასამართლოს დადგენილების გამოუტანლად და ნასამართლობის მოხსნა თვით სასამართლოს დადგენილებით. პირველი წესი ვრცელდება იმ პირებზე, ვინც ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც მათ მიესაჯათ თავისუფლების აღკვეთა 10 წლამდე, თუ ეს პირები კანონით დადგენილი ვადის განმავლობაში სასჯელის მოხდის შემდეგ არ ჩაიდენენ ახალ დანაშაულს. მეორე — იმ პირებზე, ვისაც მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით, თუ ისინი 8 წლის განმავლობაში სასჯელის მოხდის შემდეგ არ ჩაიდენენ ახალ დანაშაულს და თუ ამავე დროს სასამართლო დაადგენს, რომ მსჯავრდებული გამოსწორდა და საჭირო არ არის ჩაითვალოს იგი ნასამართლობის მქონედ (მუხ. 47). დაბოლოს, 47 მუხლის უკანასკნელი ნაწილის თანახმად, უკეთეს იმ პირმა, ვისაც თავისუფლების აღკვეთა ჰქონდა მისჯილი, სამაგალითო ყოფაქცევით და შრომისადმი პატიოსანი დამოკიდებულებით დაამტკიცა, რომ იგი გამოსწორდა, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შუამდგომლობით სასამართლოს შეუძლია ასეთ პირს მოუხსნას ნასამართლობა 47-ე მუხლით გათვალისწინებულ ვადებზე უფრო ადრე.

7835
 თუ ერთის მხრივ „საფუძვლებში“ დიდი შედეგებია გათვალისწინებული იმ პირებისათვის, ვინც მტკიცედ დაადგა გამოსწორების გზას, მეორე მხრივ, მთელი რიგი ნორმები განსაკუთრებულ წესებს ადგენენ იმ პირთათვის, რომელთაც დაჟინებით არ სურთ კავშირი გასწყვიტონ დანაშაულებრივ წარსულთან, და კვლავ განაგრძობენ პარაზიტულ ცხოვრებას. როგორც უკვე აღნიშნული იყო, განსაკუთრებით საშიშ რეციდივისტებს შეიძლება დაენიშნოს თავისუფლების აღკვეთა 15 წლამდე იმ შემთხვევებში, რომლებიც გათვალისწინებულია სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობით (მუხ. 23, ნაწ. 1). თანაც სასამართლოს შეუძლია მიუსაჯოს ასეთ პირებს თავისუფლების აღკვეთის მთელი ვადის ან მისი ნაწილის მოხდა საპყრობილეში (მუხ. 23, ნაწ. 4). განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტები არ შეიძლება ვადამდე პირობით იქნენ განთავისუფლებული და მათ არ შეიძლება შეეცვალოს სასჯელი უფრო მსუბუქი სასჯელით (მუხ. 44, ნაწ. 4). ასეთი დამოკიდებულება რეციდივისტებთან თანაგრძობას იწვევს საბჭოთა საზოგადოებრიობის მხრივ, რომელიც უკანასკნელ ხანებში სერიოზულ ყურადღებას იჩენს ამ დიდი სოციალური ბოროტების მიმართ.

ასეთია ძირითადი თავისებურებანი ახალი ფუძემდებელი საკანონმდებლო აქტისა, რომელიც მოწოდებულია კიდევ უფრო განამტკიცოს სოციალისტური კანონიერება და უფრო მაღალ საფეხურზე აიყვანოს საბჭოთა მართლმსაჯულების ორგანოთა მუშაობა.

ახალი კანონები სასამართლო წყობილების, კანონმდებლობის საზუპვებისა და სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საზუპვების შესახებ

დოკ. ბ. ფურცხვანიძე.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეოთხე მოწვევის მეექვსე სესიის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად მოკავშირე რესპუბლიკების სუვერენულ უფლებათა გაფართოების, სამეურნეო, კულტურულ და სახელმწიფოებრივ მშენებლობაში მათი როლის გაზრდის შესახებ, სსრ კავშირის უმაღლესმა საბჭომ 1958 წლის 25 დეკემბერს, პროექტების წინასწარ საყოველთაო სახალხო განსჯა-განხილვის შედეგად დაამტკიცა კანონები: „სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების შესახებ კანონმდებლობის საფუძვლები“ და „სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლები“.

ეს ფრიად მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი აქტები კიდევ მეტად განამტკიცებენ და ავითარებენ სასამართლო წყობილებისა და სასამართლო წარმოების დარგში სოციალისტური დემოკრატიზმის პრინციპებს.

სასამართლო წყობილების კანონმდებლობის საფუძვლები ითვალისწინებენ საბჭოთა სასამართლო ორგანოებისათვის თავიდანვე დამახასიათებელ ისეთ დემოკრატიულ საწყისებს, როგორც არის მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოს მიერ, ყველა სასამართლოს არჩევითობა, საქმეების განხილვა სახალხო მსაჯულთა მონაწილეობით, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა და მხოლოდ კანონისადმი დამორჩილება, ბრალდებულის დაცვის უფლებით უზრუნველყოფა, კომუნისტური პარტიის ლენინური ნაციონალური პოლიტიკის უდიდესი მონაპოვარი — კანონისა და სასამართლოს წინაშე ყველა მოქალაქის თანასწორობა, მიუხედავად მათი სოციალური, ქონებრივი, სამსახურებრივი მდგომარეობისა, ეროვნული კუთვნილებისა, სასამართლო წარმოება ადგილობრივი მოსახლეობის მშობლიურ ენაზე და ა. შ.

ამასთან ერთად კანონს ცალკეული არსებითი ხასიათის ცვლილებები შეაქვს სასამართლო ორგანოების მოწყობასა და მოღვაწეობაში. ეს ცვლილებები ძირითადად შემდეგში მდგომარეობს:

ა) შეცვლილი იქნა სახალხო მოსამართლეების უფლებამოსილების ვადა და სახალხო მსაჯულთა არჩევის წესი.

ახალი კანონის ძალით სახალხო მოსამართლეებს, ისევე როგორც ზემდგომი სასამართლო ორგანოების წევრებს აირჩევენ ხუთი წლის ვადით, (ნაცვლად 3 წლისა), ხოლო სახალხო სასამართლოების სახალხო მსაჯულთ 2 წლის ვადით

(ნაცვლად 3 წლისა), და, განსხვავებით სახალხო მოსამართლეებისაგან, სახალხო მსაჯულების არჩევა მოხდება მუშა-მოსამსახურეთა და გლეხთა საერთო კრებებზე მათი მუშაობის ან საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ხოლო სამხედრო მსახურთა — სამხედრო ნაწილების მიხედვით.

სახალხო მოსამართლის უფლებამოსილების გახანგრძლივება უზრუნველყოფს სახალხო მოსამართლის მიერ სასამართლოს მოქმედების რაიონის პირობების მართებულად შესწავლას, სასამართლო პრაქტიკის სტაბილიზაციას და საერთოდ სასამართლო მუშაობის ხარისხის მკვეთრად გაუმჯობესებას; ხოლო სახალხო მსაჯულთა უფლებამოსილების ვადის შეკვეცა და მათი არჩევა უშუალოდ მშრომელთა კრებებზე კიდევ მეტი მოცულობით მიიზიდავს მშრომელთა ფართო მასებს მართლმსაჯულების განხორციელებაში და ამ გზით სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში.

ბ) კანონი ადგენს მოკავშირე რესპუბლიკათა უმაღლესი სასამართლოების პლენუმების შექმნას. ეს დადგენილება ფრიად მნიშვნელოვანია იმ მხრივ, რომ იგი აფართოებს მოკავშირე რესპუბლიკათა სასამართლო ორგანოების კომპეტენციას, ზრდის მათ როლსა და პასუხისმგებლობას მართლმსაჯულების განხორციელების საქმეში, ამასთან საშუალებას აძლევს მოკავშირე რესპუბლიკათა უმაღლეს სასამართლოებს უფრო მტკიცედ, ფართოდ და მაღალხარისხოვნად უხელმძღვანელონ რესპუბლიკათა სასამართლო ორგანოების მუშაობას, ყოველმხრივად გაითვალისწინონ ადგილობრივი სპეციფიკური პირობები და უზრუნველყონ სოციალისტური კანონიერების განუხრელად დაცვა მართლმსაჯულების განხორციელებისას.

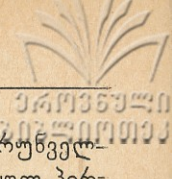
პლენუმი შემდგარი გამოცდილ, მაღალკვალიფიცირებულ მომუშავეთაგან დიდ როლს შეასრულებს რესპუბლიკის სასამართლო ორგანოების პრაქტიკის სწორად წარმართვის საქმეში, დროულად აღკვეთს და გამოასწორებს ჩვენს პირობებში ყოველად მოუთმენელ კანონის დამახინჯებისა, მოქალაქეთა უფლებებისა და პატივსაღები ინტერესების შელახვის ცალკეულ შემთხვევებს.

გ) სასამართლო ორგანოების მუშაობაზე ფართო საზოგადოებრიობის კონტროლის გასაძლიერებლად კანონი აწესებს სახალხო სასამართლოების ანგარიშვალდებულებას უშუალოდ ამომრჩეველ-მოქალაქეთა წინაშე, ხოლო დანარჩენ სასამართლოებისა — მათი ამომრჩევე მშრომელთა დებუტატების სათანადო საბჭოების წინაშე.

ასეთი წესის შემოღება, რაც, ცხადია, არაფრით არ ლახავს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობისა და მათი მხოლოდ კანონისადმი დამორჩილების პრინციპს, გაზრდის მოსამართლეთა პასუხისმგებლობას თავიანთი ამომრჩეველების წინაშე, დაახლოვებს მათ ცხოვრებასთან, წარმოება-დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ყოველდღიურ მუშაობასთან, ხოლო მოსახლეობის ფართო მასებს საშუალებას მისცემს იცოდნენ, თუ როგორ ამართლებენ მოსამართლეები მათ ნდობას, როგორ ასრულებენ ისინი თავიანთ საპატიო მოვალეობას — განუხრელად ებრძოდნენ დანაშაულობას და მტკიცედ უზრუნველყოფდნენ მოქალაქეთა შრომითი, საბინაო და სხვა უფლებების დაცვას.

კანონი სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების შესახებ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკისათვის აწესებს სავალდებულო ძირითად საწყისებს სისხლის სამართლის საქმეების გამოკვლევისა და განხილვისათვის.

კანონში ზუსტად და ნათლად არის განსაზღვრული სისხლის სამართლის სა-

სამართლო წარმოების ამოცანები, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ უზრუნველყოფილი იქნას დანაშაულთა სწრაფი და ყოველმხრივი გახსნა, ბრალეულ პირთა გამომჟღავნება და კანონის სწორად გამოყენება იმგვარად, რომ დანაშაულის ყველა ჩამდენი სამართლიანად დაისაჯოს და არცერთი უდანაშაულო არ იყოს პასუხისგებაში მიცემული და მსჯავრდადებული. სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების ამოცანას შეადგენს ისიც, რომ ხელი შეუწყოს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, დანაშაულთა წინასწარ გაფრთხილებას და აღმოფხვრას, მოქალაქეთა აღზრდას საბჭოთა კანონების განუხრელად შესრულებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებისადმი პატივისცემით მოპყრობის სულისკვეთებით.

კანონის ძალით სასამართლო წარმოადგენს ერთადერთ სახელმწიფო ორგანოს, რომელსაც უფლება აქვს იცნოს პირი ბრალეულად დანაშაულის ჩადენაში და შეუფარდოს მას სისხლის სამართლის სასჯელი.

დანაშაულის დროულად გახსნისა და ბრალეულთა გამომჟღავნების მნიშვნელოვანი მოვალეობა გამოძიებისა და მოკვლევის (მილიციის) ორგანოებს აკისრია.

ამ ორგანოების ურთიერთშეთანხმებული, ქმედითი მუშაობის უზრუნველსაყოფად კანონი ზუსტად განსაზღვრავს მათ უფლება-მოვალეობას, აწესრიგებს მათ ურთიერთ დამოკიდებულებას.

საგამომძიებლო აპარატი ძირითადად პროკურატურასთან იმოქმედებს, ამასთან იზრდება გამომძიებლის როლი და პასუხისმგებლობა წინასწარი გამოძიებისას კანონიერების დაცვის საქმეში. კანონი უფლებას ანიჭებს გამომძიებელს მისცეს მოკვლევის ორგანოს შესასრულებლად საგაულებლო მითითებანი ოპერატიულ სამქებრო და საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ, მოთხოვოს მათ ყოველმხრივი დახმარება ცალკეული საქმის გამოკვლევის პროცესში.

ამასთან ერთად, მოკვლევის ორგანოს რჩება უფლება იმ საქმეებზე, რომელთა გამოც წინასწარი გამოძიების ჩატარება (პროკურატურისა და სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების მიერ) არ არის საგაულებლო, გამოკვლევა საპროცესო კანონმდებლობის ნორმების შესრულებით აწარმოოს სრული მოცულობით და საქმე პროკურორის მეშვეობით წარმართოს სასამართლოში განსახილველად.

ახალი კანონის მიღებამდე სამართალში მიცემის საკითხი ყველა საქმეზე წყდებოდა სასამართლოს გამწესრიგებელი (მოსამზადებელი) სხდომის მიერ. გამოცდილებამ ნათელყო, რომ ეს წესი არ არის მართებული. გამწესრიგებელ სხდომაზე განხილული საქმეთა უდიდესი რაოდენობა მოსამართლეთა შორის არ იწვევს რაიმე ეჭვს ჩატარებული გამოკვლევის სისწორესა და სისრულეში. ამიტომ სასამართლოებს ეს საქმეები გამწესრიგებელ სხდომაზე წინასწარ მოსმენის შემდეგ ავტომატურად გადააქვთ რაიმე ცვლილების შეუტანლად სასჯავრო განხილვისათვის.

კანონმა ეს ხარვეზი გამოსწორა და დაადგინა, რომ მოსამართლე სამართალში მიცემის საკითხს, როგორც წესი, გადაწყვეტს თავისი დადგენილებით ერთპიროვნულად. მოსამართლე საქმეს გაიტანს გამწესრიგებელ სხდომაზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ ეთანხმება საბრალდებლო დასკვნას, ან

საჭირო იქნება ბრალდებულისათვის შერჩეული აღმკვეთი ღონისძიების შეცვლა.

სამართალში მიცემის ეს ახალი წესი დიდად შეუწყობს ხელს საქმის განხილვის დაყოვნების აღკვეთას და პროცესის ზედმეტი სტადიის თავიდან აცილენას.

კანონი კიდევ მეტად აფართოებს ბრალდებულის უფლებას დაცვაზე. იგი ავალდებულებს მოკვლევის ორგანოს, გამოძიებელს, პროკურორსა და სასამართლოს უზრუნველყონ ბრალდებულის უფლება თავისი პირადი და ქონებრივი უფლებათა დასაცავად, ამასთან აძლიერებს სისხლის სამართლის პროცესში დამცველის როლს.

მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით ბრალდებულის დამცველს შეეძლო საქმეში ჩაბმა მხოლოდ სამსჯავრო განხილვის სტადიიდან.

ახალი კანონი ითვალისწინებს დამცველის მონაწილეობას უკვე წინასწარი გამოძიებიდან, სახელდობრ, იმ მომენტიდან, როდესაც გამოძიებელი გამოუცხადებს ბრალდებულს საქმის დამთავრების შესახებ და წარუდგენს მას გასაცნობად საქმის მასალებს, ხოლო არასრულწლოვანთა და იმ პირთა ბრალდების საქმეებზე, რომელთაც თავიანთი ფიზიკური ან ფსიქიურ ნაკლოვანებათა გამო არ ძალუძთ პირადად განახორციელონ უფლება დაცვაზე — ბრალდების წარდგენის მომენტიდან.

ეჭვი არ არის, რომ დამცველი, რომელიც ვალდებულია მართებულად გამოიყენოს საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საშუალება, მტკიცედ, მთელი პრინციპულობით დაიცავს ბრალდებულის მხოლოდ კანონიერ, და არა ყოველგვარ (უკანონო) ინტერესს, გამომდინარე იმ დებულებიდან, რომ საბჭოთა დამცველი მუდამ და ყოველთვის ემსახურება სოციალისტური საზოგადოების, კანონისა და სამართლიანობის დაცვის საქმეს. იგი ისე წარმართავს მთელს თავის მოღვაწეობას, რომ ადგილი არ ექნეს საქმის გაჭიანურებას, ნამდვილი დამნაშავეისა და დანაშაულობის გამართლების ცდებს, ე. ი. იმ თვისებებს, რაც მხოლოდ ბურჟუაზიული ადვოკატურის საქმიანობის დამახასიათებელი იყო და არის ამჟამად, ხოლო სრულიად შეუთავსებელია საბჭოთა ადვოკატურის როლსა და დანიშნულებასთან.

იმის გამო, რომ საბჭოთა სახელმწიფოს განუხრელი ზრუნვის საგანს შეადგენს მშრომელი ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ღირსების, კეთილსინდისიერი შრომით მოპოვებული ქონების დაცვა ყოველგვარი ხელყოფისაგან, მკვლელებისა და მძარცველების, ქურდებისა და ხულიგნების და სხვა ანტისაზოგადოებრივი ელემენტების მხრივ, კანონი მნიშვნელოვნად აფართოებს დანაშაულისაგან დაზარალებული პირის უფლებას, დაზარალებულს ხდის სისხლის სამართლის პროცესის აქტიურ მონაწილედ, მეტ პროცესუალურ შესაძლებლობებს ანიჭებს მას იმისათვის, რომ დადგენილი იქნას ჭეშმარიტება საქმეზე და უზრუნველყოფილი დაზარალებულისათვის მიყენებული მორალური და მატერიალური ვნების ანაზღაურება.

კანონი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პროცესში (საქმის სამსჯავრო განხილვის სტადიაზე) საზოგადოებრივი ბრალმდებლისა და საზოგადოებრივი დამცველის (პროფესიონალური კავშირების და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციების წარმომადგენელთა სახით) მონაწილეობას. ამ დადგენილების მიზანია ის, რომ საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობა სასამართლოში

საქმის განხილვისას ხელს შეუწყობს დანაშაულის ჩადენაში ნამდვილად ბრალეულ პირთა სწრაფად მხილებას, საბჭოთა სასამართლოსა და სოციალისტური მართლმსაჯულების აღმზრდელობითი როლის გაძლიერებას.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მიერ 1958 წლის 25 დეკემბერს დამტკიცებული კანონები უზრუნველყოფენ დანაშაულობასთან და ანტისაზოგადოებრივ ელემენტებთან ბრძოლის წარმატებას, მკვეთრად გააუმჯობესებენ სისხლის სამართლის საქმეთა გამოკვლევისა და სასამართლო განხილვის პროცესს, კიდევ მეტად განამტკიცებენ სოციალისტურ კანონიერებას და გააძლიერებენ მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXI ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დაცვის საქმეში სულ უფრო მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება სახალხო მილიციას, საამხანაგო სასამართლოებს და მათ მსგავს თვითმოქმედ ორგანოებს, რომლებმაც სახელმწიფო დაწესებულებებთან ერთად უნდა შეასრულონ საზოგადოებრივი წესრიგის და მოქალაქეთა უფლებების დაცვის ფუნქციები, თავიდან აიცილონ ქმედობანი, რომლებიც ზიანს აყენებენ საზოგადოებას; მაგრამ სახელმწიფო ორგანოების ხელში ცალკეული ფუნქციების გადასვლა კი არ შეასუსტებს სოციალისტური სახელმწიფოს როლს კომუნიზმის მშენებლობაში, არამედ გააფართოებს და განამტკიცებს სოციალისტური საზოგადოების პოლიტიკურ საფუძველს, უზრუნველყოფს სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომ განვითარებას.

ახალი ეტაპი, ჩვენი განვითარების ახალი ამოცანები საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXI ყრილობის ისტორიული გადაწყვეტილებებით დასახული, ბუნებრივია, მოითხოვს ყველა საბჭოთა ადამიანებისაგან მაღალ ორგანიზებულობას და დისციპლინას, კანონებისა და ყოფაქცევის ნორმების მტკიცედ დაცვას.

ამჟამად ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის და კერძოდ საქართველოს სსრ წინაშე დგას გადაუდებელი ამოცანა — უმოკლეს დროში შეიმუშავონ და დაამტკიცონ ახალი რესპუბლიკური კოდექსები, რომლებიც მთლიანად შესაბამისობაში იქნებიან საერთო-საკავშირო კანონებთან და ამავე დროს ფართოდ გაითვალისწინებენ ყოველი რესპუბლიკის დამახასიათებელ ადგილობრივ პირობებსა და თავისებურებებს, სპეციფიკას.

ჩვენი მეცნიერ-იურისტებისა და იუსტიციის დარგის პრაქტიკული მომუშავეების საპატიო მოვალეობაა აქტიური მონაწილეობა მიიღონ რესპუბლიკის საკანონმდებლო მოღვაწეობაში და შექმნან ახალი კოდექსები, დაფუძნებული მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძღვრებაზე სახელმწიფოსა და სამართლის არსის შესახებ.

დაგეგვიანის გაზიარების პრინციპული კომუნისტური პარტიის სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში

ანდრო პაპიანი

კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდი მოითხოვს ხალხის მრავალმილიონიანი მასების ცოცხალ შემოქმედებით საქმიანობას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XX ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად გაფართოებული და განმტკიცებულია ჭეშმარიტი საბჭოთა დემოკრატიზმი ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში.

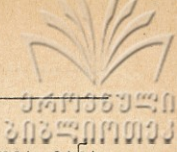
საბჭოთა მთავრობისა და კომუნისტური პარტიის მიერ მიღებულ ღონისძიებათა სისტემაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს იმ მუშაობას, რომელიც ჩატარებულია საბჭოთა კანონიერებისა და მართლმსაჯულების განსამტკიცებლად, სოციალისტური მართლწესრიგისა და საბჭოთა მოქალაქის უფლებისა და ღირსების დასაცავად.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე მოწვევის მეორე სესიის საკანონმდებლო მუშაობის შედეგად მიღებული და გამოქვეყნებულია დიდი ისტორიული მნიშვნელობის მქონე კანონები: „სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების ძირითადი საწყისები“ და „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლები“.

სოციალისტური ჰუმანიზმით გამსჭვალულ მთელ რიგ დებულებებთან ერთად, სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლებში ვრცლად აღნუსხულია ის იურიდიული გარანტიები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ბრალდებულის კონსტიტუციურ უფლებას დაცვაზე.

ამ მხრივ, უპირველესად ყოვლისა, აღსანიშნავია ამ საფუძვლების 21-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც ბრალდებულს ფართო უფლებები აქვს მინიჭებული. მას თვითონ შეუძლია დაიცვას თავისი თავი. სასამართლო და პროკურატურის ორგანოები, თანახმად ამავე საფუძვლების მე-13 მუხლისა, ვალდებული არიან უზრუნველყონ იმის შესაძლებლობა, რომ ბრალდებულმა დაიცვას თავი კანონით დაშვებული საშუალებებითა და წესებით.

ამავე დროს, სასამართლო და პროკურატურის ორგანოები ვალდებული არიან თვითონაც აწარმოონ ბრალდებულის დაცვა საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოკვლევის გზით. მათ ევალებათ გამოავლინონ ბრალდებულის გამამართლებელი ან მისი ბრალდების შემამსუბუქებელი გარემოებები.

ამასთან ერთად, ბრალდებულს თავისი უფლება დაცვაზე შეუძლია განახორციელოს ამისათვის სპეციალურად მოწოდებული პირის — დამცველის მეშვეობითაც.

დამცველი, როგორც ბრალდებულის წარმომადგენელი, არის სისხლის სამართლის პროცესის ერთერთი ძირითადი მონაწილე. მას საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში ყოველთვის დიდი და საპატიო ადგილი ჰქონდა განკუთვნილი და მისი როლი მაღალ პრინციპულ და არსებითი ხასიათის მატარებლად იყო მიჩნეული.

მაგრამ დამცველის პროცესუალური როლი კიდევ უფრო გაზრდილი და გაფართოებული სახით არის წარმოდგენილი ახალ საკანონმდებლო აქტებით.

სასამართლო წყობილების ძირითად საწყისებში, უპირველესად ყოვლისა, ყურადღებას იპყრობს ის გარემოება, რომ ბრალდებულს თავისი უფლება დაცვაზე შეუძლია განახორციელოს, როგორც ადვოკატთა კოლეგიის, ისე საზოგადოებრივ დამცველთა ინსტიტუტის გამოყენებითაც.

ამასთან ერთად, სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების 21-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულია სასამართლოში სხვა ისეთი პირების მონაწილეობაც, რომლებსაც საამისო უფლება მინიჭებული ექნებათ მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობით.

სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლებში მოქმედ კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, დიდ სიახლეს შეიცავს დამცველის დაშვება სისხლის სამართლის პროცესში უფრო აღრინდელ სტადიიდან.

საფუძვლების 22-ე მუხლის პირველ ნაწილში ვკითხულობთ, რომ დამცველი საქმეში მონაწილეობის მისაღებად დაიშვება იმ მომენტიდან, როდესაც ბრალდებულს გამოეცხადება წინასწარი გამოძიების დამთავრების შესახებ და წარედგინება გასაცნობად საქმის მთელი მასალები.

ამ საერთო წესიდან გამონაკლისის სახით დამცველი საქმეში მონაწილეობის მისაღებად დაიშვება ბრალდების წარდგენის მომენტიდან არასრულწლოვანთა და აგრეთვე იმ პირთა დანაშაულობების საქმეებზე, რომლებიც თავიანთი ფიზიკურ თუ ფსიქიკურ ნაკლოვანებათა გამო მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას განახორციელონ თავისი უფლება დაცვაზე.

ბრალდებულის დამცველად დაშვების შემდეგ, დამცველს, როგორც სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეს მინიჭებული აქვს მეტად არსებითი ხასიათის მქონე უფლებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მასზე დაკისრებულ მოვალეობის მაღალხარისხობრივი მაჩვენებლებით შესრულებას.

დამცველს უფლება ენიჭება გაეცნოს საქმის ყველა მასალას და ამოიწეროს მისთვის საჭიროდ მიჩნეული მასალები, ვინაიდან საქმეზე არსებულ მასალების სრული გაცნობის გარეშე შეუძლებელია გამომუშავდეს საფუძვლიანი დაცვითი პოზიცია.

დიდი მნიშვნელობის მქონეა აგრეთვე დამცველის უფლება იხახლოს ბრალდებული და მოელაპარაკოს მას. დამცველს ამ უფლების გამოყენებით საშუალება ეძლევა ბრალდებულთან ერთად უფრო ღრმად ჩასწვდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ მეტყველ საქმეში წარმოდგენილ მასალებს, დააზუსტოს ბრალდებულთან შეთანხმებული, საქმის მასალებით გამართლებული დაცვითი პოზიცია და დასახოს შერჩეულ პოზიციისათვის საჭირო, კანონით დაშვებული ღონისძიებანი.

დამცველის უფლებათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს უფლებას მიიღოს მონაწილეობა სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის განხილვის დროს.

ძირითადად, დაცვის ფუნქციის განხორციელება დამცველს სწორედ სასამართლოში უხდება. ის, როგორც ბრალდებულის დამცველი ხელს უწყობს სასამართლოს საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ გამოკვლევაში. დამცველი მონაწილეობას დებულობს საქმეზე წარმოდგენილ მტკიცებათა შემოწმებაში, აღძრავს შუამდგომლობებს სასამართლოს წინაშე საქმის დამატებითი მასალებით შევსების შესახებ; დებულობს ზომებს ბრალდებულის დარღვეული კანონიერი უფლებების აღსადგენად და მხარეთა კამათის სტადიაში წარმოსთქვამს დაცვით სიტყვას, რომელშიაც ასაბუთებს მის მიერ შერჩეულ დაცვითი პოზიციის სისწორეს.

დამცველის ეს მოდვაწეობა სისხლის სამართლის პროცესში მჭიდროდაა დაკავშირებული შეჯიბრებითობის პრინციპთან, რომელიც თავის მხრივ განსაზღვრავს დამცველის თანასწორუფლებიანობას საქმის განხილვაში მონაწილე სხვა პირებთან და მათ შორის ბრალმდებელთანაც.

საფუძვლების 38-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ ბრალმდებელი, ბრალდებული, დამცველი, დაზარალებული და აგრეთვე სამოქალაქო მოსარჩელე, სამოქალაქო მოპასუხე და მათი წარმომადგენლები სასამართლო სხდომაზე სარგებლობენ დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენის, მათ გამოკვლევაში მონაწილეობის და შუამდგომლობათა აღძვრის თანაბარი უფლებებით. ამით უზრუნველყოფილია დამცველის მონაწილეობის ეფექტურობა პროცესში.

საფუძვლებში ჩამოთვლილია აგრეთვე დამცველის სხვა ისეთი მნიშვნელოვანი უფლებები, როგორცაა: სხვადასხვა სახის შუამდგომლობათა აღძვრა, დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენა, აცილების განცხადება, სასამართლოს, პროკურატურის და გამომძიებლის გადაწყვეტილებებსა და მოქმედებებზე საჩივრის შეტანა და სხვ.

ამის გარდა, დამცველს სასამართლოს განაჩენის საკასაციო წესით გასაჩივრებისა და საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს სხდომაზე მონაწილეობის უფლება აქვს.

მაგრამ დამცველს ამავე დროს გარკვეული ხასიათის ვალდებულებანიც აქვს დაკისრებული, რადგანაც დაცვა ჩვენს ქვეყანაში არ წარმოადგენს კერძო ურთიერთდამოკიდებულების საქმეს, არამედ მთლიანად საჯარო-სამართლებრივი ხასიათის მქონე ფუნქციაა. დაცვა საბჭოთა მართლმსაჯულების განხორციელების ერთერთ სახელმძღვანელო პრინციპადაა მიჩნეული და დამცველის მოდვაწეობა, უკეთეს ის კანონით გათვალისწინებული წესების მიხედვით იქნება შესრულებული, არასოდეს არ შეიძლება წინააღმდეგობაში მოვიდეს სახელმწიფოს ინტერესებთან.

პირიქით, საბჭოთა სახელმწიფო თვით არის დაინტერესებული, რომ არცერთი უდანაშაულო პირი დასჯილი არ აღმოჩნდეს, ხოლო დამნაშავეს არ შეეფარდოს დაუმსახურებელი სასჯელი. სწორედ ამით აიხსნება ის განსაკუთრებული ყურადღება, რომელსაც იჩენს საბჭოთა სახელმწიფო დაცვის ინსტიტუტისა და დამცველებისადმი.

ამიტომ დამცველმა ღირსეულად უნდა შეასრულოს დაცვის მაღალი ფუნქცია იმ ვალდებულების სახით, რაზედაც ნათქვამია საფუძვლების 23-ე მუხლის პირველ ნაწილში: „დამცველი ვალდებულია გამოიყენოს კანონში ნაჩვენე-

ბი დაცვის ყველა საშუალებები და წესები ბრალდებულის გამამართლებელ ან მისი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებათა გამოკვლევის მიზნით და გაუწიოს ბრალდებულს აუცილებელი იურიდიული დახმარება“. საბჭოთა დამცველს არ შეუძლია იხელმძღვანელოს იმ დევიზით, რომელიც დაცვის თვალსაზრისით ყოველგვარი საშუალების გამოყენებას დასაშვებად ხდის და საქმის ჭეშმარიტი ვითარების ხელოვნურად გაყალბების გზას მიმართავს. დამცველმა უნდა აწარმოოს ბრალდებულის კანონიერი ინტერესების დაცვა და არა დანაშაულის მფარველობა.

დასასრულს, აღვნიშნავთ საფუძვლების 23-ე მუხლის მე-3 ნაწილში გამოთქმულ მეტისმეტად არსებითი ხასიათის მოთხოვნას, რომელიც მხოლოდ დამცველის სახით მოქმედ ადვოკატს შეეხება და მდგომარეობს იმაში, რომ ადვოკატს არა აქვს უფლება უარი თქვას ბრალდებულის დაცვაზე მისი მიღების შემდეგ. ამ პრინციპს ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს. ადვოკატისათვის ასეთი მოთხოვნის წაყენება, უპირველესად ყოვლისა, ნიშნავს იმას, რომ საბჭოთა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ოფიციალურად სდგას იმ თვალსაზრისზე, რომ არ არსებობს ისეთი სისხლის სამართლის საქმე, რომლის მიხედვითაც შეუძლებელი იყოს ბრალდებულად მიჩნეული პირის სწორი დაცვის განხორციელება და დამცველის ყოველი განცხადება იმის შესახებ, რომ ბრალდებულის დაცვისათვის საქმეში არავითარი მონაცემები არ მოიპოვება, მხოლოდ და მხოლოდ თვით დამცველის უხარისხობაზე დაპირაკობს.

ამრიგად, ნათელია, რომ სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კანონმდებლობის მიერ საგრძნობლად გაზრდილია დამცველის როლი საზოგადოდ და კერძოდ ადვოკატისა, რომელიც პროფესიონალ დამცველს წარმოადგენს.

დამცველის ამ გაზრდილ უფლებებს ადვოკატურამ თავისი მუშაობის ხარისხის გაუმჯობესებით უნდა უპასუხოს, რისთვისაც საჭიროა ადვოკატთა რიგებში მომუშავე პირთა როგორც იდეურ-პოლიტიკური დონის, ისე იურიდიული ცოდნისა და მორალური ღირსების ამაღლება.

ადვოკატურამ ღირსეულად უნდა შეასრულოს მისი დიდი მოვალეობა — ბრალდებულთა გაბედული, ენერგიული და კეთილსინდისიერი დაცვა.

საგამომცემლო და ოპერატიული მუშაობათა სწორედ დაგეგმვის შედეგად

საბჭოთა სასამართლოს, პროკურატურისა და მილიციის ორგანოები მტკიცედ დგანან საბჭოთა ადამიანების უფლებებისა და ღირსების დაცვის სადარაჯოზე, დაუნდობლად ებრძვიან და მკაცრად სჯიან ყველა იმ ნაძირალას, ვინც გაბედავს და ხელყოფს მოქალაქეთა პირად საკუთრებას, სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

უკანასკნელ ხანებში ქალაქ თბილისში სანიმუშო საზოგადოებრივი წესრიგის განმტკიცებისათვის და ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში საგამომცემლო და ოპერატიულ მუშაობათა სწორად დაგეგმვის შედეგად გამოვლინებულნი, მხილებულნი და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემულნი იქნენ ის პირები, რომელთაც ხელობად ქონდათ გადაქცეული პატიოსანი საბჭოთა მოქალაქეების ძარცვა და მკვლელობა.

1958 წლის 20 აგვისტოს დილით, ავჭალის საქონლის სასაკლავოს ტერიტორიაზე მდინარე მტკვრის სანაპიროსაგან 40 — 50 მეტრის დაშორებით აღმოჩენილი იქნა ტაქსი „ბობედა“ № 00 — 58, რომელშიც აღმოჩნდა ცივი იარაღით მოკლული იმავე ტაქსის მძღოლი თენგიზ ცარციძე. შედგა ადგილობრივი დათვლიერების აქტი და გადაღებული იქნა ფოტოსურათები.

ამ საქმის გამოძიება დაეწალა თბილისის ლენინის სახელობის რაიონის პროკურორის თანაშემწეს შ. კალმახელიძეს.

საქმის გამოძიებისას ცნობილი გახდა, რომ ცარციძე მოკვლის წინა დღეებში ოჯახზე განაწყენებული იყო და ბინაში არ მიდიოდა, ამიტომ გამოძიებისათვის დასადგენი გახდა, ხომ არ მონაწილეობდა ცარციძის მკვლელობაში მისი ოჯახის რომელიმე წევრი ან ახლობელი, მაგრამ ამ ვერსიამ გამოძიებისას დადასტურება ვერ ჰპოვა.

კალმახელიძის წინაშე წამოიჭრა ახალი ვერსია მკვლელობის ჩადენისა ძარცვის მიზნით. შედგენილი იქნა ოპერატიული გეგმა. თბილისის მილიციის საქალაქო და რაიონული განყოფილებებს მიეცათ კონკრეტული დავალებანი დამნაშავეს გამოსავლინებლად.

ამავე პერიოდში ქალაქ თბილისის სხვადასხვა ადგილას მოხდა ტაქსების მძღოლთა რამოდენიმე გაძარცვა.

ამ ძარცვების ანალიზმა მიგვიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ ქალაქში მოქმედებდა რეციდივისტთა ჯგუფი, რომელთა მიერაც ჩადენილი იყო ძარცვები ერთი და იმავე მეთოდით, ამასთანავე დაზარალებულთა მიერ მძარცველების გარეგანი აღწერილობა უდაოს ხდიდა იმ გარემოებას, რომ ეს ძარცვები ერთი და იგივე პირების მიერ იყო ჩადენილი.

ქალაქ თბილისის პროკურატურის მიერ მძარცველების დადგენისა და დაპატიმრებისათვის დასახული იქნა სათანადო ოპერატიული ღონისძიებანი, ჩატარდა სპეციალური თათბირი მილიციის სამმართველოს ოპერატიულ მუშაკებთან. გადაწყდა, რომ ყველა ის

უბანი, სადაც ძარცვები ხდებოდა(ეს კი უმთავრესად ნაკლებად დასახლებულ, გაუნათებელ ადგილებში ხდებოდა — მ. ვ.) აგვეყვანა მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ. ამ უზნებზე მილიციის ოპერატიული მუშაკები იყვნენ მიმაგრებულნი.

ყველა ტაქსის მძღოლს გავაცანით მძარცველთა გარეგნული აღწერილობა და გავაფრთხილეთ, რომ თუ შეამჩნევდნენ ასეთი გარეგნობის ადამიანებს, დაუყოვნებლივ ეცნობებიან მილიციის ან პროკურატურის მუშაკებისათვის.

1958 წლის 20 სექტემბერს სპეციალურ მანქანაში მჯდომმა მილიციის ოპერატიულმა მუშაკმა 26 კომისრის სახელობის რაიონის ტერიტორიაზე შენიშნა საექვო პირები, რომლებმაც გააჩერეს რეისზე მყოფი ტაქსი „პობედა“, ჩასხდნენ და გაემართნენ პეტრე-პავლეს სასაფლაოს მიმართულებით. ოპერატიულმა მუშაკმა მეთვალყურეობის ქვეშ აიყვანა ეს ტაქსი. მძარცველებმა პეტრე-პავლეს სასაფლაოსთან გაძარცვეს მანქანის მძღოლი ბ. ონისიშვილი და ადგილზე მიატოვეს იგი. მათ წამოიყვანეს მანქანა და ისიც დატოვეს ქართველთა ქუჩაზე, მანქანის გასაღებები კი თან წაიღეს. მძარცველებს მილიციის მუშაკები კვალდაკვალ გაყვნენ და დააკავეს თავიანთ ბინაზე. მძარცველებს აღმოაჩნდათ ნაძარცი ფული, გატაცებული მანქანის გასაღებები და ცივი იარაღი. მძარცველები აღმოჩნდნენ ვინმე მინასიანი და მიკირტუშვილი, რომლებიც არავითარ საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომას არ ეწეოდნენ და თავიანთი შემოსავლის წყაროდ გადაქცეული ჰქონდათ პატიოსან ეშრომელ მოქალაქეთა გაძარცვა.

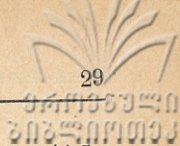
გამოძიების მიერ შეკრებილ მტკიცებათა საფუძველზე მინასიანმა და მიკირტუშვილმა აღიარეს მათ მიერ ჩადენილი დანაშაული და თანამონაწილედ დაასახელეს ვინმე ბაბელუშვილი, წინადასამართლობის მქონე, რომელიც არა-

ვითარ სასარგებლო შრომას არ ეწეოდა. ამასთანავე მათ ამხილეს ბაბელუშვილი ცარციძის მკვლელობაში. ბაბელუშვილი დაპატიმრებული იქნა. დაზარალებულთ ყველა მძარცველი წარედგინათ ამოსაცნობად და ისინი ამოცნობილნი იქნენ.

დანაშაულის მტკიცებათა სიმძიმის გამო ბაბელუშვილი იძულებული გახდა ელიარებინა მინასიანთან და მიკირტუშვილთან ერთად მის მიერ ჩადენილი დანაშაულებანი: ტაქსების მძღოლთა ძარცვა, წინააღმდეგობის გაწევისას მათი დაჭრა და ცარციძის მკვლელობა.

1958 წლის 17 სექტემბერს ქ. თბილისის მილიციის სამმართველოს მორიგეს აცნობეს, რომ ვინმე პერესლავცევის მიერ სასწრაფო დახმარების საავადმყოფოში მიყვანილი იქნა შუბინი, რომელიც დაჭრილი იყო გულმკერდის არეში. პერესლავცევის აღმოაჩნდა სისხლიანი დანა. იგი დაკავებული იქნა. გამოძიებით დადგინდა, რომ პერესლავცევი ახლო დამოკიდებულებაში იყო ბაბელუშვილთან, მინასიანთან და მიკირტუშვილთან და აღმოჩენილი დანა ბაბელუშვილს ეკუთვნოდა. პერესლავცევი იძულებული გახდა ელიარებინა, რომ იგი ბაბელუშვილსა, მინასიანსა და მიკირტუშვილთან ერთად თანამონაწილედ იყო რამოდენიმე ტაქსის ძარცვაში და შუბინი დაჭრა ბაბელუშვილმა, ვინაიდან შუბინმა უარი განაცხადა განმეორებით გაყოლოდა მას ტაქსის მძღოლთა გაძარცვაში მონაწილეობის მისაღებად. შუბინთან დაპირისპირებისას ბაბელუშვილი იძულებული გახდა ელიარებინა მის მიერ ჩადენილი დანაშაული.

ვინაიდან ცარციძის მკვლელობა და სხვა ტაქსების ძარცვა ჩადენილი იყო ერთი და იგივე პირების მიერ, თბილისის პროკურატურამ ყველა საქმეები გააერთიანა ერთ საქმედ და გამოძიების შემდგომი წარმოება დაავალა ლენინის სახელობის რაიონის პროკურატურის სახალხო გამომძიებელს დ. ჯოჯუას,

რომელმაც მეტად მოკლე დროში შეს-
ძლო ბოროტმოქმედთა ყველა მამხი-
ლებელი მასალის თავმოყრა. ბრალდე-
ბულთა ურთიერთთან და დაზარალე-
ბულებთან დაპირისპირებამ, დაზარა-
ლებულების მიერ ნივთიერმტკიცებათა
ამოცნობამ და ყველა იმ საჭირო ღო-
ნისძიების გატარებამ, რაც საჭირო იყო
ბოროტმოქმედთა მხილებისათვის, უზ-
რუნველყო ის; რომ ყველა დამნაშა-
ვემ წაყენებულ ბრალდებაში თავი
დამნაშავედ სცნო.

საშიშ დამნაშავეთა ჯგუფის დროუ-

ლი იზოლაცია და დანაშაულის გახსნა
იმან განაპირობა, რომ გამოძიებისა და
ოპერატიული ღონისძიებების ჩატარება
სწორად იყო დაგეგმილი და ამავე
დროს ამ ღონისძიებათა განხორციე-
ლების სწორი კოორდინაციის საქმეში
თავიანთი ენერგია და ცოდნა არ დაუ-
შურებიათ როგორც პროკურატურის,
ისე მილიციის მუშაკებს.

მ. ვეზსვაძე,

**ქალაქ თბილისის პროკურორი,
იუსტიციის უფროსი მრჩეველი.**

საქართველოს ბუნების დაცვა საყოველთაო სახალხო საქმეა

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს მეოთხე მოწვევის მეექვსე სესიამ 1958 წლის 28 ნოემბერს მიიღო კანონი „საქართველოს სსრ ბუნების დაცვის შესახებ“. ასეთი კანონის გამოცემა განპირობებული იყო იმით, რომ ბუნების დაცვისათვის წარმოებული ღონისძიებები არ იყო დამაკმაყოფილებელი, რაც თავის მხრივ ჯერ კიდევ იწვევდა ბუნების სიმდიდრის გაღარიბებასა და განადგურებას. ტყეებს კი საქართველოს სინამდვილეში უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ, როგორც მისი სახალხო მეურნეობისათვის, ისე როგორც წყლის შენახვის, ნიადაგის დაცვისა და ჰაერის გაჯანსაღების საშუალებას.

ბუნების დაცვასა და მის მიზანშეწონილ ექსპლოატაციას ყოველთვის დიდი ყურადღება ექცეოდა. სწორედ ამ მიზნით არის შეტანილი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში მთელი რიგი მუხლები, სადაც განსაზღვრულია სისხლის სამართლის წესით იმ პირების დასჯადობის საკითხი, რომლებიც შემჩნეულნი იქნებიან ბუნების სიმდიდრის მტაცებლობა-განადგურების საქმეში.

ახალციხის რაიონში ბუნების დაცვის საქმეში ჯერ კიდევ არ არის დამყარებული ჯეროვანი წესრიგი. ის პირები, ვისაც ეს საქმე აქვთ მინდობილი, დანაშაულებრივ გულგრილობასა და დაუდევრობას იჩენენ. სწორედ ახალციხის სატყეო მეურნეობის მუშაკების გულგრილობისა და დაუდევრობის შედეგი იყო, რომ 1957 წლის აგვისტოში სატყეო მეურნეობის სოფელ სვირის № 25 კვარტალში გაჩენილი ხანძრის შედეგად 50 ჰექტარი ტყე დაიწვა.

ახალციხის რაიონში ადგილი აქვს ხეების უნებართვოდ მოჭრის ფაქტებსაც. სოფელ აწყურში მცხოვრებმა იოსებ მუმლაძემ 1958 წლის მარტში აწყურის სატყეოს ფართობში უნებართვოდ მოჭრა მოზარდი ხე; იგი ტყის მცველის მიერ დაკავებული იქნა. იმის ნაცვლად, რომ მუმლაძე დამორჩილებოდა ტყის მცველის მოთხოვნას და გაყოლოდა მას, მუმლაძემ მეტყევეს შეურაცხყოფა მიაყენა.

მუმლაძის საქმე განიხილა ახალციხის სახალხო სასამართლომ და საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 87-ე მუხლით მიუსაჯა ერთი წლით შრომა-გასწორებითი მუშაობა და ერთი მოზარდი ხის ღირებულების გადახდა.

ამ უკანასკნელ ხანს ჩვენი პრესის ფურცლებზე სისტემატურად იბეჭდება რესპუბლიკის მოწინავე ადამიანების, დიასახლისების, პიონერ-მოსწავლეებისა და სხვათა წერილები. ჩვენი საზოგადოება ესარჩლება „მწვანე მეგობარს“ და მოითხოვს შეწყდეს ტყეების გაკაფვა, სიცოცხლე შეუნარჩუნონ მოზარდულ ნაძვის ხეებს.

გასული წლების გამოცდილებიდან კარგად ვიცით, რომ ყოველ ახალ წელს ათასობით მოზარდი ნაძვის ხე იჩეხება საახალწლო ნაძვის ხეების მოსაწყობად. ამიტომ დროული და მისასაღმებელია საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს მიერ უკანასკნელ ხანს მიღებული დადგენილება, რითაც აკრძალულია

ნაძვის ხეების მოჭრა. სამაგიეროდ, სახალწლოდ დამზადდება ხელოვნური ნაძვის ხეები, რომლითაც შეიძლება ბუნებრივი ნაძვის ხის შეცვლა. სახალწლო ნაძვის ხედ მხოლოდ ის ნაძვის ხეები გაიყიდება, რომლებიც მოჩეხილია ტყის გასაჯანსაღებლად. ამით გადარჩენილი იქნება ნაძვის ხე და ტყეებს ვიხსნით გაჩანაგებისაგან.

ახალციხის რაიონში ჯეროვანი წესრიგი არ არის დამყარებული ხე-ტყის მასალის დამზადების საქმეშიც, რაიონის სატყეო მეურნეობამ მეტი კონტროლი უნდა გაუწიოს ხე-ტყის დამამზადებელ ორგანიზაციებს, რათა თავიდან იქნას აცილებული ხე-ტყის მოჭრის საკითხში დღემდე არსებული დარღვევები.

საქართველოს ტყეები მდიდარია თავისი მრავალსახეობრივი ფაუნით; მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ ბოლო წლებში სანადირო ფაუნა მნიშვნელოვნად შემცირდა. ამის ერთერთი მიზეზია მასობრივი ბრაკონიერობა, ანუ მონადირეთა და ხშირად შემთხვევით პირების მიერ სანადირო კანონმდებლობის უხეში დარღვევა, რაც დიდ ზარალს აყენებს სამონადირო მეურნეობას.

ამ მიმართებითაც ჯერ კიდევ არადაამაკმაყოფილებელია რაიონში ჩატარებული მუშაობა. რაიონის მილიციის განყოფილება არ აწარმოებს ბრძოლას ბრაკონიერების წინააღმდეგ, რის გამოც ბრაკონიერთა გამოაშკარავების შემთხვევები მეტად მცირეა. ამ საქმეში ახალციხის მონადირეთა კავშირის გამგეობა არავითარ დახმარებას არ უწევს მილიციის ორგანოებს.

ჯერ კიდევ ვხვდებით ბუნების მშვენიერების — ირმების მოკვლის ფაქტებს. ამასწინათ სახალხო სასამართლომ განიხილა ირმებზე მონადირეების: ა. სამსონაძის, ბ. გაჩეჩილაძისა და ა. მელაძის საქმე, რომლებიც სისტემატურად ეწეოდნენ ბრაკონიერობას, კლავდნენ ირმებს. შემოწმებისას მათ ბინებში აღმოაჩნდათ ირმის ხორცი, ტყავები და სანადირო მოწყობილობა. სამწუხარო ის არის, რომ ა. სამსონიძე თვითონ სატყეო მეურნეობის მუშაკია და მას სხვა მოქალაქეებთან შედარებით კიდევ უფრო მეტად ევალება ირმების დაცვა. სასამართლომ სამსონიძეს და გაჩეჩილაძეს მიუსჯა თითო წლით შრომა-გამასწორებელი მუშაობა და მათვე დააკისრა 5.000 მანეთი ჯარიმის გადახდა.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ თავის სხდომაზე 1956 წლის 6 ივნისს ღმობიერება გამოიჩინა, როცა მსჯავრდადებულ ა. ი. მელაძეს, რომელსაც ირმებზე ნადირობისათვის სპეციალურად გაწვრთნილი ორი მონადირე ძალი ყავდა და ბრალი ედებოდა ორი ირმის მოკვლაში და რისთვისაც მას სამართლიანად მიესჯა პატიმრობა ერთი წლის ვადით, კოლეგიამ სასჯელის ზომა შეუმცირა ერთი წლის ვადით შრომა-გასწორებითი მუშაობით.

საყოველთაოდ ცნობილია ის ფაქტი, რომ ჩვენს მდინარეებში და ტბებში მკვეთრად შემცირდა თევზის რაოდენობა. თევზის მარაგის შემცირების მთავარ მიზეზს წარმოადგენს თევზის დანაშაულებრივი მოსპობა ბრაკონიერების მიერ, რომლებიც ფეთქებად და მომწამვლელ ნივთიერებებს ხმარობენ. 1958 წლის თებერვალში გიორგი ბებნაძემ, ვალიკო და შოთა ოქრომელიძეებმა და გიორგი ინასარიძემ სოფელ მუსხთან მდინარე მტკვარში თევზის საჭერად გამოიყენეს ასაფეთქებელი ნივთიერება, რაც თევზის მასობრივი გაწყვეტის საშუალებას წარმოადგენს. ოთხივენი დანაშაულის ადგილზე დაკავებულნი იქნენ და თვითეულ მათგანს სახალხო სასამართლოს განაჩენით თითო წლით შრომა-გასწორებითი მუშაობა მიესჯა.

1958 წელს თევზჭერის წესების დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლა შესამჩნევად გაუმჯობესდა. თევზის ჭერის წესების დარღვევისათვის ორი ათასი მანეთით დაჯარიმებული იქნა ქვემო სხვილისის ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობა, 500 მანეთით ვალეს მახარაძის სახელობის კოლმეურნეობა, 250-250 მანეთით არამ კაზარაიანი, არტაშ ნაზარეტიანი, სერგო სარქისიანი, ერვანდ ხაჩატურიანი, აღვან მკრტიჩიანი, სიმონ კობაიძე. 200-200 მანეთით დაჯარიმდნენ მიხეილ, ვასილ და შალვა გელაშვილები, გრიგოლ თიკანაშვილი, გოგუცა და დიმიტრი ჩინჩალაძეები, გერმანე და ბიჭიკო ბუცხრიკიძეები, ბაგრამ კარაკოზიანი და სხვები. აღნიშნული სახის დანაშაულებანი და დარღვევანი არ გვექნება, თუ ბრაკონიერების ლიკვიდაციის საქმეში აქტიურ მონაწილეობას მიიღებს ფართო საზოგადოებრიობა.

სწორედ ბუნების დაცვის გაძლიერებისაკენ არის მიმართული „საქართველოს სსრ ბუნების დაცვის შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლი, რითაც საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს დაევალი ორი თვის ვადაში შეემუშავებინა კანონის დამრღვევთა მიმართ სასჯელის ზომები და საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოსათვის განსახილველად წარედგინა წინადადებანი სისხლის სამართლის კოდექსში სათანადო მუხლების დამატების შესახებ.

ჩვენი ბუნების სიმდიდრის დაცვა და მისი სწორი გამოყენება მჭიდროდ არის დაკავშირებული მომავალ შვიდწლედის დიდებულ პროგრამასთან, რომელიც დასახულია პარტიის რიგგარეშე XXI ყრილობაზე ამხ. ნ. ს. ხრუშჩოვის მოხსენების მიხედვით.

ბუნების დაცვის კანონის მიღება ერთხელ კიდევ მოწმობს იმას, თუ რადიდ ყურადღებას აქცევენ კომუნისტური პარტია და საბჭოთა მთავრობა მშრომელი ხალხის სასიცოცხლო ინტერესებს.

ლ. ჯღარკავა,

ახალციხის რაიონის სახალხო სასამართლოს თავმჯდომარე.

გეგმინი „ცდა“ და მისი მნიშვნელობა

პროფ. ი. სურგულაძე

სისხლის სამართალი იცნობს დანაშაულის განხორციელების ისეთ დასჯად სტადიას, როცა დანაშაული სხვადასხვა მიზეზის გამო ბოლომდე არ არის მიყვანილი. მაგალითად, თუ სუბიექტმა მოკვლის მიზნით ესროლა თოფი მეორეს, მაგრამ დააცილა, ან დაჭრა; ან კიდევ: სუბიექტმა განიზრახა უწყვი კარადიდან ფულის გატაცება, რისთვისაც მოინდომა კარადის საკეტის მოგლეჯა, მაგრამ ვერ შესძლო.

რუსულ ენაზე დანაშაულის ამ სტადიას „покушение“ ეწოდება. ამჟამად ჩვენ გვინტერესებს საკითხი იმის შესახებ, თუ რა ტერმინი შეესატყვისება რუსულ покушение-ს ქართულად.

1920 წელს გამოცემულ „რუსულ-ქართულ იურიდიულ ლექსიკონში“ покушение ქართულად ასეა გადმოცემული: покушение - ცდა, მცდელობა, ხელ-ყოფა; покушение на преступление и проступок — მცდელობა დანაშაულის, ბოროტმოქმედებისა და ავ-საქციელის ჩადენისა. покушение на убийство — მკვლელობის მცდელობა“. მაშასადამე, ლექსიკონის მიხედვით, დაუშთავრებელი დანაშაულის შემთხვევა შეიძლება გადმოიცეს ამორჩევით სამი სიტყვით: ცდა, მცდელობა და ხელყოფა. სიტყვა „ხელყოფა“ უფრო შესაფერისი აღმოჩნდა посягательство-ს გადმოსაცემად და ამ ცნების სახელწოდებაც დამკვიდრდა.

პროფ. მ. სტროგოვიჩის „სისხლის სამართლის პროცესისა“ და პროფ. ბ. უტევსკის „სისხლის სამართლის“ ქართულ თარგმანში покушение გადმოცემულია სიტყვით „მცდელობა“¹.

ამ წერილის მიზანია გამოარკვიოს საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელია ორი ტერმინიდან „ცდა“ და „მცდელობა“ უფრო მისაღები. ტერმინი „ცდის“ შესწავლა საქართველოს ისტორიის სხვადასხვა პერიოდებისა და სხვადასხვა ძეგლების მიხედვით გაძნელებულია იმით, რომ, თუმცა მრავალი ძეგლია გამოცემული და ძლიერ კარგადაც, მაგრამ არა იურისტთა გამოცემის ყურადღებას არ იქცევდა ტერმინი „ცდა“ და „ცდის“ ბუდესთან დაკავშირებული სხვა სიტყვები. ასეთი სიტყვები გამომცემელს არც შეჰქონდა ძეგლისადმი დართულ ლექსიკონში. ამის გამო ზემოხსენებული ტერმინით დაინტერესებული მკვლევარი იძულებულია ესა თუ ის ძეგლი მთლიანად წაიკითხოს, ყველა ძეგლის ამგვარი

1. სტროგოვიჩი, სისხლის სამართლის პროცესი, 1948 წ.

პროფ. ბ. უტევსკი, სისხლის სამართალი, 1952 წ.

3. საბჭოთა სამართალი.

შესწავლა კი ძნელია. ამიტომ აკად. ა. შანიძის „ვეფხისტყაოსნის“ სიმფონია“ ისტორიის ყველა დარგის მკვლევარისათვის ფასდაუდებელი განძია. სიმფონია შედგენილი უნდა იყოს ყველა მნიშვნელოვანი ძეგლისათვის.

ტერმინი „მცდელობა“ 1920 წელს გამოცემულ ხსენებულ ლექსიკონამდე არც ერთ წყაროში არ გვხვდება დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობით. მაგრამ საერთოდ ეს ტერმინი სხვა ცნების გამოსახატავადაც მხოლოდ მე-19 საუკუნეში უნდა იყოს საბოლოოდ ჩამოყალიბებული. სულხან-საბა ორბელიანს აქვს სიტყვა „მცდელი“. „მცდელი ესე არს კაცსა საქმე რამე ენებოს და ნიადაგ მისთვის იჭირვოდეს (ნიადაგ მისთვის მძვრელი)“. ამავე მნიშვნელობით არის ნახმარი ეს სიტყვა სულხანის „სიბრძნე-სიცრუისაში“: „ცოდნის მცდელნი, ე. ი. ცოდნის შეძენისათვის მზრუნველნი“¹.

სიტყვა „მცდელობა“ დავით ჩუბინაშვილს აქვს მოცემული თავის ლექსიკონში: „მცდელი, ზედ. გულს მოდგინე, თავს გამომდები საქმისა; გამომცდელი; განგებ მისჩავი; старательный, любопытный — მცდელობა, გულს მოდგინება“ (იხ. დ. ჩუბინაშვილის „ქართულ-რუსული ლექსიკონი“).

აკად. ივ. ჯავახიშვილი ხმარობს ტერმინებს „ცდასა“ და „მცდელობას“. მაგრამ ამ ტერმინებით არ გადმოგვცემს დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნებას.

აკად. ი. ჯავახიშვილის შრომის ერთ-ერთი პარაგრაფის სათაურში ვკითხულობთ: „...გ. მთაწმინდელის ქადაგება და მცდელობა დემოკრატიული წესწყობილების დასამყარებლად“². „მცდელობის“ სუბიექტს აკად. ივ. ჯავახიშვილი „მცდელს“ უწოდებს: „...დიდია ის ღვაწლი, რომელიც გ. მთაწმინდელს, ვითარცა დემოკრატიული რეფორმის პირველს მქადაგებელს და მისი განხორციელების პირველსავე მცდელს ქართველი ერის წინაშე მიუძღვის“³. ი. ჯავახიშვილის განმარტებით „გ. მთაწმინდელის მცდელობას“ საზოგადოების ყველა ფენა კმაყოფილებით არ შეხვდა. მაგრამ „მისი მოქმედების გაბედულობით ყველანი გაკვირვებული ყოფილა“: ამასთანავე „არისტოკრატიული სულისკვეთებით გამსჭვალული სამღვდლოება, მათი თანამოგვარენი და თანამორწმუნენი“ გ. მთაწმინდელის „ამ მოქმედებას თავისი წოდების უფლებათა შეურაცხყოფად და ეკლესიის დამაქვეითებელ მოვლენად მიიჩნევდნენ“⁴.

როგორც ვხედავთ „მცდელობა“ — ი. ჯავახიშვილს ესმის როგორც მოქმედება, მოღვაწეობა. ამავე მნიშვნელობით ხმარობს იგი სიტყვა „ცდასაც“. „გ. მთაწმინდელის საისტორიო თხზულებათაგან ჩანს, რომ ეფთვიემეს ყოველნაირი ცდის, საკმაო ღროის განმავლობაში გამოცდის და გულდასმით შერჩევის-და მიუხედავად, მაინც ათონის ქართველთა მონასტერში ბერად შესულ წარჩინებულ და მდიდართა წრეების შვილთა შორის არა ერთი ისეთი პირი აღმოჩენილა, რომელსაც მონასტერშიაც თავისი წოდებისა და წრის ჩვეულებისათვის თავის დანებება ვერ მოუხერხებია“⁵ მამასადამე, ი. ჯავახიშვილს „ცდა“ და „მცდელობა“ მხოლოდ „მოღვაწეობად“ ესმის.

1. სულხან-საბა ორბელიანი, სიბრძნე-სიცრუისა, 1938 წ. გვ. 88.

2. ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, წ. II, ნაკვ. II, გვ. 63.

3. იქვე, გვ. 80.

4. იქვე, გვ. 78.

5. იქვე, გვ. 70.

ტერმინი „ცდა“ ხშირად გვხვდება „ვეფხისტყაოსანში“. ამ სიტყვას „ვეფხისტყაოსანში“ უმთავრესად სიტყვების стараться ან კიდევ пытаться მნიშვნელობა აქვს. მაგრამ საყურადღებოა „ვეფხისტყაოსნის“ ერთერთი ადგილი, სადაც ტარიელმა შეუთვალა როსტევან მეფეს:

„მაშინ თქვენ ჩემი გეწყინა ნახვა მიწისა შენისა,
ცდა შეპყრობისა ავი ჰქმენ, შემოტევება ცხენისა;
მე შენთა სპათა ვაჩვენე ნიშანი რამე წყენისა,
დავხოცე მონა მრავალი, მსახური სრისა თქვენისა“ 1505

ტარიელი მეფე როსტევანს ავონებს იმ ამბავს, როცა ის წყლის პირას მტირალი ნახა მეფემ და მოინდომა მისი შეპყრობა. ტარიელი მეფეს უთვლის: შენ ავად მოიქეცი, როცა ჩემი შეპყრობის ცდა მოახდინეო. მამასადამე, საუბარია შეპყრობის მიზნით თავდასხმის ცდაზე.

თუ აღწერილ შემთხვევას კაზუსის სახით იურიდიულ სფეროში გადავიტანთ და დავუშვებთ, რომ როსტევანი დანაშაულებრივად მოქმედებდა, ან კიდევ როსტევან მეფის მაგიერ კაზუსში ავაზაკს ჩავსვამთ, მაშინ ციტირებულ ადგილას სიტყვა „ცდას“ პირდაპირ დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობა ექნება. ამგვარად, ტერმინ „ცდას“ „ვეფხისტყაოსნის“ ეპოქაში სამოქალაქო უფლება ჰქონია მოპოვებული. ამ პერიოდის სამართლის წიგნებს რომ ჩვენამდე მოედწია, რასაკვირველია, ტერმინი „ცდა“ ამ წიგნებში დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობით იქნებოდა მოცემული.

ვახტანგის სამართლის წიგნი იცნობს დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნებას. 57-ე მუხლის მიხედვით „თუ კაცი კაცს არას ემართლებოდეს, მოღალატედ ან გზაზე სადმე, ან სოფლად ღამით გამოსასვლელს ადგილს“ სიკვდილის მიზნით ჩაუსაფრდეს, მაგრამ ჩასაფრების ადგილზე აღარ გამოიაროს იმან, ვისიც მოკვლა იყო განზრახული, ჩასაფრებული პასუხს აგებს, რადგანაც „თავის გუნებით სიკვდილი სდომებია, მაგრამ ღმერთსა და ბედს მოურჩენია, რომე იმ გზაზე აღარ გამოუვლია, ამისათვის მთელი სისხლი მოღალატემ იმ კაცს მისცეს“. როგორც ვხედავთ დაუმთავრებელ დანაშაულს, როგორც დანაშაულის დასჯად სტადიას, ვახტანგის სამართლის წიგნი იცნობს, მაგრამ კანონმდებელი ტერმინ „ცდას“ არ ხმარობს და შეიძლება იმიტომ, რომ აღწერილ შემთხვევაში, ცდას კი არა, მომზადებას გულისხმობს.

ვახტანგის სამართლის წიგნში ტერმინ „ცდას“ არარსებობა შესაძლებელია შემთხვევითი გარემოებითაც აიხსნას: კაზუსისტიკურ საფუძველზე აგებულ სამართლის წიგნში, როგორიცაა საერთოდ ფეოდალური ეპოქის სამართლის წიგნები და მათ შორის ვახტანგის სამართლის წიგნიც, აბსტრაქტული ცნებების გამომხატველი იურიდიული ტერმინი უნდა ვეძიოთ ცალკეული კაზუსების აღწერაში, რადგანაც კანონმდებელი არ ცდილობს ზოგადი ცნებების მიხედვით სამართლის წიგნის შედგენას. ამიტომ ფეოდალური სამართლის წიგნში ძლიერ ხშირად მოცემულია ესა თუ ის იურიდიული ინსტიტუტი, აღწერილია ის იურიდიული რეჟიმი, რომელიც ახასიათებს ამ ინსტიტუტს, მაგრამ არ არის მოცემული ინსტიტუტის ამსახველი იურიდიულ-ტექნიკური ტერმინი.

სულხან-საბა ორბელიანის „ქართული ლექსიკონი“ სიტყვა „ცდას“ შემდეგნაირად განმარტავს: „ცდა-საქმის შებმა. ცდა არს რაი არა იცოდეს და მის სწავლას ეცადოს; ანუ რაი არა აქუნდეს შოება, მოიჭიროვოს და ეგრე ვითარნი“.

მოყვანილ განმარტებაში დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნება არ არის მოცემული; ამასთანავე, ამავე განმარტებაში მოცემული სიტყვების — „საქმის შებმის“ შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ ის უახლოვდება „ცდის“ ისეთ გაგებას, რომელშიაც იგულისხმება საქმის დაწყება, საერთოდ დაუმთავრებელი საქმე.

დავით ჩუბინაშვილის „ქართულ-რუსულ ლექსიკონში“ სიტყვა „ცდას“ რამოდენიმე მნიშვნელობა აქვს: 1. გარჯა, მოცადინეობა, 2. სინჯვა, 3. მოცდა, მოლოდინი. ამ განმარტებიდან დაუმთავრებელი დანაშაულის შემცველი ცნება არ არის მოცემული. საყურადღებოა, რომ დ. ჩუბინაშვილი სიტყვა *покушение*-ს გადმოგვცემს სიტყვით „შებეღვა“. იგი იძლევა აგრეთვე *покушение*-ს ასეთ განმარტებას: „...ვაზნობ... შევეცდები-შეებეღავ, „ზნობა“ დ. ჩუბინაშვილს განმარტებული აქვს როგორც „ვეიქრობ... — განვიზრახავ“.

როგორც ვხედავთ, დ. ჩუბინაშვილს თავის ლექსიკონში არა აქვს მოცემული ორ უმთავრებელი დანაშაულის გამოხატველი ტერმინი.

„რუსულ-ქართული ლექსიკონის“ მიხედვით, რომელიც 1937 წელს არის გამოცემული, სიტყვა *покушение* თარგმნილია „შეცადება, შეებეღვა, ხელის შემართვა, ცდილობა; II. на убийство მკვლელობის შეცადება“. როგორც ვხედავთ, ლექსიკონი ხმარობს „ცდილობას“ და „შეცადებას“, ხოლო „ცდას“ კი არა.

„ქართულ-რუსულ ლექსიკონში“, რომელიც 1950 წელს არის გამოცემული გ. ახვლედიანისა და ვ. თოფურიას რედაქტორობით „ცდას“ არცერთ შემთხვევაში არა აქვს დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობა.

ქ. დათიკაშვილის რედაქციით გამოცემულ „ქართულ-რუსულ ლექსიკონის“ მიხედვით „ცდა“ სხვადასხვა შინაარსით არის წარმოდგენილი, მაგრამ არც ერთი მათგანი დაუმთავრებელ დანაშაულს არ გადმოგვცემს. ამავე ლექსიკონში სიტყვა „შეცადება“ გადათარგმნილია, როგორც *попытка*.

როგორც ვხედავთ, დ. ჩუბინაშვილის ლექსიკონიდან დაწყებული ყველა ლექსიკონი, რომელიც დღემდე არის გამოცემული, „ცდას“ არ ხმარობს დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობით. ამ მნიშვნელობით, როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ, ეს სიტყვა ნახმარია 1920 წელს გამოცემულ ლექსიკონში.

ჩვენ განვიხილეთ სიტყვები „ცდა“ და „მცდელობა“ და ვნახეთ, რომ მცდელობა დაუმთავრებელი დანაშაულის მნიშვნელობით გაჩნდა ძალიან გვიან. ეს სიტყვა მხოლოდ 1920 წლის ლექსიკონში იხმარება, ამასთანავე ამ შემთხვევაშიც მას „ცდა“ არ გაუდევნია, არამედ ორთავე სიტყვას ხსენებულ ლექსიკონში ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვს.

აკად. ივ. ჯავახიშვილი, ერთიდაიგივე მნიშვნელობით ხმარობს, როგორც ტერმინ „მცდელობას“, აგრეთვე ტერმინ „ცდასაც“.

ჩვენი აზრით საერთოდ „მცდელობა“, რა შინაარსითაც არ უნდა ვიხმაროთ ის, ნაძალადევი ტერმინია და ამდენად მიუღებელია. დაუმთავრებელი დანაშაულის გადმოსაცემად უმჯობესი იქნება ვიხმაროთ ტერმინი „ცდა“ კიდევ იმიტომაც, რომ იგი თავისი შინაარსით მოქმედების ერთგზისობას აღნიშნავს და ამიტომ ის უფრო შეეფერება რუსულ *покушение*-ს ვიდრე „მცდელობა“, რომელშიაც მოქმედება მოცემულია მის მრავალგზის მიმდინარეობაში.

საკვლევ ტერმინთან დაკავშირებით ზოგიერთი წყაროს შესახებ განმარტება მომცა აკად. ა. შანიძემ, რისთვისაც უღრმეს მადლობას მოვახსენებ. ამასთანავე, აკად. ა. შანიძემ გამოთქვა თავისი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ორი

ტერმინიდან „ცდა“ და „მცდელობა“ ის გადაჭრით უპირატესობას ანიჭებს პირველს ე. ი. „ცდას“.

როგორც ვხედავთ, პროფესორების სტროგოვიჩისა და უტევსკის სახელმძღვანელოების ქართულად მთარგმნელებს არ ჰქონდათ საფუძველი ტერმინი „ცდა“ „მცდელობით“ შეეცვალათ.

ზემოთქმულის გარდა ტერმინი „ცდის“ სასარგებლოდ სხვა საბუთიც არის. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ვახტანგის სამართლის წიგნი იცნობდა დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნებას. იგი ჯერ კიდევ ვახტანგის ეპოქამდე იყო ცნობილი ქართულ ფეოდალურ სამართალში.

„ცდის“ ცნება ისტორიულად გვიან ჩნდება და საერთოდ მისი გაჩენა იურიდიული აზროვნების მაღალი დონის მაჩვენებელია. „რომაულ სამართალს არ გამოუმუშავებია ცდის შესახებ ზოგადი ცნება და მისთვის უცნობი იყო განსაკუთრებული ტერმინი ამ მოვლენის აღსანიშნავად“¹. ფეოდალურ ეპოქაში „პირველ მაუწყებლად წინასწარმოქმედების დასჯადობისა იყვნენ XII-XIII საუკუნეების იტალიელი იურისტები“ გლოსატორების სახელით ცნობილი². გერმანიასა და საფრანგეთში ეს ინსტიტუტი წარმოიშვა XIV-XV საუკუნეებში³. რუსეთში ალექსი მიხეილის ძის 1640 წლის დებულებამდე კანონი დუმდა ცდის შესახებ. ქართული სამართლისათვის კი ბექა-აღბუღას სამართლის წიგნის (XIV ს.) მიხედვით ცნობილი იყო ცდის ცნება.

ბექა-აღბუღას სამართლის წიგნის 134-ე მუხლში ვკითხულობთ: თუ კაცი კაცსა ზედა „გაემართოს და იგი კაცი ღმერთმან მოარჩინოს, ექუსი ათასი თეთრი დაუთრგოს სიკუდილისა ცდისათვის, სამი ათასი შეყრების ცოდვისათვის“.

ციტირებული მუხლის შინაარსი ასეთია: თუ კაცი კაცს სასიკვდილოდ თავს დაესხმის, მაგრამ ის, ვისაც თავს დაესხნენ სხვადასხვა მიზეზის გამო სიკვდილს გადაურჩება, თავდამსხმელი დაისჯება სიკვდილის ცდისათვის. მამასადამე, ბექა-აღბუღას სამართლის წიგნმა იცის ცდის ცნება დაუმთავრებელი დანაშაულის შინაარსით და სჯის მას, როგორც დანაშაულებრივი მოქმედების სტადიას.

საყურადღებოა იმ გარემოების აღნიშვნა, რომ ბექა-აღბუღას სამართლის წიგნში ცდის ცნება აღწერით კი არ არის მოცემული, არამედ კანონმდებელი პირდაპირ უთითებს ცდაზე, ე. ი. „ცდა“ უკვე ტექნიკურ-იურიდიულ ტერმინად არის ქცეული. ამ გარემოებას კი წინ უნდა უსწრებდეს ქართული იურიდიული აზროვნების მიერ ცდის ცნების დამუშავება. თუ მივიღებთ მხედველობაში იმას, რომ სუბიექტური ბრალეულობის პრობლემა X—XII საუკუნეების ქართული იურიდიული აზროვნების მიერ ძლიერ კარგად იყო დამუშავებული და საერთოდ ამ პერიოდის იურიდიული აზროვნება საქართველოში მაღალ დონეზე იდგა, მაშინ გასაგები იქნება ისიც, რომ დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის პრობლემაც სათანადოდ ყოფილიყო შესწავლილი.

ყველაფერი ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ცდის ცნება საქართველოში XIV საუკუნეზე ადრე იქნა შემუშავებული. ამ მხრივ საყურადღებოა, რომ ძეგლის

1. А. И. Круглевский, учение о покушении на преступление, 1917, т. I, стр. 172.

2. იქვე, გვ. 178, 238, 335.]

3. Владимирский. Суданов, Обзор истории русского права, 1907, стр. 350.

გამომცემელი ბექა-აღბუღას სამართლის წიგნის მითითებულ მუხლს თვლის XI საუკუნის სამართლის წიგნის ნაწილად.¹

მაშასადამე, „ცდა“ ძველ ქართულ სამართალში იყო ტექნიკურ-იურიდიული ტერმინი, რომელიც გადმოგვცემდა დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნებას. დღესაც ამ სიტყვას იგივე მნიშვნელობა აქვს და მისი შეცვლის არავითარი საფუძველი არ გავგაჩნია.

1. ი. დოლიძე, ძველი ქართული სამართალი, 1953 წ., გვ. 43-60.

განქორწინების შესახებ¹

გ. მ. სვერდლოვი,

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი.

არსებული სტატისტიკური მონაცემები ცხადყოფენ, რომ სსრ კავშირში განქორწინება მნიშვნელოვნად ნაკლებად არის გავრცელებული, ვიდრე ბევრ კაპიტალისტურ სახელმწიფოში, ხოლო თუ შევადარებთ, მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში შექმნილ მდგომარეობას, მაშინ იგი რამდენჯერმე ნაკლები იქნება: თუ ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1953 წელს განქორწინება ყოველ ათას მცხოვრებზე 2,5 იყო, საბჭოთა კავშირში, დაახლოებით იმავე დროისათვის (1955 წ.), ყოველ ათას მცხოვრებზე განქორწინება 0,6 უდრიდა.

მაგრამ ეს საკითხი მუდამ საბჭოთა საზოგადოების მხედველობის არეში უნდა იყოს. ჩვენში ჯერ კიდევ ბევრია შემთხვევები ოჯახის ნგრევისა, რომლებიც განისაზღვრებიან არა მარტო ცხოვრების მატერიალური პირობებით (განსაკუთრებით ხშირად ჯერ კიდევ არადაამაკმაყოფილებელი საბინაო პირობებით, რაც მრავალრიცხოვან ოჯახურ უთანხმოებას იწვევს), არამედ ოჯახისადმი და ოჯახის წევრის მოვალეობისადმი ფუქსავატური დამოკიდებულების სუბიექტური ფაქტორებით, პირად ცხოვრებაში „აბსოლუტური“, „განუსაზღვრელი“ თავისუფლების ყოველი ჯურის მოყვარულთა მორალური გახრწნილებით.

* * *

ოჯახისადმი ადამიანთა დამოკიდებულებაზე ბევრი რამ ახდენს გავლენას. მცირე მნიშვნელობა როდი აქვს იმასაც, თუ როგორ არის აგებული კანონი განქორწინების შესახებ. როგორც ცნობილია, ვ. ი. ლენინი განქორწინების შესახებ კანონმდებლობის პრობლემებს მიაკუთვნებდა დიდმნიშვნელოვან სახელმწიფო საკითხებს, რომლებიც „საერთო სახელმწიფოებრივი ხელისუფლების“ მიერ უნდა ყოფილიყო გადაწყვეტილი.

როცა მივმართავთ ქორწინების შეწყვეტის საკანონმდებლო რეგულირებას, საჭიროა, უწინარეს ყოვლისა, გავერკვეთ საკითხში, თუ რა მიზანს ისახავს და უნდა ისახავდეს კანონი განქორწინების შესახებ. საკმაოდ გავრცელებულია აზრი, რომ განქორწინების შესახებ კანონის დანიშნულება თითქოს შემოიფარგლება მხოლოდ ერთი მიზნით — მოაწესრიგოს მოქალაქეთა კონკრეტული ოჯახური ურთიერთობა. ხშირად სრულიადაც არ ითვალისწინებენ განქორწინების კანონის ზოგად გამაფრთხილებელ, აღმზრდელობით, პრევენციულ მნიშვნელობას.

ზეპირ გამონათქვამებში და პრესაში ჩვენ ზოგჯერ ვხვდებით ასეთ მსჯე-

1. იბეჭდება შემოკლებით.

ლობას: მოქმედი კანონით დაწესებულმა განქორწინების სასამართლო წესმავერ გაამართლა თავისი დანიშნულება, იგი არავითარ როლს არ ასრულებს ოჯახის განმტკიცებაში, უნდა უარი ვთქვათ მასზე. მაგრამ ამასთან საბუთად მოჰყავთ კონკრეტული სასამართლო საქმეების ან ცხოვრების სიტუაციის ერთი, ორი ან რამდენიმე მაგალითი, რომლის შესახებაც ნათქვამია, რომ მხარეები არ დაემორჩილნენ სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომ აღამიანებს განსაქორწინებლად საერთოდ არ მიუმართავთ სასამართლოსათვის, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება უსამართლოა, საქმეს აჭიანურებს და სხვ.

ამასთან დაკავშირებით უნდა გავიხსენოთ ვ. ი. ლენინის შესანიშნავი სიტყვები: „საზოგადოებრივი მოვლენების სფეროში არ არსებობს იმაზე უფრო გავრცელებული და უფრო უსაფუძვლო ხერხი, როგორცაა ცალკეული ფაქტების ამოგლეჯა, მაგალითებით თამაში. მაგალითების შერჩევა საზოგადოდ ძალიან ადვილია, მაგრამ ამას არც არავითარი მნიშვნელობა აქვს, ანდა ის წმინდა უარყოფითი ხასიათისა იქნება, ვინაიდან მთელი საქმე ცალკეულ შემთხვევათა ისტორიულ კონკრეტულ ვითარებაში მდგომარეობს. ფაქტები, თუ მათ ავიღებთ მათს მთლიანობაში, მათს კავშირში, არათუ „ჯიუტი“ რამ, არამედ უსათუოდ დამამტკიცებელი საბუთიც არის. წვრილმანი ფაქტები, თუ ისინი ადებულება მთლიანის გარეშე, კავშირის გარეშე, თუ ისინი ნაწყვეტ-ნაწყვეტი და მოგონილია, სწორედ რომ მხოლოდ სათამაშოს ან კიდევ რაღაც უარეს რამეს წარმოადგენენ“¹.

განქორწინების საკანონმდებლო რეგულირების შესახებ გამონათქვამებში ზოგჯერ გვესმის, სასამართლოს ამოცანა ქორწინების დარღვევის საქმეში შეიძლება მხოლოდ ის იყოს, რომ დაადასტუროს — ქორწინება მკვდარია. სასამართლო მომხდარი ფაქტის წინაშე აღმოჩნდება და მან ეს ფაქტი უნდა დაადასტუროს. ამასთან იმოწმებენ მარქსის ცნობილ სიტყვებს: „განქორწინება მხოლოდ ფაქტის დადგენაა: მოცემული ქორწინება მომკვდარი ქორწინებაა, მისი არსებობა მხოლოდ მოჩვენებითობა და მოტყუებაა“².

სადავო არ არის, განქორწინების საქმეში სასამართლოს ამოცანას შეადგენს, აგრეთვე, ფაქტის დადასტურება, მაგრამ ნიშნავს კი ეს იმას, რომ მას ჩამოვაცილოთ საკითხის ეთიკური, მორალური მხარე, სამართლიანობისა და ჯეროვნობის საკითხები, აღამინათა ქცევის შეფასების საკითხები? არასოდეს არ უნდა დავივიწყოთ მარქსის სიტყვები იმავე სტატიიდან: „თუ კანონმდებლობას არ შეუძლია დეკრეტით დააკანონოს ზნეობა, მაშინ მას უფრო ნაკლებად შეუძლია უზნეობა უფლებად გამოაცხადოს“³.

ჩვენ გვგონია, რომ ქორწინების დარღვევის საქმეების სასამართლო პრაქტიკის შესახებ სსრკ უმაღლესი სასამართლოს 1949 წლის 16 სექტემბრის პლენუმის ცნობილ დადგენილებაში უაღრესად დროულად და დამაჯერებლად იყო ნათქვამი განქორწინების მოქმედ კანონზე დამყარებული სასამართლო პრაქტიკის ზოგად აღმზრდელი მნიშვნელობაზე, ამ პრაქტიკის მნიშვნელობაზე ხალხში კომუნისტური მორალის ნორმების განმტკიცებისათვის.

ამ საკითხში უნდა დავეყრდნოთ ზოგიერთ ზოგად თეორიულ და ზოგად პოლიტიკურ მოსაზრებას. სოციალისტური სახელმწიფო სრულიადაც მიზნად

1. ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. 23, გვ. 359.

2. კ. მარქსი, ფ. ენგელსი, თხზ. ტ. 1, გვ. 163.

3. იქვე, გვ. 162.

არ ისახავს მოქალაქეთა ყველა პირადი ურთიერთობის რეგლამენტაციას. მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ, როცა პირად ცხოვრებაში ადამიანის ქცევა არღვევს მოზარდი თაობის, საზოგადოების, საზოგადოებრივი მორალის ინტერესებს, მაშინ სახელმწიფო სამართლისათვის ხელმისაწვდომი საშუალებებით ერგვა ამ ურთიერთობაში და ცდილობს ადამიანთა ქცევა სათანადო სახით წარმართოს, რათა შეძლებისდაგვარად აღკვეთოს საზოგადოებისათვის არასასურველი მოვლენები.

ამისათვის ყოველთვის საკმარისად ეფექტური როდია ის საშუალებები, რომლებიც სამართალს აქვს, ისინი ყოველთვის მახვილი და სრულყოფილი როდია არიან, რომ სრული წარმატების იმედი გვქონდეს. მაგრამ დიდი შეცდომაა ასეთ კანონთა პოლიტიკურ-უფლებრივი მხარეების უარყოფა და დაკნინება.

იმის დასამტკიცებლად, რომ ამ კანონებს შეუძლიათ საერთო გაფრთხილების მიზნებს ემსახურონ, რომ მათ სათანადოდ შეუძლიათ ზემოქმედება მოახდინონ ცხოვრებაზე, ყოფაზე და მართლაც ზემოქმედებენ მათზე, საჭიროა მივმართოთ ზოგიერთ ისტორიულ მონაცემს, აგრეთვე ჩვენს სინამდვილეს.

ცნობილია, მაგალითად, რომ 1917—1918 წლების კანონები განქორწინების შესახებ, რომლებიც ვ. ი. ლენინის სიცოცხლეში იქნა მიღებული, ქორწინების დარღვევისათვის აწესებდნენ განქორწინების სასამართლო ფორმას, თუ განქორწინებას მხოლოდ ერთი მხარე მოითხოვდა. ასეთ შემთხვევაში განქორწინებისათვის მმართველმა მიმართვა დაუშვებელი იყო. მართალია, მაშინ დაწესებული სასამართლო წესი დიდად განსხვავდებოდა ახლანდელისაგან — სასამართლოს მაშინ უფლება არ ჰქონდა უარი ეთქვა განქორწინებაზე. მაგრამ კანონი მაინც ვალდებულს ხდიდა მისულოცვინე სასამართლოში, — სწორედ სასამართლოში, და არა ადმინისტრაციულ ორგანოში, რომელიც რეგისტრაციის მხოლოდ ტექნიკურ ოპერაციას აწარმოებდა. ამით კანონი ხაზს უსვამდა, რომ სახელმწიფო გულგრილი არ იყო განქორწინების საკითხისადმი, კანონი ისწრაფვოდა გარკვეულად შეეზღუდა დაუსაბუთებელი განქორწინებანი. და ამას ცხადად ადასტურებენ შემდეგ მომხდარი ამბები. როდესაც 1926 წელს სრულიად გაუქმდა ქორწინების დარღვევის სასამართლო წესი და განქორწინების ყველა საქმე ფორმდებოდა მხოლოდ გამარტივებული რეგისტრაციით მმართველმა, მკვეთრად გაიზარდა განქორწინების რაოდენობა. იმ დროის მონაცემები მეტყველებენ, რომ მაგალითად მოსკოვში განქორწინების რიცხვმა 1927 წელს (განქორწინების ახალი წესის დროს) 1926 წელთან შედარებით 4,5-ჯერ იმატა, ლენინგრადში — 3-ჯერ. ხოლო თუ ავიღებთ განქორწინებებს ცალმხრივი განცხადებებით, ე. ი. განქორწინებათა იმ ნაწილს, რომელთაც უმთავრესად შეეხო რეფორმა (რადგან განქორწინება ორმხრივი შეთანხმებით რეფორმამდეც შეიძლებოდა გაფორმებულიყო არა სასამართლოს, არამედ მმართველ მიერაც), მაშინ მათი რაოდენობის ზრდა უფრო მნიშვნელოვანი იქნება. ლენინგრადში, მაგალითად, ამ განქორწინებათა რიცხვი 10,5-ჯერ გაიზარდა.

ჩვენ გვერდს ვერ ავუვლით ამ ფაქტებს, რომელთაც ადგილი ჰქონდათ ჩვენს სინამდვილეში.

მაგრამ საბჭოთა სახელმწიფოს ისტორიაში სხვა მომენტიც იყო, როცა ცხადი გახდა კანონის გავლენა განქორწინების გავრცელებაზე, მაგრამ უკვე საწინააღმდეგო მიმართულებით. 1936 წლის 27 ივნისს გამოცემულ იქნა სსრ კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტისა და სახკომსაბჭოს დადგენილება, რომელმაც, როგორც მასში იყო ნათქვამი, „ოჯახისა და ოჯახური მოვა-

ლეობისადმი ფუქსავატურ დამოკიდებულებასთან ბრძოლის მიზნით“, შემდგომ როგორც ცნობილია, ზოგიერთი შემაჯავებელი მომენტი ქორწინების დარღვევის წესში. და აი, იმ მონაცემებით, რომლებიც ჩვენთან გამოქვეყნდნენ დასახელებული კანონის გამოცემის შემდეგ, განქორწინებათა რაოდენობა 1938 წელს 1936 წელთან შედარებით (როდესაც უფრო გამარტივებული წესი მოქმედებდა) შემცირდა სსრკ-ში 35,8 პროცენტით, მათ შორის რსფსრ-ში — 42,3 პროცენტით, უკრაინის სსრ-ში — 34,7 პროცენტით, ბელორუსიის სსრ-ში — 44,1 პროცენტით¹.

და, ბოლოს, კიდევ ერთი ფაქტი, რომელიც უკვე ჩვენს დღეებს ეხება. იმავე განქორწინება სსრკ-ში ყოველ ათას მცხოვრებზე 1,1 უდრიდა. 1955 წელს შესაბამისი მონაცემია 0,6, ე. ი. თითქმის ორჯერ ნაკლები². კ. პ. ვორშენინმა განქორწინების ეს შემცირება საფუძვლით სწორად დაუკავშირა 1944 წლის 3 ივლისის ბრძანებულების გავლენას. განქორწინების რიცხვის შემცირება, ამბობდა იგი, „განსაკუთრებით შესამჩნევია, თუ განქორწინების შესახებ უკანასკნელ მონაცემებს შევადარებთ იმ მდგომარეობას, რომელიც არსებობდა სსრკ-ში უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების გამოქვეყნებამდე, ბრძანებულებისა, რომელმაც განსაზღვრული შემაჯავებელი საწყისები დააწესა“³.

* * *

ამბობენ: ქორწინების დარღვევის სასამართლო წესის არაეფექტურობის დადასტურება ის არის, რომ უკანასკნელ წლებში არ ჩანს განქორწინების რაოდენობის შემცირება. მაგრამ, ჯერ ერთი, ჩვენ არ გავგაჩნია ისეთ ფორმებში, იმგვარად დამუშავებული განზოგადებული მონაცემები, რაც საშუალებას მოგვცემდა გვემსჯელა მთელ რიგ ვითარებებზე, რომლებიც გავლენას ახდენენ განქორწინების რიცხვის გაზრდას ან შემცირებაზე. განქორწინების გავრცელებაზე ხომ ბევრი გარემოება მოქმედებს, მათ შორის დროებითი, წარმავალი გარემოებანი. გარდა ამისა, სანდო არ არის ის დასკვნები, რომლებიც შეიძლება გამოტანილ იქნას იმ მონაცემების საფუძველზე, რომლებიც დროის მცირე მონაკვეთს შეეხებიან. ისეთი კანონების მოქმედება, როგორც არის კანონები ქორწინებისა და ოჯახის შესახებ, განკუთვნილია მათი სტაბილური, ხანგრძლივი გამოყენებისათვის, იმისათვის, რომ ადამიანები შეეჩვიონ სათანადო ქცევას, ქცევის სათანადო შეფასებას. და, ბოლოს, — და ეს შეიძლება მთავარი იყოს — ქორწინებისა და განქორწინების შესახებ კანონების მოქმედება მკლავდება არა მარტო იმ შემთხვევაში, როცა ქორწინება განქორწინებით მთავრდება, არამედ უფრო მეტად იმ მილიონობით ქორწინებაში, რომლებიც კეთილდღეობენ და განქორწინებით არ მთავრდებიან. და როცა ამბობენ, განქორწინება კიდევ ხშირიაო, ხომ ისიც უნდა დაამტკიცონ, რომ მათი რიცხვი მნიშვნელოვნად მეტი აღარ იქნებოდა, თუ უარს ვიტყოდით განქორწინების არსებულ წესზე.

1. «Большевик», 1939, № 15-16, стр. 112.

2. იხ. „ქალთა თანასწორუფლებიანობა სსრკ-ში. ქალთა საერთაშორისო სემინარის მასალები“, გვ. 209.

3. იქვე, გვ. 68.

მაგრამ არსებობს ასეთი მოსაზრებაც: ქორწინების დარღვევის სასამართლო წესი საქმეს ავიანურებს, ქმნის „განქორწინების დავიდარბას“, ჩვენ კი ვაჭიანურების, გაჯანჯლების წინააღმდეგი ვართო. რა თქმა უნდა, ჩვენ არ გვესაჭიროება განქორწინების პროცესის ზედმეტი, გაუმართლებელი გართულება: არსებული წესები მართლაც უნდა გადაისინჯოს და აღმოფხვრილ უნდა იქნას პროცედურის ზედმეტად გადატვირთვა.

მაგრამ კიდევ ერთი მოსაზრება არსებობს: რისთვის გვესაჭიროება განქორწინების სასამართლო წესი, თუ პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ სასამართლოები უმეტეს შემთხვევაში აკმაყოფილებენ განქორწინების მოთხოვნებს? ამგვარი მსჯელობა უგულვებელყოფს იმას, რომ ასეთი მდგომარეობა შეიძლება მეტყველებდეს სწორედ კანონის დადებით გავლენაზე, იმაზე, რომ ახლა სარჩელეს განქორწინების შესახებ წარადგენენ მაშინ, როცა არსებობს მართლაც სერიოზული საფუძველი განქორწინებისათვის¹. ხოლო მოქმედი კანონი სრულიადაც არ ავალებს სასამართლოს უარი უთხრას განქორწინებაზე მაშინ, როცა განქორწინება ძირითადაც აუცილებელია.

გარდა ამისა, უხდა კაოგად გავერკვეთ თვით ამ მტკიცებაში, რომ თითქოს საზოგადოდ კმაყოფილდება განქორწინების სარჩელები. ავიღოთ, მაგალითად, მონაცემები, რომლებიც მოყვანილია ვ. მ. ოსტროუხოვას სტატიაში². მოსკოვში განქორწინებაზე უარს ეუბნებოდნენ 4% შემთხვევაში (წინა წლებში განქორწინებაზე უარს ეუბნებოდნენ უფრო ხშირად, უარის თქმის პროცენტი 10-მდე აღწევდა). ეს იმას ნიშნავს, რომ 100-დან 4 შემთხვევაში სასამართლო ახლა უარს ეუბნება განქორწინებაზე, რადგან მიაჩნია, რომ სარჩელის დაკმაყოფილება იქნებოდა არასერიოზული, მოუფიქრებელი, იქნებ უზნეო, ბავშვების ინტერესების მკვეთრად დამრღვევი და სხვა მოქმედების საწყიონირება.

ყოველივე ეს თავისთავად სრულიადაც ცოტა არ არის იმისათვის, რომ დავფიქრდეთ, შეგვიძლია თუ არა ჩვენ ასეთი განქორწინების საქმეები მმჩინს რეგისტრატორის კალმის მიუკერძოებელ შეხედულებას დავუქვემდებაროთ? მაგრამ ეს ციფრები უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენენ, თუ შემდეგ გარემოებას გავითვალისწინებთ. განქორწინების ყოველი 100 საქმიდან, როგორც ეს დადასტურებულია მრავალი გამოკვლევებით, 60-დან 80 საქმემდე ეს ისეთებია, რომლის დროსაც ორმხრივი თანხმობაა განქორწინებაზე და სასამართლო საქმეს ყოველთვის განქორწინების სასარგებლოდ სწყვეტს. მაშასადამე, განქორწინებაზე უარის თქმა არსებითად უნდა მიეკუთვნოს განქორწინების საქმის არა მთელ 100 პროცენტს, არამედ მხოლოდ იმ 40-20 პროცენტს, სადაც განქორწინებას მოითხოვს მხოლოდ ერთი მხარე, ხოლო მეორე მხარეს ზოგჯერ განქორწინების საწინააღმდეგო ძლიერი საბუთი მოჰყავს. ამრიგად, თუ უარის თქმის დონეს ვიანგარიშებთ იმ საქმეებთან შეფარდებით, სადაც მხოლოდ უარს ეუბნებიან განქორწინებზე, მაშინ განქორწინება იქნება არა 5, არა 10, არა 13%, არამედ გაცილებით მეტი.

ზემოთქმულიდან ცხადია: განქორწინების კანონი ისეთი უნდა იყოს, რომ მან სამართლისათვის ხელმისაწვდომი საშუალებებით ძნელი გახადოს ქორწინე-

1. სწორედ ასე მართებულად განმარტა ეს ფაქტი რსფსრ უმაღლესი სასამართლოს წევრმა ვ. მ. ოსტროუხოვამ მოსკოვის საქალაქო სასამართლოს პრაქტიკაზე შეფარდებით („Советское государство и право“, 1957, № 17, стр. 97).

2. იქვე.

ბისა და იჯახისადმი ფუქსავატური დამოკიდებულებით გამოწვეული ოჯახის ნგრევა და რომ, მეორე მხრივ, დაბრკოლება არ შეუქმნას განქორწინებას მაშინ, როდესაც საამისოდ სერიოზული სუფთველი არსებობს. ამას ყველაზე მეტად ქორწინების დარღვევის სასამართლო ფორმა უბასუხებს.

განქორწინების სარეგისტრაციო სისტემაზე დააოუნება სახელმწიფოს ოჯახის განმტკიცების მიზნით ადამიანებზე ზემოქმედების საშუალებას წაართმევდა, დაუკარგავდა შესაძლებლობას, რომ სამართლის მექანიზმიც სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების აღმოსაფხვრელად გამოეყენებინათ. მმაჩში რეგისტრაციის „არაშემფასებელი“ სისტემა ხშირ შემთხვევაში იქნებოდა უსულგულო „უზნეობის დადასტურება“, რომლის შესახებაც სწერდა მარქსი.

* * *

მაგრამ ასეთი თვალსაზრისიც არსებობს: უნდა შევინარჩუნოთ განქორწინების სასამართლო ფორმა, მაგრამ უარი ვთქვათ სასამართლო ფორმაზე და მმაჩში რეგისტრაციით დავკმაყოფილოთ განქორწინების იმ შემთხვევაში, ოცა ადგილი აქვს სასამართლოების მიერ ქორწინების დარღვევის საქმეთა განხილვის წესების 1944 წლის 27 ნოემბრის ინსტრუქციის 16-ა პარაგრაფით გათვალისწინებულ საქმეს, ე. ი. სულით ავადმყოფებთან, 3 წელზე მეტი ხნით თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდადებულებთან და უგზო-უყვლოდ დაკარგულებთან განქორწინების შემთხვევაში.

ჩვენი აზრით, ამ წინადადების იმ ნაწილს, სადაც ლაპარაკია სულით ავადმყოფებთან და თავისუფლებაღკვეთილებთან განქორწინებაზე, საფუძვლად უდევს ერთი თეორიული შეცდომა, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ სულით ავადმყოფობა და განსაზღვრული სახის მსჯავრდადება განხილულია როგორც ერთგვარი აბსოლუტური საფუძველი განქორწინებისათვის. საკმარისია მმაჩში მიიტანოთ ქაღალდი იმის შესახებ, რომ თქვენი მეუღლე ქრონიკულად სულით ავადმყოფია ან მსჯავრდადებული იყო განსაზღვრული ვადით თავისუფლების აღკვეთით, რომ მმაჩის მუშაკმა სხვა აღარა გკითხოს, არც არა შეამოწმოს და რეგისტრაციაში გაატაროს ქორწინება.

მართებულია ამ საკითხისადმი ასეთი მიდგომა? ნუთუ სულით მიძიმე დაავადებასაც კი, თვით სულით ქრონიკულ ავადმყოფობას ყოველთვის და უკლებლივ შეუძლია გამოიწვიოს განქორწინება? ჩვენი აზრით, ასეთი მსჯელობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება, თუ განქორწინების სამართლიდან საესებით ამოვიღებთ ეთიკის კრიტერიუმს. ხოლო თუ მას დავტოვებთ, მაშინ საჭირო აღარ იქნება ფანტაზიის ძლიერი დაძაბვა, რათა წარმოვიდგინოთ ცხოვრების სიტუაცია, როცა წასვლის ლეგალიზაცია შეიძლება არაზნეობრივობის ლეგალიზაცია გახდეს. ამ საკითხთან დაკავშირებით არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ერთი მონაკვეთი სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს განსაზღვრებებიდან, რომელშიც ნათქვამია, რომ ერთ-ერთ სარჩელში ქორწინების დარღვევის მოთხოვნა ისახავდა „მხოლოდ იმ მიზანს, რომ თავიდან მოეცილებინა ავადმყოფი ცოლისადმი მორალური და მატერიალური დახმარების მოვალეობა და არ დახმარებოდა მას ჯანმრთელობის აღდგენაში... მოსარჩელის განზრახვა — განქორწინების გზით მოიცილოს ავადმყოფი ცოლი — არა მარტო არ შეიძლება განქორწინების საფუძველი იყოს, არამედ პირიქით, ვაკიცხვის ღირსია, რადგან ერთი მეუღლის ასეთი დამოკიდებულება მეორისადმი, რომელიც მიძიმე მდგო-

მარობაში აღმოჩნდა, ეწინააღმდეგება სოციალისტური მორალის პრინციპებს¹.

უაღრესად მძიმე ქრონიკული სულით ავადმყოფობის დროსაც კი შეიძლება იყოს სხვადასხვა სტადია და პერიოდი, პიროვნების დაცემისა და გარემოსთან კონტაქტის დაკარგვის სხვადასხვა საფეხური. შეიძლება ისეთ შემთხვევასაც ჰქონდეს ადგილი, როცა თვით ავადმყოფი მეუღლისაგან წასვლა საბედისწერო აღმოჩნდეს ავადმყოფობის მიმდინარეობისათვის. შეიძლება ისიც მოხდეს, რომ განქორწინების წინააღმდეგ მოქმედებდეს ბავშვების მორალური ტანჯვა და ა. შ. ეს, რა თქმა უნდა, ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ თითქოს სულით ავადმყოფობა არ შეიძლება საფუძველი იყოს განქორწინებისა. უეჭველია, არის შემთხვევები — და ძალიან ხშირიც, — როცა ასეთი ქორწინების შენარჩუნება იქნებოდა ზედმეტი წვალბა როგორც მეორე მეუღლისათვის, ისე ბავშვებისთვისაც. ყველა ეს გარემოება შეიძლება ზედმიწევნით გაითვალისწინოს სასამართლომ, მაგრამ ნუ შეეცდება კანონში ერთი მნიშვნელობით გადაწყვიტოს ურთულესი პრობლემა, მათ შორის ურთულესი ეთიკური პრობლემაც, რომლის გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ ზედმიწევნით აღირიცხება ცხოვრების ცალკეული შემთხვევის ყველა კონკრეტული ვითარება.

არანაკლებ სადავოდ მიგვაჩნია ის, რომ მმაჩებს გადაეცეთ იმ პირებთან განქორწინების საქმეები, რომლებიც თავისუფლებააღკვეთილნი არიან. ვანა სწორი იქნებოდა მხარი დაგვეჭირა აზრისათვის, რომ ადამიანის მიერ ჩადენილმა დანაშაულმა, რაც განსაზღვრული ვადით თავისუფლების აღკვეთით ისჯება, უეჭველად უნდა გამოიწვიოს განქორწინებისადმი წინააღმდეგობის გაწევის უფლების ჩამორთმევა? ადამიანს, რომელმაც ჩაიდინა დანაშაული და სასჯელს იხდის, როდი ვუყურებთ როგორც „ხელიდან წასულს“, ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ იგი დაუბრუნდება ნორმალურ შრომითს ცხოვრებას, — ხოლო ოჯახური ცხოვრების დარგში ჩვენ რატომღაც უნდა მიგვაჩნდეს, რომ მას შეიძლება წავართვათ ოჯახი ისე, რომ არც კი შევეკითხოთ ამის შესახებ.

თავისუფლებააღკვეთილ პირებთან განქორწინების საკითხის გადაწყვეტა შეიძლება სხვადასხვანაირი იყოს მთელი რიგი გარემოებისა და მიხედვით. მაგალითად, წარმოვიდგინოთ, რომ ასეთი სარჩელი განიხილება მსჯავრდადებულის დაბრუნებამდე რამდენიმე კვირით ან თვით ადრე. ნუთუ მოსამართლეს არ აღეძვრება სურვილი უთხრას მოსარჩელეს: „მოიცა, გეთაყვა, ცოტა, ჩვენ ეს საკითხი იმ ადამიანის თანდასწრებით განვიხილოთ“. რა თქმა უნდა, უეჭველად უნდა გავითვალისწინოთ ის, რომ დანაშაულის ჩადენა მეტად სერიოზული საფუძველია განქორწინებისათვის. მაგრამ ამასთანავე განქორწინების ეს საფუძველი არ შეიძლება აბსოლუტური საფუძველი იყოს, და იგი განხილულ უნდა იქნას საქმის ყველა სხვა გარემოებასთან მჭიდრო კავშირში (მეუღლეთა ურთიერთობის ხასიათი, როგორ გავლენას მოახდენს განქორწინება ბავშვთა ინტერესებზე და სხვ.).

რაც შეეხება უგზო-უკვლოდ დაკარგულთან განქორწინებას, აქ მართლაც უაღრესად სერიოზული მოსაზრებებია სასამართლოს გარეშე განქორწინების სასარგებლოდ. ასეთ შემთხვევაში განქორწინებამდე ხომ სწარმოებს უგზო-უკვლოდ დაკარგვის ფაქტის ზედმიწევნით შემოწმება, მაგრამ აქაც შესაძლებელია ერთგვარი დამატებითი შემოწმება უკვე ქორწინების დარღვევის პროცეს-

1. «Судебная практика Верховного Суда СССР», 1955, № 1.

ში — ხომ არ გამოჩენილა პიროვნება განქორწინებისათვის საქმის აღძვრის მომენტში. ასეთ შემთხვევებს კი ადგილი აქვთ. მაგალითად, მოსკოვის საქალაქო სასამართლოში იყო შემთხვევა, როცა განქორწინების საქმე შეწყვეტილ იქნა უმოკვლოდ დაკარგულად მიჩნეული პიროვნების გამოცხადებით. მაგრამ თუ ამ მოსახრებასაც უკუ ვაგდებთ, მაინც გვრჩება ეჭვი, განა საჭიროა მცირერიცხიანი შემთხვევებისათვის (ხოლო მშვიდობიან პერიოდში ასეთი ფაქტები, ბუნებრივია, დიდად არ არის გავრცელებული) მოვახდინოთ გამოაკლისი ზოგადი დებულებიდან იმის შესახებ, რომ საბჭოთა კავშირში განქორწინების საქმეები ნებადართულია სასამართლო გარანტიის პირობებში.

* * *

განქორწინების სასამართლო ფორმის შენარჩუნების პირობებში იბადება კითხვა, როგორ უნდა განისაზღვროს განქორწინების საფუძველი კანონში.

არსებობს განქორწინების საფუძვლის განსაზღვრის სამი წესი:

1) მეტად თუ ნაკლებად მკაცრად და კატეგორიულად გამოხატული განქორწინების კონკრეტული საფუძვლების (საბაბი, მიზეზი) ამომწურავი სიის მითითება კანონში. ასეთი წესი დამახასიათებელია უმეტესი ბურჟუაზიული ქვეყნების კანონმდებლობისათვის.

2) განქორწინების საფუძვლების არა ამომწურავი, არამედ დაახლოებით სიის მითითება კანონში. ასეთი წესი ცნობილია ევროპის ზოგიერთი სოციალისტური სახელმწიფოს (მაგ. ალბანეთის) კანონისათვის.

3) კანონში განქორწინების საფუძვლის მითითება მხოლოდ ზოგადი პრინციპის სახით („ქორწინების დარღვევის აუცილებლობა“, „ქორწინების ღრმად დარღვევა“ და სხვა), რომლის დროსაც სასამართლომ ვითარებათა მთელი ერთობლივობის მიხედვით უნდა გადაწყვიტოს საკითხი — არსებობს საამისო საფუძველი თუ არა. ასეთი მეთოდი დამახასიათებელია საბჭოთა კანონისათვის და საზღვარგარეთის ბევრი სოციალისტური სახელმწიფოსათვის (პოლონეთი, ჩეხოსლოვაკია, უნგრეთი, რუმინეთი, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა).

ჩვენთან საერთოა აზრი პირველი წესის მიუღებლობის შესახებ. ეს ფორმალისტური წესია, რომელიც საშუალებას არ იძლევა შევწყვიტოთ ქორწინება მაშინ, როცა საამისოდ კანონით გაუთვალისწინებელი საფუძველი არსებობს, და გვაიძულებს განვაქორწინოთ მაშინ, როცა განქორწინება არ არის საჭირო.

მიუღებლად მიგვაჩნია მეორე წესიც — განქორწინების საფუძვლის მიახლოებითი სიის წესი¹. კანონში რამდენიმე კონკრეტული, თუნდაც დაახლოებითი სიით გამოხატული საფუძვლის მითითების არსებობა იწვევს მას, რომ მოსამართლეები მათ განიხილავენ როგორც განქორწინების აბსოლუტურ საფუძველს, რაც იწვევს აქედან გამომდინარე ყველა არასასურველ შედეგს.

ყველაზე მისაღებია, ალბათ, მესამე წესი, ე. ი. კანონში მხოლოდ ქორწინების დარღვევისათვის ზოგადი პრინციპის მითითება და სასამართლოებისათვის იმის უფლების მინიჭება, რომ გარემოებათა მთელი ერთობლივობის გათვალისწინებით გადაწყვიტონ განქორწინების საკითხი.

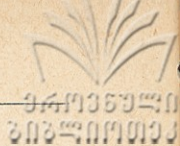
1. იურიდიულ ლიტერატურაში მას იცავენ მ. ტ. ორიდოროვა, („Советское государство и право“, 1957, № 1, стр. 114) და ი. ს. გურვეიჩი („Советское государство и право“, 1956, № 9, стр. 62-63).

რა თქმა უნდა, არ შეიძლება არ დავინახოთ, რომ ამ მეთოდსაც თავისი ჩრდილოვანი მხარეები აქვს. იგი ქმნის პრაქტიკის სხვადასხვაობის საფრთხეს და შიშს, რომ ერთი სასამართლო საფუძვლიანად ჩასთვლის ისეთ განქორწინებას, რომელსაც სხვა სასამართლოები უსაფუძვლოდ მიიჩნევენ. ასეთი საფრთხე მართლაც არსებობს თეორიულად. მაგრამ, ჯერ ერთი, ჯერჯერობით არა გვაქვს რაიმე ისეთი ცნობა, რომელიც მიუთითებდეს, რომ სხვადასხვა მოსამართლენი სხვადასხვანაირად სწყვეტენ ასეთ საკითხებს. მეორეც, ამ სპეციფიკურ საქმეებში, სადაც განსაკუთრებით არის საჭირო საქმის თავისებურებისა და კონკრეტული ვითარების აღრიცხვა, სხვადასხვაობის საშიშროების აღმოფხვრა უმჯობესია მივანდოთ უმაღლესი სასამართლო ორგანოების ოპერატიულ მითითებებს, რომლებიც დროდადრო შეიძლება გამოცემულ იქნან (იმათ მსგავსად, რომლებიც მითითებული იყვნენ „ქორწინების დარღვევის საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის შესახებ“ სსრკ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1949 წლის 16 სექტემბრის დადგენილებაში).

კანონში არ უნდა შევიტანოთ განქორწინების საფუძველთა რაიმე სია, არამედ, როგორც ჩვენ გვგონია, საჭიროა გამოვიყენოთ გამოცდილება საზღვარგარეთის ზოგიერთი სოციალისტური ქვეყნისა, სადაც ქორწინების დარღვევის ზოგად პრინციპს თან ურთავენ ცალკეულ სახელმძღვანელო ახსნა-განმარტებებს, რომლებიც თავიანთ საწყისს დანაშაულის გაგებიდან იღებენ. დანაშაული მოცემული არ არის როგორც განქორწინების საფუძველი, რასაც ადგილი აქვს განქორწინების შესახებ ბურჟუაზიულ კანონმდებლობაში, მაგრამ იგი მოხსენებულია როგორც ისეთი გარემოება, რომლის დროსაც უარს ეუბნებიან განქორწინებაზე. კონკრეტულად ეს ასე გამოიყურება: პოლონეთის, ჩეხოსლოვაკიის, ბულგარეთის კანონებში, მაგალითად, გატარებულია აზრი იმის შესახებ, რომ ქორწინების დარღვევაში დანაშავე მეუღლეს არ შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების დარღვევა, თუ საკუთარ დანაშაულს იმოწმებს, ხოლო მეორე მეუღლე წინააღმდეგია განქორწინებისა. და მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, თუ ამას საზოგადოების ინტერესი მოითხოვს და მეუღლეები დიდი ხანია ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, ქორწინება ირღვევა დანაშავე მეუღლის მოთხოვნით და მეორე მეუღლის თანხმობის უქონლად.

ჩვენ მართებულად მიგვაჩნია საკითხის ასეთი გადაწყვეტა. იგი განქორწინების საქმის გადაწყვეტისას საკმარისად წინ სწევს ადამიანთა ქცევაში ეთიკური მხარისადმი შეფასებითს მიდგომას და, მეორე მხრივ, სასამართლოს წინადადებას აძლევს ანგარიში გაუწიოს საქმის ფაქტიურ მდგომარეობას, უკუ აგდებს რა ამ საქმეში თვითნებობას არა მარტო მოსარჩელის, არამედ მოპასუხის მხრივაც.

ამასთან სერიოზული ყურადღების ღირსად მიგვაჩნია ის, რომ საზღვარგარეთის ზოგიერთ სოციალისტურ ქვეყანაში დანაშაულის პრინციპს იყენებენ განქორწინების უფლებრივი შედეგების შესახებ საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით. მაგალითად, პოლონეთის, უნგრეთის, ჩეხოსლოვაკიის, ბულგარეთის კანონმდებლობანი შეიცავენ ისეთ ნორმებს, რომლებიც მეუღლის უფლებას მეორე მეუღლისაგან მიიღოს სარჩო და მეუღლეთა საერთო ქონებიდან წილის მიღების უფლებას უქვემდებარებენ იმ მეუღლის ქცევის ხასიათს, რომელიც შესაბამის მოთხოვნას აყენებს. ამასთან შესაძლებელია საკვებით ან ნაწილობრივი უარის თქმა ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე, თუ დადგენილ იქნა ამ მეუღლის დანაშაულებრივი, ანტიმორალური საქციელი. კანონში ასეთი მითითე-

ბის შეტანა, ვფიქრობთ, უფრო მეტად შეუწყობდა ხელს ოჯახურ ურთიერთობაში სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დანერგვას, ვიდრე მეუღლის ყველა ასეთი უფლების აბსოლუტიზაცია, რასაც ადგილი აქვს მოქმედ სამართალში.

და, ბოლოს, უნდა აღინიშნოს მეტად სერიოზული ყურადღების ღირსი კიდევ ერთი მითითება, რომელიც 1955 წელს გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში გამოცემულ განქორწინების შესახებ დადგენილებაში თან ერთვის ქორწინების დარღვევის საერთო პრინციპს. ამ დადგენილებაში ნათქვამია, რომ ქორწინება იმ შემთხვევაში ირღვევა, თუ საამისოდ სერიოზული საფუძველი არსებობს, თუ იგი მეუღლეებისათვის, ბავშვებისათვის და საზოგადოებისათვის უაზრო გახდა, ამასთან სასამართლომ უნდა შეამოწმოს, განქორწინება მეორე მეუღლისათვის ხომ არ იქნება უდიდესი სიმკაცრე და ეს კრიტერიუმი, იმ მოსამართლეებისადმი გადაცემული, რომლებიც განქორწინების საკითხებს სწყვეტენ, ჩვენ ძვირფასად და მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია როგორც კრიტერიუმი, რომელიც სოციალისტური ჰუმანიზმის ცნებებს განეკუთვნება.

* * *

1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების მოქმედების 14 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ყოველთვის ერთი და იგივე ფაქტი ირკვევა: როგორც უკვე აღვნიშნეთ, განქორწინებათა ის საქმეები, სადაც ორივე მხარე ქორწინების დარღვევის მომხრეა, სასამართლო პრაქტიკაში შეადგენენ ჭარბ ნაწილს (60-დან 80 პროცენტამდე) და თითქმის ყველა ამ შემთხვევაში საქმე განქორწინების გადაწყვეტილებით მთავრდება.

უკვე 1946 წლიდან ჩვენს პრესაში გამოთქვამენ აზრს, რომ ასეთი პრაქტიკა ყველაზე მეტად უბასუხებს ქორწინებისა და განქორწინების შესახებ სოციალისტური კანონის აზრსა და არსს და რომ ეს უნდა გამოიხატოს თვით კანონში: განქორწინებაზე თავისუფალი და ურყევი ურთიერთ თანხმობა საკმარის საფუძველად უნდა იქნას მიჩნეული განქორწინებისათვის¹. ამ თვალსაზრისის წინააღმდეგ გამოვიდნენ მთელი რიგი იურისტები; ყოველ შემთხვევაში ექვს დისერტაციაში ეს დებულება კამათის საგანი გახდა². ხოლო ბ. ს. ანტიმონოვი და ა. ი. პერგამენტი 1954 წელს ამასაც კი ამტკიცებდნენ: წინადადება კანონში იმის მითითების შესახებ, რომ ურთიერთ თანხმობა საფუძველია განქორწინებისათვის, 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების არსებითი დებულების — ქორწინების მხოლოდ სასამართლო წესით დარღვევის პრინციპის რევიზიას წარმოადგენსო³.

მაგრამ ცხოვრებისეული ლოგიკის, ფაქტების ლოგიკის ზემოქმედებით სულ უფრო მეტი ადამიანი იზიარებს ამ თვალსაზრისს. საინტერესო მოსაზრებები წამოაყენა ს. სალოვმა. იგი სწერს, განქორწინებაზე ურთიერთ შეთანხმებისადმი სათანადო მნიშვნელობის მიუნიჭებლობა იმას იწვევს, რომ მხარეები იგონებენ ადამიანის ღირსების დამამცირებელ, მტრული დაპოკიდებულების

1. ივ. გ. მ. სვერდლოვის სტატიები („Советское государство и право“, 1946, № 7, „Социалистическая законность“, 1953, № 9)

2. ივ. ნ. კ. ტიპოლიცის, ნ. ს. მიტროხინის, ი. ბ. მორენის, ე. ა. პორეს, ე. გ. ბარიშნიკოვის, მ. ტ. ორიდოროვას დისერტაციები საოჯახო სამართლის საკითხებზე.

3. «Социалистическая законность», 1954, № 9, стр. 30.

არარსებულ ფაქტებს, სასამართლოები ერევიან ინტიმურ ურთიერთობაში და სხვ¹. ურთიერთ თანხმობა განქორწინების საფუძვლად მიაჩნია ი. ს. გურევიჩს².

საინტერესოა ამ საკითხში ა. ი. პერგამენტის შეხედულებათა ევოლუცია. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, წინადადება იმის შესახებ, რომ ურთიერთ თანხმობა აღიარებული ყოფილიყო განქორწინების საფუძვლად, ა. ი. პერგამენტს ადრე მიაჩნდა 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების დაუშვებელ „რევიზიად“. ახლა კი იგი განქორწინებაზე ურთიერთ თანხმობას არა თუ განქორწინების საფუძვლად მიიჩნევს, არამედ წინადადებას იძლევა ყველა ასეთი საქმე ამოღებულ იქნას სასამართლოდან და გადაეცეს მმჩის ორგანოებს. მართალია, ა. ი. პერგამენტი იქვე დასძენს, რომ მმჩის ორგანოებს ურთიერთ თანხმობით განქორწინების საქმეები მხოლოდ მაშინ უნდა გადაეცეთ, როცა მეუღლეები უშვილონი არიანო³.

ჩვენი აზრით, ეს უკვე მეორე უკიდურესობაა, რომელიც, ალბათ, არ უნდა მივიღოთ. რად არის სასურველი განქორწინების სასამართლო ფორმა მაშინაც, როცა არსებობს ურთიერთ თანხმობა განქორწინებაზე? შემაკავებელი ელემენტები, რომლებსაც განქორწინების სასამართლო პროცედურა შეიცავს, შეიძლება სასარგებლო აღმოჩნდეს იმ შემთხვევებისთვისაც, როცა განქორწინება მეუღლეთა ურთიერთ შეთანხმების შედეგია. სასამართლო პროცედურის გაგრძელება ასეთ შემთხვევაშიც იძლევა იმის დიდ გარანტიას, რომ განქორწინებაზე თვით ურთიერთ შეთანხმებას საფუძვლად ედება მართლაც სერიოზული, მოფიქრებული მოტივები და ურყევი გადაწყვეტილება. შემდეგ, სასამართლო წესი შესაძლებლობას იძლევა სიმართლის დიდი გარანტიით დავრწმუნდეთ, რომ ეს თანხმობა მართლაც თავისუფალი და ძალდაუტანებელია. და, ბოლოს, ჩვენ საფუძველი არ გვაქვს უარი ვთქვათ იმაზე, რომ განქორწინებაზე ურთიერთ თანხმობის არსებობისას შევეცადოთ მხარეების შერიგებას.

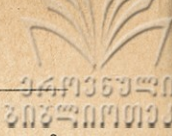
რაც შეეხება შენიშვნას იმის შესახებ, რომ მმჩს გადაეცეს მხოლოდ ურთიერთ თანხმობით განქორწინების ის საქმეები, როდესაც მეუღლეებს შვილი არა ჰყავთ, ამის შესახებ უნდა ითქვას, რომ ამ წინადადების მიუღებლობა თუნდაც მისი დასაბუთებიდან სჩანს. იგი მით არის დასაბუთებული, რომ იმოწმებენ ოჯახის მხოლოდ ერთ ფუნქციას — აღზრდის ფუნქციას. მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ოჯახს სხვა მნიშვნელოვანი ფუნქციებიც აქვს: მატერიალური და მორალური ურთიერთდახმარების, შთამომავლობის გაგრძელების ფუნქციები. ჩვენ არაიშვიათად შეიძლება დავინტერესდეთ ისეთი მეუღლეების ქორწინების შენარჩუნებითაც, რომელთაც შვილები კიდევ ეყოლებათ, და ისეთებისაც, რომელთაც შვილები აღარ ეყოლებათ.

ქორწინების დარღვევის სასამართლო პროცედურის შენარჩუნებას უნდა მოჰყვეს არსებული წესის მთელი რიგი სერიოზული პროცესუალური ცვლილებები. არსებობს მრავალი მოსაზრება იმის სასარგებლოდ, რომ გაუქმდეს განქორწინების პროცესის ორ ინსტანციას შორის არსებული ახლანდელი სხვადასხვაობა. ეს საქმეები წარმატებით შეიძლება განხილულ იქნას ერთ ინსტანციაში. თუ რომელში — ეს უნდა გადაწყვიტონ რესპუბლიკის კანონებმა (კერძოდ.

1. «Советская юстиция» 1957, № 6, стр. 47.

2. „Советское государство и право», 1956, № 9, стр. 62. ურთიერთ თანხმობით განქორწინების ინსტიტუტის სასარგებლოდ მეტად საინტერესო მოსაზრებებს ანვითარებს ნ. მეგორახი ზემოთ აღნიშნულ სტატიაში.

3. «Советская юстиция», 1957, № 4, стр. 38.

სასამართლოების ტერიტორიული განლაგების მიხედვით). გონივრულად გვეჩვენება წინადადება, რომ განქორწინების პროცესს, რომელიც არა ორ, არამედ ერთ ინსტანციაში მიმდინარეობს, ჰქონდეს ორი სტადია, ხოლო კანონში დაწესებულ იქნას ამ ორი სტადიის გამყოფი განსაზღვრული ვადა.

უნდა აღმოიფხვრას დღეს მოქმედი წესის ის ნაკლი, რომლის ძალითაც სასამართლოებს ებადებათ ეჭვი, აქვთ განა უფლება საქმის მიხედვით გაათავისუფლონ ესა თუ ის მხარე ან ორივე მხარე კანონით დაწესებული გადასახადისაგან, რაც განქორწინების საქმესთან არის დაკავშირებული. სასამართლოს უფლება უნდა ჰქონდეს გადასახადების საკითხი გადაჭრას მხარეების ქცევისა და მათი მატერიალური მდგომარეობის მიხედვით. კანონში ნათლად უნდა იყოს ნათქვამი, რომ ამ საკითხშიაც სასამართლოს უფლება აქვს ხარჯები დააწეროს იმ მეუღლეს, რომელსაც ბრალი მიუძღვის განქორწინებაში.

უნდა შეიცვალოს ქორწინების დარღვევის საქმეთა განსჯადობის ნორმები იმ მოსაზრებით, რომ არ შეიქმნას გაუმართლებელი სიძნელეები კეთილსინდისიერი, განქორწინებაში უდანაშაულო მეუღლისათვის.

შეიძლება მოხდეს განქორწინების პროცედურის სხვა ცვლილებები და გამარტივებანი. მაგრამ ყველა ეს ცვლილება უნდა დამოირჩილოს ერთ იდეას: ნუ გავაადვილებთ დაუსაბუთებელ განქორწინებას და ხელს ნუ შეგუშლით სამართლიან, აუცილებელ განქორწინებას.

* * *

განქორწინების მთავარი საკითხების — განქორწინების უორმისა და განქორწინების საფუძვლის — საკანონმდებლო რეგულირება უნდა იყოს საერთო სახელმწიფო, საკავშირო ხელისუფლების საგანი. ეს გამომდინარეობს ვ. ი. ლენინის პირდაპირი მითითებებიდან იმის შესახებ, რომ განქორწინების შესახებ კანონმდებლობა მიეკუთვნოს საერთო სახელმწიფო ხელისუფლებას. ეს გამომდინარეობს საკითხის არსიდან. საერთო საკავშირო კანონში ქორწინების დარღვევის საკვანძო პრობლემების გადაჭრის მიუთითებლობამ შეიძლება გამოიწვიოს არასასურველი სხვადასხვაობა რესპუბლიკების მიხედვით, რაც თავის მხრივ განაპირობებს არასასურველ მოვლენებს, იმის მსგავს მოვლენებს, რომლებიც არსებობენ ბურჟუაზიულ სახელმწიფოებში, სადაც განქორწინების ადგილობრივ კანონმდებლობებში არსებითი განსხვავების ნიადაგზე იქმნება თავისებური „განქორწინებათა გეოგრაფია“, რომელიც განქორწინების მისაღებად ადამიანებს აიძულებს ერთი ადგილიდან გადასახლდნენ სხვაგან და სხვ.

რა ფორმით არის მიზანშეწონილი განქორწინების შესახებ მოქმედი კანონის შეცვლა? საჭიროა თუ არა გამოიციეს ამ საკითხზე განსაკუთრებული საკანონმდებლო აქტი, როგორც ამას ზოგიერთები გვთავაზობენ, თუ იგი ჩავატაროთ ქორწინებისა და ოჯახის შესახებ საერთო საკავშირო კანონმდებლობის საფუძველზე, რომელთა გამოცემაც გათვალისწინებულია სარკ კონსტიტუციით? მეორე ვაზა უფრო სწორად მიგვაჩნია. განქორწინების საკითხი ორგანულად არის დაკავშირებული საოჯახო სამართლის სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან (ე. წ. ფაქტიური ქორწინების, ქორწინების რეგისტრაციის მნიშვნელობის, მეუღლეთა ქონებრივი უფლების, ბავშვების და სხვა საკითხებთან). ამიტომ უფრო გონივრული იქნებოდა, რომ საოჯახო სამართლის ყველა საკითხი გადაგვეწყვიტა ერთდროულად ქორწინებისა და საოჯახო სამართლის საერთო საკავშირო „საფუძვლებში“, რომელიც სასურველია რაც შეიძლება მალე გამოიცეს.

საქართველოს სსრ საზოგადოებრივი სამართლის კოდექსის პროექტის შედგენისათვის

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის საზოგადოებრივი სამართლის კოდექსი, რომელიც შემუშავებული და სამოქმედოდ შემოღებული იქნა ახალი ეკონომიური პოლიტიკის პირველ პერიოდში, რამდენადმე მოძველდა და მთლიანად ვერ ასახავს ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის მშენებლობის დამთავრებისა და კომუნისმში თანდათანობით გადასვლის პერიოდის საზოგადოებრივ-უფლებრივ ურთიერთობას.

„ამჟამად, — ნათქვამია საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის წესდებაში, — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მთავარი ამოცანები ის არის, რომ ააშენოს კომუნისტური საზოგადოება სოციალიზმიდან კომუნისმში თანდათანობით გადასვლის გზით განუწყვეტლივ ამალღოს საზოგადოების მატერიალური და კულტურული დონე, ზარღოს საზოგადოების წევრები ინტერნაციონალიზმისა და ყველა ქვეყნის მშრომელებთან ძმური კავშირის დამყარების სულისკვეთებით, ყოველნაირად განამტკიცოს საბჭოთა სამშობლოს აქტიური თავდაცვა მისი მტრების აგრესიული მოქმედებისაგან“.

ამ დიადი ამოცანების შესაბამისად, საზოგადოებრივი სამართლის მომავალმა კო-

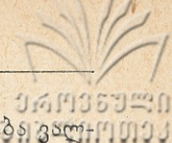
დექსმა ნათლად და სრულყოფილად უნდა ასახოს და საკანონმდებლო წესით განამტკიცოს საბჭოთა საზოგადოების ეს ახალი ურთიერთობა.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეოთხე მოწვევის მეექვსე სესიის დადგენილებით მკვეთრად იქნა გაფართოებული მოკავშირე რესპუბლიკების საკანონმდებლო უფლებები. სასამართლოთა მოწყობის, სასამართლო წარმოების, საზოგადოებრივი სამართლის კოდექსების შემუშავება და მიღება მიეკუთვნა მოკავშირე რესპუბლიკების გამგებლობას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს ფუძემდებელი ვ. ი. ლენინი საზოგადოებრივი სამართლის კოდექსის მომზადებასა და შემუშავებასთან დაკავშირებით დ. ი. კურსკისადმი ვაგზავნილ წერილში კატეგორიულად მოითხოვდა:

„ 1. იუსტიციის სახალხო კომისარმა პირადად უნდა ადევნოს თვალყურს და შეამოწმოს, სახელდობრ ვინ აგებს პასუხს საზოგადოებრივი სამართლის კოდექსის ყოველი მნიშვნელოვანი განყოფილების გამო.“

2. უსათუოდ აღებულ უნდა იქნეს ყველაფერი, რაც კი რამ არსებობს დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ლიტერა-

ტურასა და გამოცდილებაში მშრომელთა დასაცავად!¹

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის ახალი კოდექსის შემუშავებისას ფართოდ უნდა იქნას გამოყენებული სოციალისტური მშენებლობისა და სოციალისტური კანონიერების შეფარდების უმდიდრესი გამოცდილება.

ჩვენის აზრით საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის მომავალი კოდექსის სისტემა წარმოდგენილი უნდა იქნას შემდეგი სახით:

1. ზოგადი ნაწილი;
2. საკუთრების უფლება;
3. ვალდებულების სამართალი;
4. ვალდებულებათა სახეები;
5. საავტორო სამართალი;
6. მემკვიდრეობის სამართალი.

კოდექსის პირველი კარი — ზოგადი ნაწილი — უნდა შეიცავდეს შემდეგ თავებს: 1. ძირითადი დებულებანი; 2. პირები (მოქალაქენი და იურიდიული პირები); 3. სამოქალაქო უფლებების და ვალდებულებების წარმოშობის საფუძვლები; 4. ვარიგებანი; 5. წარმომადგენლობა; 6. სამოქალაქო უფლების დაცვა; 7. ვადების გამოთვლა და 8. სასარჩელო ხანდაზმულობა.

კოდექსის მე-2 კარი — საკუთრების უფლება: 1. საერთო დებულებანი, 2. სახელმწიფო საკუთრების უფლება; 3. კოლხერაციულ-საკოლმეურნეო საკუთრების უფლება; 4. პირადი საკუთრების უფლება; 5. საერთო წილობრივი და საერთო საკუთრების უფლება; 6. საკუთრების უფლების წარმოშობა და მოსპობა; 7. საკუთრების უფლების დაცვა.

კოდექსის მე-3 კარი — ვალდებულების სამართალი: 1. ვალდებულების ცნება და ვალდებულებათა წარმოშობის საფუძვლები; 2. ვალდებულების

შესრულება და პასუხისმგებლობის დებულების შეუსრულებლობისათვის; 3. მოთხოვნის დათმობა და ვალდებულების გადატანა; 4. ვალდებულების უზრუნველყოფა; 5. ვალდებულების მოსპობა.

კოდექსის მე-4 კარი — ვალდებულებათა სახეები: 1. ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება; 2. გაცვლის ხელშეკრულება; 3. ჩუქების ხელშეკრულება; 4. სესხის ხელშეკრულება; 5. ნარდად მუშაობის ხელშეკრულება; 6. ქონების ქირავნობის ხელშეკრულება; 7. ბინის ქირავნობის ხელშეკრულება; 8. ქონებით უფასოდ სარგებლობის ხელშეკრულება; 9. გარდაცვალებამდე შენახვის ხელშეკრულება; 10. მინდობილობის ხელშეკრულება; 11. კომისიის ხელშეკრულება; 12. მინდობილობის გარეშე სხვისი საქმის წარმოების გამო წარმოშობილი ვალდებულება; 13. ქონების შენახვის ხელშეკრულება; 14. ამხანაგობის ხელშეკრულება; 15. კონკურსის გამოცხადება სამუშაოს საუკეთესოდ შესრულებისათვის; 16. ჯილდოს მიცემის საჯაროდ დაპირება; 17. მიყენებული ზიანით წარმოშობილი ვალდებულებანი; 18. ქონების უსაფუძვლოდ შეძენით წარმოშობილი ვალდებულებანი.

მე-5 კარი-საავტორო სამართალი: 1. საავტორო უფლება; 2. საავტორო ხელშეკრულება.

მე-6 კარი-მემკვიდრეობის სამართალი.

საქონლის მიწოდება, ტრანსპორტი, კაპიტალური მშენებლობა, დაზღვევა, კავშირგაბმულობა, საკრედიტო ოპერაციები, საგარეო ვაჭრობა, გამომგონებლობა და უცხოელ მოქალაქეთა უფლებები მოწესრიგებული იქნება სსრ კავშირის კანონმდებლობით.

კოდექსის შემუშავებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. 33, გვ. 229.

საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის ისეთი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტების საფუძვლიანად დამუშავებას, როგორცაა გარიგებანი, საკუთრების უფლება და საკუთრებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული მემკვიდრეობის უფლება.

მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად გარიგება, ე. ი. მოქმედება მიმართული სამოქალაქო - უფლებრივ დამოკიდებულებათა დამყარების, შეცვლის ან მოსპობისათვის, შეიძლება იყოს ცალმხრივი და ურთიერთობრივი (ხელშეკრულება). გარიგების ასეთი განსაზღვრა არ შეიძლება ჩაითვალოს ამომწურავად. მოცემული განსაზღვრა არ შეიცავს გარიგების ისეთ აუცილებელ პირობას, როგორცაა მხარეთა ნების გამოვლინების ფორმა. მხარეთა ნება წარმოადგენს გარიგების შინაარსს. ამის გამო გარიგების ცნება აუცილებლად უნდა შეიცავდეს მხარეთა თავისუფალ ნებას.

ჩვენის აზრით, გარიგებად ჩაითვლება მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა თავისუფალი ნების გამოვლინება, რომელიც მიმართულია სამოქალაქო უფლებების და ვალდებულებების დამყარების, შეცვლის ან მოსპობისათვის. გარიგება შეიძლება იყოს ცალმხრივი და ორმხრივი (ხელშეკრულება).

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს გარიგების ბათილობის საკითხები. ბათილად აღიარებული უნდა იქნას გარიგება დადებული მხარეთა თავისუფალი ნების გამოვლინების გარეშე, არარსებულ საგანზე, კანონის საწინააღმდეგო ან კანონისათვის გვერდის ახვევით, აგრეთვე სახელმწიფოსათვის აშკარა საზიანოდ. ასეთი ხასიათის გარიგებანი აბსოლუტურ ბათილ გარიგებებად არის ცნობილი მისი დადების მომენტიდან და მათი ბათილად აღიარების მოთხოვნა შეუძლია ყოველ პირს, ამასთან ასეთი მოთხოვნა ვადით არ არის შეზღუდული.

ბათილია გარიგება დადებული ისეთი პირის მიერ, რომელიც სავსებით მოკლებულია ქმედობაუნარიანობას ან გარიგების მომენტში ისეთ მდგომარეობაშია, რომ არ შეუძლია შეიცნოს თავისი მოქმედების მნიშვნელობა, აგრეთვე მოტყუების, მუქარის, ძალადობის, ან უკიდურესი გაჭირვების გამოყენებით.

ზოგიერთი ასეთი გარიგება ბათილად შეიძლება გამოცხადებულ იქნას როგორც მისი დადების მომენტიდან, ისე მომავალი დროისათვისაც. ასეთი ხასიათის გარიგებათა შეცილების უფლება შეიძლება ჰქონდეს როგორც დაინტერესებულ პირს, ისე ყოველ მოქალაქეს. ამის მიხედვით სათანადო გარიგების ბათილობის საკითხი დაექვემდებარება აბსოლუტური ან შედარებითი ბათილობის წესებს.

როგორც წესი, გარიგების გაბათილებას აქვს უკუქცევითი ძალა და მასთანადამე ისპობა ყველა ის შედეგი, რაც ასეთმა გარიგებამ წარმოშვა. გარიგების ბათილად ცნობას ძალა აქვს მესამე პირის მიმართაც, რომელმაც ამ გარიგების შედეგად რაიმე უფლება მოიპოვა, მაგრამ ამ დებულებას აქვს თავისი გამონაკლისებიც.

მაგალითად, ბათილია გარიგება დადებული მოტყუების შედეგად, მაგრამ თუ მესამე პირმა შეიძინა ქონება წინა გარიგების კეთილსინდისიერი მონაწილისაგან, პასუხისმგებლობა მას არ უნდა დაეკისროს იმის გამო, რომ წინა გარიგება ბათილად იქნა ცნობილი. მესამე პირმა შეძენილი ქონება უნდა დააბრუნოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან ქონება შეიძინა ისეთი პირისაგან, რომელმაც ქონება თვითონ მოტყუებით მიიღო, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში მესამე პირზე ქონება გადასულია მანკიერი გარიგების საფუძველზე.

ორივე შემთხვევაში სახეზეა გარიგე-

ბის ბათილობა, მაგრამ შედეგი კი სხვადასხვა არის.

ძალადობის შედეგად დადებული გარიგება ბათილია ყველა თავის უფლებრივი შედეგებით, დამოუკიდებლად იმისა, თუ ვის მიერ (მხარეები, გარეშე პირი) არის ჩადენილი ძალადობა.

მუქარის გამოყენებით დადებული გარიგება ბათილად უნდა იქნას ცნობილი, მაგრამ აქაც გასათვალისწინებელია ზოგიერთი პირობა, რაც ასეთ გარიგებას შეიძლება თან ახლდეს.

მუქარა მიმართული უნდა იყოს იმისაკენ, რომ დაიდოს ფორმალურად კანონიერი გარიგება, რადგანაც არაკანონიერი გარიგება თავისთავად ბათილი იქნება; მუქარა უმართებულო საშუალებით უნდა ხორციელდებოდეს და დაზარალებულისათვის რეალური საშიშროების სახე უნდა ქონდეს. ამასთან, წარმოშობილი დავის გადაწყვეტის მომენტისათვის მხარეებს შეიძლება შესრულებული ჰქონდეთ გარიგებით გათვალისწინებული ვალდებულებები მთლიანად ან ნაწილობრივ. ასეთ შემთხვევაში, თუ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა უფრო მეტ ვნებას გამოიწვევს, მიზანშეწონილია გარიგების ბათილად ცნობა (მოქმედების მოსპობა) მომავალი დროისათვის, ე. ი. გარიგების ბათილობას შეიძლება არ მიეცეს უკუქცევითი ძალა. ამასთან მხარეთა შორის მდგომარეობის გასათანაბრებლად უნდა მოხდეს ანგარიშსწორება.

ბათილია აგრეთვე უკიდურესი გარიგების გამო დადებული გარიგება. გარიგების ბათილად ცნობისათვის ამ მოტივის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ თვით გარიგების ბუნების მიხედვით; მაგალითად, გარიგების მოტივით არ შეიძლება ჩუქების ან დაზღვევის და სხვ. ხელშეკრულების გაბათილება. საერთოდ ასეთი მოტივით გარიგების ბათილად გამოცხადება განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა ხდებოდეს. უნ-

და დამტკიცდეს, რომ დაზარალებული. გარიგების გამო, თავისუფლად არ მოქმედებდა და იძულებული იყო თავისთვის საზიანო გარიგება დაედო; ზიანი თვალსაჩინო უნდა იყოს, მაგრამ, თუნდაც ყველა ეს მომენტები სახეზე იყოს, არასწორი იქნება ყველა ასეთი გარიგების გაბათილება მისი დადების დღიდან, რადგანაც ზოგიერთ შემთხვევაში გარიგების გამოსწორება დაზარალებულისათვის შეიძლება სათანადო კომპენსაციის გადახდით იმ პირის მიერ, რომელმაც დაზარალებულის უკიდურესი გარიგებით ისარგებლა. ასეთ შემთხვევაში გარიგება ბათილად არ ჩაითვლება და დაზარალებულს არ შეიძლება მიეცეს ქონების გამოთხოვის უფლება.

ზემოდმოყვანილი მოსაზრებათა გამო მიგვაჩნია, რომ სამოქალაქო სამართლის მომავალი კოდექსით გათვალისწინებული უნდა იქნას გარიგების ბათილობა როგორც მისი დადების მომენტიდან, ისე მომავალი დროისათვის.

ამჟამად მოქმედი სამოქალაქო სამართლის კოდექსის მიხედვით გარიგების შეცილება არ შეიძლება შემცილების ქონებრივი ინტერესის გარეშე. ასეთი წესი ეწინააღმდეგება საბჭოთა სამართლის ჰუმანიურობისა და დემოკრატიულობის პრინციპებს. დაშვებული უნდა იქნას სასამართლოს წესით გარიგების მთლიანად ან ნაწილობრივ ბათილად აღიარება ყოველი პირის მოთხოვნით, დამოუკიდებლად შემცილებლის ქონებრივი ინტერესისა.

მოსარჩელის მოთხოვნა შეიძლება ერთდროულად შეიცავდეს, როგორც გარიგების ბათილად აღიარებას, ისე ქონების გამოთხოვას ან ვალდებულების შესრულებას; ხოლო ცალკეულ შემთხვევაში კი მოსარჩელის მოთხოვნა შეიძლება შეიცავდეს მარტოოდენ გარიგების ბათილად აღიარებას. ასეთი სარჩელი შესაძლებელია კანონსაწინააღმდეგო გარიგებისა და სახელმწიფო-

სათვის აშკარა საზიანო გარიგების მიმართ.

ამ გარიგებათა მიმართ შეცილების სუბიექტად შეიძლება იყოს ყოველი პირი, დამოუკიდებლად მისი ქონებრივი ინტერესისა. მაგრამ შედარებით ბათილ გარიგებების მიმართაც დაინტერესებულ პირს შეუძლია წარადგინოს სარჩელი მარტოოდენ გარიგების გაბათილებაზე.

ასეთი სარჩელის წარდგენას შეიძლება გარკვეული პრაქტიკული პროცესუალური მნიშვნელობაც ჰქონდეს. მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც გარიგების ბათილად ცნობის მოთხოვნასთან ერთად მოსარჩელე მოითხოვს ქონების დაბრუნებას, სარჩელი წარდგენილი უნდა იქნას იმ სასამართლოში, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზე არის მოთავსებული ქონება ან მისი ძირითადი ნაწილი. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც მოსარჩელე მოითხოვს მხოლოდ გარიგების ბათილად ცნობას, სარჩელი, საერთო წესის თანახმად, განიჭილება სასამართლოში მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

გარიგების ბათილობიდან გამომდინარე მოთხოვნა პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენის შესახებ ზოგიერთ შემთხვევაში განსხვავებული უნდა იქნას ქონების გამოთხოვისაგან (ვინდიკაციისაგან), რადგანაც სავინდიკაციო სარჩელი ხანდაზმულობით იფარება, ხოლო ზოგიერთი გარიგების ბათილად ცნობის მოთხოვნა ვადით არ არის შეზღუდული. მაგალითად, თუ ქონებაზე, რომელიც ძალადობის შედეგად აღადგინა მესამე პირზე, აღძრულია წმინდა სავინდიკაციო სარჩელი ხანდაზმულობის ვადის გასვლის შემდეგ, მესაკუთრეს შეიძლება ასეთ სარჩელზე უარი ეთქვას, ხოლო თუ ქონება მოთხოვნილია გარიგების ბათილობის საბაბით, ხანდაზმულობა არ გავრცელდება, ვინაიდან ძალადობა ყველა შემთხვევაში წარმოადგენს ისეთ გარემოებას, რომე-

ლიც სპობს მისი მოქმედებით წარმოშობილ ყოველგვარ სამოქალაქო უფლებრივ შედეგს.

ვინდიკაციის წესით არ შეიძლება საჯარო ვაჭრობით გაყიდული ქონების გამოთხოვა, ხოლო საჯარო ვაჭრობის ბათილად ცნობის შემთხვევაში მესაკუთრეს შეუძლია გამოითხოვოს თავისი ქონება სხვისი უკანონო მფლობელობიდან.

ვინდიკაციის წესით შეიძლება მხოლოდ ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული ქონების (ნივთის) გამოთხოვა, რაც გამომდინარეობს სავინდიკაციო სარჩელის ბუნებიდან და რომელიც განუშორებელია ნივთისაგან, ხოლო იმისათვის, რომ უფლება თან სდევდეს ნივთს, უკანასკნელი ინდივიდუალური უნდა იყოს.

მაგრამ არ არსებობს რაიმე დაბრკოლება იმისათვის, რომ გარიგების ან რაიმე უფლების დამდგენი აქტის ბათილად ცნობის შედეგად აღდგენილი იქნას პირვანდელი მდგომარეობა მესაკუთრისათვის გვარობითი ნიშნით განსაზღვრული ნივთის დაბრუნებისათვის, უკეთეს ეს ქონება სახეზე არის.

ამრიგად, გარიგების ან ინდივიდუალური აღმინისტრაციული აქტის ბათილად ცნობის შედეგად აღძრული სარჩელი უფრო უზრუნველყოფილია, ვიდრე წმინდა სავინდიკაციო სარჩელი. არის საწინააღმდეგო შემთხვევაც, როდესაც საჯარო ხასიათის აქტის ბათილობა მესაკუთრეს ნაკლებად უზრუნველყოფს, ვიდრე სავინდიკაციო სარჩელი. მაგალითად, რეაბილიტირებულ პირს აღარა აქვს სანივთო უფლება იმ ჩამორთმეულ ქონებაზე, რომლის ღირებულებაც შესულია სახელმწიფო ბიუჯეტში, ასეთ შემთხვევაში მას შეუძლია მოითხოვოს მხოლოდ ქონების ღირებულება.

აღნიშნულიდან ჩანს, თუ როგორ არ ემთხვევა ქონების ჩვეულებრივ ვინდიკაციას გარიგების ან აღმინისტრაციუ-

ლი აქტის გაბათილებიდან გამომდინარე ვინდოცაია.

სავინდიკაციო სარჩელის საფუძვლები მოცემულია სსრ კავშირის სამოქალაქო კანონმდებლობის ძირითადი საწყისების პროექტის 32-ე მუხლში, რომლის თანახმად მესაკუთრეს უფლება აქვს გამოითხოვოს თავისი ქონება სასყიდლით გასხვისებული სხვა პირის მიერ იმ შემთხვევაში, თუ ქონება მესაკუთრეს წაერთვა, დაეკარგა ან მისი ნების გარეშე გავიდა მისი მფლობელობიდან. მასასადამე, საწინააღმდეგო მსჯელობით შეიძლება დავასკვნათ, რომ მესაკუთრეს შეუძლია, არა მარტო ჩამოთვლილ შემთხვევებში, არამედ ყველა პირობებში გამოითხოვოს თავისი ქონება, თუ უკანასკნელი სხვა პირის მიერ უსასყიდლოდ იქნა გასხვისებული. სახელმწიფო ორგანიზაციებს კი აქვთ შეუზღუდველი სავინდიკაციო სარჩელის უფლება.

საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებათა მიხედვით ბათილი გარიგების მონაწილე მხარეებს უფლება არა აქვთ მოსთხოვონ მესამე პირს ქონების ნატურით დაბრუნება. ეს მოსაზრება არ შეიძლება ჩაითვალოს მართებულად. ზემოდ უკვე აღნიშნულია, რომ გარიგების ბათილად ცნობის შედეგად მესაკუთრეს რჩება სავინდიკაციო სარჩელის უფლება მესამე პირის მიმართ, მაგრამ მესამე პირი ვერ აგებს პასუხს იმ შემთხვევაში, თუ მას ქონება სახეზე არ აღმოაჩნდა. ამ შემთხვევაში მესაკუთრის მიმართ პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს ქონების შემძენს და არა მესამე პირს.

თუ მიღებული იქნა დებულება, რომ მესაკუთრეს შეუძლია მოითხოვოს ქონების ნატურით დაბრუნება მესამე პირისაგან, ხოლო ქონების ღირებულების გადახდა გამსხვისებლისაგან და ისიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მესამე პირისაგან ქონების ნატურით დაბრუნება შეუძლებელია, მაშინ არა-

კეთილსინდისიერი შემძენის მიმართ ქონების ღირებულების ანაზღაურების შესახებ სარჩელის წარსადგენად მესაკუთრემ უნდა დაამტკიცოს, რომ მიუხედავად მის მიერ მესამე პირის მიმართ მიღებული ღონისძიებებისა, ვერ შესძლო ქონების ნატურით დაბრუნება. ცხადია, რომ მოცემული საკითხის ასეთი გადაწყვეტა უსამართლო იქნებოდა.

ასეთი შედეგის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა დაშვებული იქნას ერთი-დაიგივე საფუძვლით ალტერნატიული სარჩელის აღძვრის შესაძლებლობა.

ამრიგად, თვით მოცემული უფლებრივი ურთიერთობის არსიდან გამომდინარეობს მესაკუთრისათვის ორი სარჩელის აღძვრის შესაძლებლობა, მესამე პირისაგან ქონების ნატურით ჩამოერთმევის შესახებ, ან ქონების გამსხვისებლისაგან ქონების ღირებულების ანაზღაურების შესახებ.

აღნიშნულ გარემოებათა გათვალისწინებით სამოქალაქო სამართლის მომავალი კოდექსით სავინდიკაციო სარჩელის ბედი შემდეგნაირად უნდა იქნას გადაწყვეტილი:

ა) პასუხისმგებლობა გვარობითი წინით განსაზღვრული ნივთის ან უტილიზებული ქონების ღირებულების ანაზღაურებისათვის უნდა დაეკისროს ქონების შემძენს, უკეთუ ასეთი გადაცემული არ არის მესამე პირისათვის;

ბ) იმ შემთხვევაში, როდესაც მესაკუთრის ქონება გასხვისებულია კეთილსინდისიერი პირის მიერ არაკეთილსინდისიერ პირზე, რომელმაც ეს ქონება მოიხმარა, მისი ღირებულება უნდა აანაზღაუროს მესამე პირმა, ხოლო თუ ეს უკანასკნელი კეთილსინდისიერია, მაშინ ანაზღაურება უნდა დაეკისროს პირველ შემძენს;

გ) იმ ქონებაზე, რომელიც მესამე პირის ხელშია და რომლის გამოთხოვაც მისგან შესაძლებელია, მესაკუთრეს შეუძლია წარუდგინოს სარჩელი მესამე

პირს ქონების ნატურით დაბრუნებაზე, ან არაკეთილსინდისიერ გამსხვისებელს ქონების ღირებულების ანაზღაურებაზე (ალტერნატიული სარჩელი). ერთი სარჩელის წარდგენა სპობს მეორე სარჩელის აღძვრის შესაძლებლობას;

დ) მესამე პირისაგან გამოთხოვილი ქონების დაზიანებული სახით დაბრუნების შემთხვევაში, ზარალი მესაკუთრეს უნდა გადაუხადოს მესამე პირმა, თუ იგი არაკეთილსინდისიერია, წინააღმდეგ შემთხვევაში ზარალის ანაზღაურება ეკისრება ქონების გამსხვისებელს;

ე) მესამე პირი, რომელმაც ქონება უსასყიდლოდ შეიძინა, ვალდებულია მესაკუთრეს დაუბრუნოს ქონება, თუ მან ან მასზე ქონების გადაცემა იცოდნენ, რომ ქონება სხვა პირს ეკუთვნის.

— . —

მოქმედი სამოქალაქო სამართლის კოდექსის თანახმად კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან გარდაცვალებულის შვილები (მათ შორის შვილად აყვანილები), მეუღლე, მშობლები, ძმები, დები და აგრეთვე სხვა შრომისუნარმოკლებული პირები, რომლებიც გარდაცვალებულის კმაყოფაზე იმყოფებოდნენ არანაკლებ ერთი წლისა მის გარდაცვალებამდე.

მშრომელთა მატერიალური და კულტურული დონის შემდგომი ამაღლების შესაბამისად მიზანშეწონილად უნდა იქნას ცნობილი კანონით მემკვიდრეთა წრის გაფართოვება:

ა) უპირველესად ყოვლისა, კანონით მემკვიდრეთა წრეს უნდა მიეკუთვნონ აგრეთვე გარდაცვალებულის ბაბუა და ბებია, არა როგორც კმაყოფაზე მყოფი პირები, არამედ სისხლით ნათესაობის პრინციპის მიხედვით. ამასთან, სამკვიდრო ქონების მემკვიდრეთა შორის ძალზე დაქუცმაცების თავიდან აცილების მიზნით, მართებულად უნდა ჩაითვალოს ამ პირების სამემკვიდრეოდ გა-

მოწვევა წარმომადგენლობის უფლების საფუძველზე. სამკვიდროს დამტოვებლის ბაბუა და ბებია სამემკვიდრეოდ გამოწვეული უნდა იქნან წარმომადგენლობის უფლებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი შვილი (სამკვიდროს დამტოვებლის მშობელი) მემკვიდრეობის გახსნამდე გარდაიცვალა, და მიიღებენ სამკვიდრო ქონებიდან თანასწორ საფუძველზე იმ ნაწილს, რაც ერგებოდა მათ გარდაცვლილ შვილს მემკვიდრეობის გახსნის მომენტში ცოცხალი რომ ყოფილიყო.

ეს დებულება იმ მოსაზრებითაც უნდა ჩაითვალოს გამართლებულად, რომ საბჭოთა საოჯახო სამართლის ნორმების თანახმად, ბებია და ბაბუა ვალდებული არიან შეინახონ თავისი არასრულწლოვანი და შრომისუნარმოკლებული შვილიშვილი, უკეთეს მშობლებს, ძმებსა და დებს მისი შენახვა არ შეუძლიათ, და, პირიქით, შვილიშვილსაც ეკისრება ბაბუასა და ბებუის შენახვის ვალდებულება, უკეთეს შვილს არ შეუძლია მათი შენახვა.

ბ) კანონით მემკვიდრეებად უნდა ჩაითვალოს აგრეთვე გარდაცვალებულის ძმისა და დის შვილები. ამასთან მათი სამემკვიდრეოდ გამოწვევა უნდა სწარმოებდეს წარმომადგენლობის უფლებით. თუ გარდაცვალებულს არ დარჩენია დები და ძმები, ან მათ კანონით დადგენილი წესით დაპკარგეს მემკვიდრეობის უფლება, იმ შემთხვევაში თანასწორ საფუძველზე სამემკვიდრეოდ გამოიწვევიან ამ პირთა შვილები (სამკვიდროს დამტოვებლის ძმისა და დის შვილები).

გ) ამჟამად მოქმედი სამოქალაქო სამართლის კოდექსი შვილად ამყვანს არ აღიარებს კანონით მემკვიდრედ, თუმცა საბჭოთა საოჯახო სამართლის მიხედვით შვილად ამყვანი შვილად აყვანილისა და მისი შთამომავლობის მიმართ იძენს ყველა პირად და ქონებრივ

უფლება-მოვალეობას, როგორც შთამომავლობითი ნათესავი, ე. ი. შვილად აყვანის ფაქტის ძალით, შვილად ამყვანი იკავებს შვილად აყვანილის მშობლების ადგილს თავისი უფლებრივი ხასიათის შედეგების მხრივ. ამის გამო შვილად ამყვანი უნდა მიეკუთვნოს კანონით მემკვიდრეთა წრეს. შვილად აყვანილის გარდაცვალების შემთხვევაში შვილად ამყვანი სამემკვიდრეოდ გამოწვეული უნდა იქნას ისეთივე წესით, როგორც ეს კანონით დაწესებულია მშობლებისათვის.

დ) საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 418 მუხლის შენიშვნის თანახმად, მემკვიდრედ შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელიც ცოცხალია სამკვიდროს დამტოვებლის გარდაცვალების მომენტისათვის და აგრეთვე სამკვიდროს დამტოვებლის შვილი, რომელიც მის სიცოცხლეში ჩაისახა, ხოლო დაიბადა მისი გარდაცვალების შემდეგ. კანონით მემკვიდრეთა წრის გაფართოვებასთან დაკავშირებით ამ ნორმის ასეთი ფორმულირებით დატოვებისათვის არავითარი კანონიერი საფუძველი არ არსებობს, რადგან პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევას, როცა სამკვიდროს დამტოვებლის სიცოცხლეში მის ღედს ან ღედინაცვალს ჩაესახა შვილი, ე. ი. სამკვიდროს დამტოვებლის მომავალი ძმა ან და, ხოლო დაიბადა სამკვიდროს დამტოვებლის გარდაცვალების შემდეგ. ასეთ შემთხვევაში, უკეთუ არ არსებობენ პირველი და მეორე თანრიგის კანონით მემკვიდრეები ან მათ ყველამ უარი განაცხადეს მემკვიდრეობის მიღებაზე, სამემკვიდრეოდ შეიძლება გამოწვეული იქნას სამკვიდროს დამტოვებლის ძმა ან და, რომელიც მის სიცოცხლეში ჩაისახა, ხოლო მისი გარდაცვალების შემდეგ დაიბადა.

ამის გამო საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 418 მუხ-

ლის შენიშვნა უნდა შეიცვალოს იმ მიმართულებით, რომ მემკვიდრედ შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელიც ცოცხალია სამკვიდროს დამტოვებლის გარდაცვალების მომენტისათვის და აგრეთვე ის პირი, რომელიც სამკვიდროს დამტოვებლის სიცოცხლეში ჩაისახა, ხოლო დაიბადა მისი გარდაცვალების შემდეგ, დამოუკიდებლად იმისა, ახლადდაბადებული პირი შვილია სამკვიდროს დამტოვებლისა თუ არა.

ე) საქანონმდებლო წესით შემოღებული უნდა იქნას სამკვიდრო ქონების სავალდებულო წილის ინსტიტუტი გარდაცვალებულის არასრულწლოვანი შვილიშვილებისა და შვილიშვილის შვილების სასარგებლოდ; ე. ი. უკეთუ სამკვიდროს დამტოვებლის შვილი, რომელსაც საანდერძო განკარგულებით ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება, გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნამდე, მისი არასრულწლოვანი შვილები (მოანდერძის შვილიშვილები) სამემკვიდრეოდ გამოწვეული უნდა იქნან წარმომადგენლობის უფლებით საერთო საფუძველზე.

ასეთივე წესით, თუ სამკვიდროს დამტოვებლის სრულწლოვანი შვილიშვილი, რომელსაც საანდერძო განკარგულებით ჩამოერთვა მემკვიდრეობის უფლება, გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნამდე, მისი არასრულწლოვანი შვილები (მოანდერძის შვილიშვილის შვილები) სამემკვიდრეოდ გამოწვეული უნდა იქნან წარმომადგენლობის უფლებით საერთო საფუძველზე.

მსგავსი წესები უნდა შეეფარდოს გარდაცვალებულის შვილად აყვანილის არასრულწლოვან შვილიშვილებს და შვილიშვილის შვილებს.

ვ) იმისათვის, რომ სამკვიდროს დამტოვებელმა მთელი თავისი პირადი ქონების ფულად ანაბრად გადაქცევის საშუალებით არ შესძლოს თავის არასრულწლოვან შვილებს და სხვა შრო-

მისუნარმოკლებულ მემკვიდრეებს მოუსპოს მემკვიდრეობის უფლება მათთვის კანონით დაწესებულ სავალდებულო სამკვიდრო წილზე და სრულიად გარანტირებული იქნას ამ უფლების რეალურად განხორციელება, სამოქალაქო სამართლის მომავალ კოდექსში, ამჟამად მოქმედ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 436 მუხლის შინაარსი ფორმულირებული უნდა იქნას შემდეგნაირად: „სახელმწიფო შემნახველ სალაროსა და სახელმწიფო ბანკის სათანადო განყოფილებაში ფულადი და ფა-

სიანი ქაღალდების სახით შეტანილი ანაბარი, როგორც გარდაცვალებულის ქონებრივი უფლება, უნდა ჩაითვალოს სამკვიდრო მასის შემადგენლობაში და მას მენაბრის გარდაცვალების შემთხვევისათვის უნდა შეეფარდოს მემკვიდრეობის სამართლის ნორმები ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე“.

ს. ჯაფარიძე,
ბ. თარხნიშვილი,
ა. სოჭოლავა.

განზრახ მკვლევარის დროს განუხსნადელოვის დასჯადობის შესახებ

კომუნისტური პარტიის ზრუნვის საგანს მუდამ წარმოადგენდა და წარმოადგენს საბჭოთა დემოკრატიის, ნამდვილი, სრულყოფილი დემოკრატიის ყოველმხრივი განვითარება.

განუხრელად ახორციელებენ რა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XX ყრილობის ისტორიულ გადაწყვეტილებებს პარტიამ და საბჭოთა მთავრობამ უკანასკნელ ხანებში მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გაატარეს მოკავშირე რესპუბლიკების სუვერენულ უფლებათა გასაფართოებლად მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, მეცნიერების, კულტურისა და სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში. ყოველივე ამან თავისი გამოსახულება ჰპოვა საკანონმდებლო დარგშიც. ამიტომ იყო, რომ მთელი ჩვენი ხალხი დიდი კმაყოფილებით შეხვდა ცნობას, როცა პარტიის XX ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად სსრ კავშირის უმაღლესმა საბჭომ 1957 წლის 12 თებერვალს მიიღო კანონი მოკავშირე რესპუბლიკების საკანონმდებლო კომპეტენციის გაფართოების შესახებ, რითაც მოკავშირე რესპუბლიკებს უფლება მიეცათ სრულად გაითვალისწინონ კანონმდებლობაში თავიანთი ეროვნული, საყოფაცხოვრებო და სხვა თავისებურებანი.

სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების გზაზე უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ახალ, საერთო-საკავშირო კანონებს, რომლებიც ამასწინად მიიღო სსრკ უმაღლესმა საბჭომ. ეს კანონები შეიცავენ დებულებებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესა-

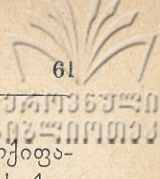
ხებ პრინციპულ და ძირითად საკითხებზე. ამით გათვალისწინებულია სსრ კავშირის მასშტაბით ძირითადი საკითხების ერთნაირად გადაჭრა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა და მთელ რიგ სხვა საკითხებში, დამოუკიდებლად ეროვნული და ადგილობრივი თავისებურებებისა.

ახალი კანონი, სასჯელის უკიდურეს ზომად დროებით, მის სრულ გაუქმებადღე აწესებს სიკვდილით დასჯას — დახვრეტას. საბჭოთა სახელმწიფო სიკვდილით დასჯას ყოველთვის იხილავდა როგორც დროებით და გამონაკლის უკიდურეს ზომას. კანონის თანახმად სასჯელის ეს ზომა გამოყენებული იქნება მხოლოდ იმ პირთა მიმართ, რომელთაც ჩაიდინეს უმძიმესი დანაშაული (სამშობლოს ღალატი, ჯაშუშობა, დივერსია, ტერორისტული აქტი, განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში და ბანდიტიზმი).

იმასთან დაკავშირებით, რომ ახლა ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში გაჩაღებულია საკანონმდებლო მუშაობა სისხლის სამართლის ახალი კოდექსის შექმნისათვის, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შევჩერდეთ საკითხზე განზრახ მკვლელობის დროს განუცხადებლობის დასჯადობის შესახებ.

საბჭოთა სისხლის სამართლის მიხედვით პიროვნების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის ყველაზე მძიმე დანაშაულად ითვლება განზრახ მკვლელობა.

გათვალისწინებულ იქნა რა აღნიშნული დანაშაულის სოციალური საშიშროება და მშრომელთა სურვილები, სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა

ჯერ კიდევ 1954 წლის 30 აპრილს გამოსცა ბრძანებულება „განზრახ მკვლელობისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ“, სადაც აღნიშნულია, რომ განზრახ მკვლელობა ჩადენილი დამამძიმებელ გარემოებაში ისჯება სასჯელის უმაღლესი ზომით — დახვრეტით.

მიუხედავად იმისა, რომ განზრახ მკვლელობის დანაშაული სოციალურად დიდ საშიშროებას წარმოადგენს, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსით მისი განუცხადებლობა არ ისჯება.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის მე-18 მუხლში აღნიშნულია, რომ „ჩადენილი ან ჩასადენად გამზადებული დანაშაულის განუცხადებლობას სოციალური დაცვის ღონისძიება შეეფარდება მხოლოდ ისეთ შემთხვევაში, რაც სისხლის სამართლის კოდექსით სპეციალურადაა გათვალისწინებული“. განზრახ მკვლელობის დროს კი ასეთი გათვალისწინებული არ არის.

საქართველოს სსრ ახალი რესპუბლიკური კოდექსის შემუშავების დროს, ჩვენის აზრით, გათვალისწინებული უნდა იქნას დასჯადობა განზრახ მკვლელობის განუცხადებლობისათვის, ვინაიდან იგი დიდ ზიანს აყენებს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას და მართლმსაჯულების ინტერესებს.

შემოდმოყვანილი მოსაზრების განსამტკიცებლად საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ პრაქტიკულ მაგალითს, რაც ქობულეთის რაიონის სინამდვილეში მოხდა:

მოქალაქე რიზა ელიასის-ძე კახიძეს, მისი ბიძის აზიზ ოსმანის-ძე კახიძის კუთვნილი საბარგო ავტომანქანა № გ. 97 — 37-ით 1958 წლის 5 თებერვალს, ღამით, ქობულეთის რაიონის სოფელ ხალიდან გადაყავდა მგზავრები: უსუფ ოსმანის-ძე დიასამიძე, რიზა მედიალის-ძე გოგოლიშვი-

ლი და ნოდარ ემინის-ძე ლორთქიფანიძე. ქალაქ ქობულეთში ლენინის ქუჩაზე რ. ე. კახიძემ განავითარა დაუშვებელი სისწრაფე, უხეშად დაარღვია მოძრაობის წესები და ავტომანქანა დააჯახა მოქალაქე ალექსანდრე გიორგის-ძე ხელაძეს, რომელიც ადგილზევე გარდაიცვალა. ავტომონავარდემ მიმალვა მოასწრო.

ა. ხელაძის სიკვდილის ფაქტი ცნობილი იყო ავტომანქანაში მსხდომთათვის, მაგრამ რ. კახიძის მიერ ჩადენილი დანაშაული მათ მიერ განცხადებული არ იქნა. ეჭვის ნიადაგზე ხელაძის მკვლელობისათვის დააპატიმრეს ქობულეთის რაიონის ვილარის წამლოვან მცენარეთა მეურნეობის დირექტორი უ. ნაკაიძე, მაგრამ წინასწარი გამოძიების სტადიაში საქმე წარმოებით იქნა მოსპობილი ბრალდების დაუდასტურებლობის გამო.

ის გარემოება, რომ ხელაძის მკვლელობა ჩადენილი იყო კახიძის მიერ, გაიხსნა 23 აგვისტოს სხვა მონაცემების საფუძველზე. წინასწარი გამოძიებით დადგინდა, რომ ავტომანქანაში მსხდომმა პირებმა ფაქტის შესახებ იცოდნენ, მაგრამ არ განაცხადეს. რ. ე. კახიძის ბრალდება დაკვალიფიცირდა საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 144 მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტით და სათანადო სასჯელიც დაედო, ხოლო დიასამიძე, ლორთქიფანიძე და გოგოლიშვილი დაუსჯელნი დარჩნენ, რადგან სისხლის სამართლის კოდექსით განზრახ მკვლელობის განუცხადებლობა არ ისჯება. ამ პირთა მიერ დანაშაულის განუცხადებლობა კონკრეტულ შემთხვევაში მიგვაჩნია მართლმსაჯულების ორგანოების სწორი მუშაობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად და იგი უნდა ისჯებოდეს.

ი. მიქაუტაძე,

ქობულეთის რაიპროკურატურის
გამომძიებელი, მესამე კლასის
იურისტი.

ზოგადი პროცესუალური საკითხის შესახებ შრომითი დავის განხილვისას

1957 წლის 31 იანვარს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მიერ მიღებული იქნა ახალი დებულება შრომითი დავების განხილვის წესის შესახებ. ამ დებულების მიხედვით შრომითი ხასიათის დავა განიხილება: 1) საწარმოსთან ან დაწესებულებასთან არსებულ შრომითი დავის განმხილველ კომისიაში; 2) პროფესიული კავშირების საფაბრიკო, საქარხნო, ადგილობრივ კომიტეტებში; 3) სახალხო სასამართლოში; 4) ადმინისტრაციული დაქვემდებარების წესით ზემდგომ ორგანოში.

ზემოაღნიშნულ დებულებასთან ერთად შრომითი დავის განხილვისას უმთავრესად უნდა ვიხელმძღვანელოთ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისი ნორმებით, ხოლო საქმის არსებითად გადაწყვეტისას შრომის მოქმედი კანონდებლობით.

ამ წერილში ჩვენ ვეხებით შრომის საქმეთა განხილვასთან დაკავშირებულ პროცესუალური საკითხების ერთ-ერთ ჯგუფს; სახელდობრ: საქმეთა განხილვის ვადებს, მესამე პირთა მონაწილეობას და სხვ. ამასთან ერთად აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი პროცესუალური საკითხის განხილვას მიეყვართ მოქმედ სამოქალაქო სამართლის პროცესუალური კანონმდებლობაში ცვლილებათა შეტანის საჭირო დასკვნებამდე.

1957 წლის 31 იანვრის დებულება შრომითი დავის განხილვის წესის შესახებ ითვალისწინებს შრომის საქმეთა

განხილვისათვის დაწესებულ ვადებსა და ამგვარ საქმეებზე გამოტანილ გადაწყვეტილებათა და დადგენილებათა გასაჩივრების ვადებს.

შრომის დავათა განმხილველი კომისია ვალდებულია შრომის საქმე განიხილოს განცხადების მიღებიდან 5 დღის ვადაში. კომისიის სხდომის ოქმის ასლი არაუგვიანეს 3 დღისა გადაეცემა ადგილკომს და საწარმოს (დაწესებულების) ადმინისტრაციას. სხდომის ოქმის ამონაწერი ამავე ვადაში გადაეცემა, ან ფოსტით გაეგზავნება დაინტერესებულ მუშაკს (იხ. დებულების 14, 22-ე მუხლი).

თუ შრომითი დავის განხილვისას კომისიაში მიღწეული არ იქნა მხარეთა შეთანხმება, მუშაკს უფლება აქვს 10 დღის ვადაში მიმართოს ადგილკომს დავის გადაჭრის შესახებ. დაინტერესებულ მუშაკს შეუძლია ამავე ვადაში გაასაჩივროს კომისიის გადაწყვეტილება პროფესიული კავშირების საფაბრიკო, საქარხნო, ადგილობრივ კომიტეტში. ეს ვადა გამოითვლება იმ დღიდან, როდესაც მუშაკს ჩაბარდა კომისიის სხდომის ოქმის ამონაწერი.

საფაბრიკო, საქარხნო, ადგილობრივი კომიტეტები მოვალენი არიან თავიანთ სხდომებზე, დროულად, 7 დღის ვადაში განიხილონ განცხადებები და საჩივრები შრომითი დავის შესახებ.

თუ მუშაკი არ ეთანხმება ადგილკომის დადგენილებას შრომითი დავის შესახებ, მას შეუძლია მიმართოს განცხადებით შრომითი დავის განსახილ-

ველად სახალხო სასამართლოს, ადგილკომის დადგენილების მიღებიდან 10 დღის ვადაში (იხ. დებულების 23, 28, 31-ე მუხლი).

სსრ კავშირის საჯგომსაბჭოს, საკ. კბ. (ბ) ც. კ-ისა და პროფესიულ კავშირთა სრულიად საკავშირო ცენტრალური საბჭოს 1938 წლის 28 დეკემბრის დადგენილების მეოთხე მუხლი ითვალისწინებს სასამართლო ორგანოების ვალდებულებას უმართებულოდ მოხსნის საქმე განხილონ საჩივრის შემოსვლის დღიდან 5 დღის განმავლობაში.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 115-ე მუხლი ითვალისწინებს სასამართლო ორგანოებში შრომის საქმეთა განხილვისათვის 7 დღის ვადას (საქმის მიღების დღიდან).

მაშასადამე, სასამართლო ორგანოებში შრომის საქმეთა განხილვისათვის დაწესებულია ორი ვადა: 1) 5 დღე უმართებულოდ მოხსნილი მუშაკების საქმეთა განსახილველად; 2) 7 დღე — ყველა დანარჩენი შრომის საქმეთა განსახილველად.

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, სამოქალაქო სამართლისა და მათ შორის შრომის სამართლის საქმეებზეც საკასაციო საჩივრისა და საკასაციო პროტესტის შესატანად დაწესებულია 15 დღის ვადა გადაწყვეტილების გამოცხადების დღიდან (საქართველოს სსრ სამოქ. სამ. საპრ. კოლ. 271-ე მუხლი). ყველა ამ ვადის დაცვა ევალება თუ როგორც შრომითი დავის საქმის აღმძვრელ პირებს, ისე შრომითი დავების განმხილველ ორგანოებსაც.

თუ ავიღებთ ყველა ამ ვადების საერთო ხანგრძლივობის მაქსიმუმს, შრომის დავის დაწყებიდან დამთავრებამდე პირველად ორგანოებსა და სასამართლო ინსტანციებში (საქმის ზედამხედველობის წესით გადასინჯვის გარდა) კანონით დაწესებული თვითეული ვადის ერთმანეთზე მიმატების შედეგად

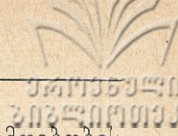
მივიღებთ $(5 + 3 + 10 + 7 + 10 + 7 + 15 + 7)$, 64 დღეს, ან $(5 + 3 + 10 + 5 + 10 + 5 + 15 + 5)$; 58 დღეს.

ამას თუ კიდევ დაემატება 3 დღეც საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 181-ე მუხლის მოთხოვნის შესაბამისად, რომლის მიხედვითაც შრომის საქმეზე სასამართლო ორგანო აცნობებს მხარეთ 3 დღის ვადაში დღიდან გადაწყვეტილების გამოტანისა, მივიღებთ ან 67 ან 61 დღეს.

შრომითი დავის გადაწყვეტის დაყოვნების შემთხვევაში ზემოაღნიშნული ყველა ვადის გამოყენებისას შესაძლებელია საშუალოდ ორმა თვემ განვლოს (ისიც მხოლოდ საკასაციო წარმოების ჩათვლით), რაც არ შეიძლება გაჭიანურებულად არ მივიჩნიოთ. პროცესუალური ვადების ხანგრძლივობა ამავე დროს არ უნდა იყოს დამორბეული იძულებითი განაცდურის ანაზღაურების კანონით განსაზღვრული 20 დღის ხანგრძლივობასთან. თუ მხარეებიც და შრომის დავათა განმხილველი ორგანოებიც დაწესებული ვადების მინიმუმს იცავენ და არ აღწევენ კანონიერი ვადით განსაზღვრულ უკანასკნელ დღეს, საქმის დამთავრებას მაინც ანდომებენ საშუალოდ ერთ თვეზე მეტს.

ამგვარად, შრომის საქმის, როგორც სამომრიგებლო, ისე სასამართლო წესით წარმოება სხვადასხვა ორგანოებში, ვადების მაქსიმუმისა და მინიმუმის დაცვის ორივე შემთხვევაში, საერთო დღეთა რაოდენობით ბევრად აღემატება უმართებულოდ დათხოვნისათვის განსაზღვრული იძულებითი განაცდური დროის ხელფასის ანაზღაურებას.

ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემოკლდეს შრომის დავათა როგორც განხილვის, ისე ამ საქმეებზე გამოტანილ გადაწყვეტილებათა და დადგენილებათა გასაჩივრების ვადები. შრომის დავათა განმხილ-

ველ ყველა ორგანოში საქმის განხილვის ვადა განისაზღვროს 3 დღით, ხოლო საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილებისა და დადგენილების გასაჩივრების ვადა — 5 დღით. და ამიტომ, სამოქალაქო სამართლის საპროცესო ნორმების კოდიფიკაციასთან დაკავშირებით, საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 271-ე მუხლს, რომელიც ითვალისწინებს სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე გამოტანილ გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების 15 დღის ვადას, შენიშვნის სახით დამატოს, რომ „შრომის საქმეებზე გამოტანილ გადაწყვეტილებათა საკასაციო გასაჩივრებისათვის და საკასაციო გაპროტესტებისათვის დაწესებულია 5 დღის ვადა“.

მუშაკის უსაფუძვლოდ დათხოვნის საქმის განხილვისას მნიშვნელოვანია საკითხი ადმინისტრაციის იმ წარმომადგენლის მესამე პირად გამოწვევისა, რომელსაც მუშაკის უკანონოდ დათხოვნაში ბრალი მიუძღვის.

ამ საკითხის სამართლებრივი მოწესრიგება გათვალისწინებულია, ერთის მხრივ, შრომისა და პროცესუალური კანონმდებლობით და, მეორეს მხრივ, სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის სპეციალური დადგენილებით. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1957 წლის 13 სექტემბრის № 13 დადგენილება (სამოქალაქო შრომის საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის შესახებ) სასამართლო ორგანოებისაგან ხაზგასმით მოითხოვს უმართებულოდ დათხოვნილ მუშაკთა თანამდებობაზე ან სამუშაოზე აღდგენის საქმეების განხილვისას იხელმძღვანელონ რსფსრ სამოქ. საპრ. კოდექსის 172-ა მუხლითა და მოკავშირე რესპუბლიკების სამოქ. სამ. საპრ. კოდექსის შესაბამისი მუხლებით (საქართველოს სსრ სამოქ. სამ. საპრ. კოდ. 169 მუხლი) და ამის საფუძველზე საკუთარი ინიციატივით ჩააბან მესამე პირად

მოპასუხე მხარეზე ის თანამდებობის პირი, რომლის განკარგულებითაც მოხდა უსაფუძვლო დათხოვნა. ბრალეული თანამდებობის პირი ვალდებულია „გადაუხადოს დაწესებულებას ან საწარმოს ზარალი, გამოწვეული დათხოვნილი მუშაკისათვის იძულებითი განაცდურის გადახდით. თანამდებობის პირისათვის ამ შემთხვევაში გადასახდელად მისჯილი თანხების ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს მისივე სამი თვის ხელფასს“.

საქართველოს სსრ სამოქ. სამ. საპროცესო კოდექსის 169-ე მუხლის, ისევე როგორც რსფსრ სამოქ. სამ. საპრ. კოდ. 172-ა მუხლის მოთხოვნა მოკლებულია კატეგორიულობას, რადგანაც ამ პროცესუალური ნორმის აზრით „სახალხო სასამართლოს შეუძლია მის მიერ განსახილველ შრომის საქმეში უკანონოდ დათხოვნილი მომუშავეს თანამდებობაზე თუ სამუშაოზე აღდგენის შესახებ თავისი ინიციატივით ჩააბან მესამე პირად მოპასუხის მხარეზე სახელმწიფო დაწესებულებისა და კოოპერაციული თუ საზოგადოებრივი საწარმოს ის თანამდებობის პირი, რომელმაც მომუშავე დაითხოვა“. (ხაზგასმა ჩვენია — ე. ნ.).

ჩვენის აზრით, უფრო მართებული იქნებოდა ამ მუხლის შემდგენაირად შეცვლა: „სახალხო სასამართლო მოვალეა (და არა შეუძლია. — ე. ნ.). მის მიერ განსახილველ შრომის საქმეში უკანონოდ დათხოვნილი მომუშავეს თანამდებობაზე თუ სამუშაოზე აღდგენის შესახებ აუცილებლად (და არა თავისი ინიციატივით — ე. ნ.) ჩააბან მესამე პირად მოპასუხის მხარეზე სახელმწიფო დაწესებულებისა და კოოპერაციული თუ საზოგადოებრივი საწარმოს ის თანამდებობის პირი, რომელმაც მომუშავე დაითხოვა. თანამდებობის პირებს, რომელთაც ბრალი მიუძღვით მუშაკის უმართებულოდ დათხოვნაში, სასამართლომ უნდა და-

კისროს ვალდებულება აუნაზღაუროს საწარმოს ან დაწესებულებას ზარალი, რაც ამ უკანასკნელს მიყენებული აქვს უმართებულოდ დათხოვნილი მუშაკისათვის იძულებითი განაცდურის გადახდით. აღნიშნული ანაზღაურება არ უნდა აღემატებოდეს ამ თანამდებობის პირის სამი თვის ხელფასს“.

ასეთი შესწორებების შეტანა აუცილებელია. რადგანაც: 1) სსრ კავშირის ცაკისა და სახკომსაბჭოს 1928 წლის 29 აგვისტოს დადგენილებით მიღებული წესები (რომლის 72-ე მუხლი ითვალისწინებდა სამი თვის ხელფასის ფარგლებში თანამდებობის პირთა მატერიალურ პასუხისმგებლობას) მთლიანად

ნად გაუქმებულია 1957 წლის 31 იანვრის დებულებით; 2) საქართველოს სსრ სამოქ. სამ. საპრ. კოდექსის 169-ე მუხლში სავსებით გამორიცხულია ასეთი პასუხისმგებლობის ფარგლები; 3) იძულებითი განაცდურის ანაზღაურების გადამჭრელ ღონისძიებად უნდა გახდეს უმართებულოდ დათხოვნილი მუშაკის თავის უფლებებში აღდგენასთან ერთად, ამასთან დაკავშირებული ხარჯების საბოლოოდ დაკისრება იმ თანამდებობის პირზე, რომელსაც ბრალი მიუძღვის მუშაკის უკანონოდ დათხოვნაში.

დოც. ე. ნაიძე.

საუბრები სახალხო მსაჯულებთან

საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესის ძირითადი ცნებები

საბჭოთა სასამართლო სამოქალაქო საქმეების გადაწყვეტისას ფრიად მნიშვნელოვან ამოცანებს ასრულებს. იგი ყოველმხრივ იცავს სოციალისტურ საკუთრებას და მეურნეობის სოციალისტურ სისტემას, მოქალაქეთა პირად და ქონებრივ უფლებებს, ასევე სახელმწიფო დაწესებულებების, წარმოებათა, კოლმეურნეობებისა და სხვა ორგანიზაციების უფლებებს. ამასთანავე სასამართლო ხელს უწყობს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, ზრდის მოქალაქეებს კანონების განუხრელი შესრულებისა და სოციალისტური თანაცხოვრების წესებისადმი პატივისცემის სულიკვეთებით.

წინა საუბრებში უკვე აღინიშნა, რომ სასამართლოს საქმიანობას არსებითი თავისებურებანი გააჩნია, რაც იმაში გამოიხატება, რომ საქმეთა განხილვისა და გადაწყვეტის წესი წინასწარ და ზუსტადაა განსაზღვრული პროცესუალური კანონით და მოსამართლეს არ შეუძლია მისი შეცვლა ან დარღვევა თავისი შეხედულებისამებრ. მაგრამ მართლმსაჯულების განხორციელების კანონით დადგენილი ფორმა არაერთარ შემთხვევაში არ წარმოადგენს თვითმიზანს. პირიქით, მხოლოდ მისი განუხრელი შესრულება იძლევა საქმის გარჩევაში ყველა დაინტერესებული ორგანიზაციებისა და მოქალაქეების აქტიური მონაწილეობის, მტკიცებათა აღმოჩენისა და შემოწმების, ჭეშმარიტების დადგენისა და სამართლიანი გადაწყვეტილების გამოტანის გარანტიას.

სხვადასხვა აქტებში მოცემულია ის წესები და იურიდიული ნორმები, რომლებიც სასამართლომ და პროცესის სხვა მონაწილეებმა უნდა დაიცვან.

ამგვარი აქტი, უპირველესად ყოვლისა, არის სსრკ კონსტიტუცია, რომლის 102-112 მუხლებში განმტკიცებულია საბჭოთა სასამართლოს ორგანიზაციისა და მოღვაწეობის საფუძვლები, აგრეთვე 1958 წელს მიღებული კანონი სსრკ, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების საფუძვლების შესახებ, რომელიც შეიცავს მთელ რიგ ნორმებს სამოქალაქო პროცესის შესახებ, სხვა კანონები და აგრეთვე სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებები.

თვითეული მოკავშირე რესპუბლიკის სასამართლოსათვის ყველაზე სრულ საკანონმდებლო აქტს, რომელიც მთლიანად მიეძღვნება სამოქალაქო საქმეების სასამართლო წარმოებას, თანმიმდევრულად და გარკვეული სისტემით დამოგვემს მათი განხილვის წესს, წარმოადგენს სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსი. რსფსრ-ში ასეთი კოდექსი არსებობს 1923 წლიდან.

სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე სასამართლო წარმოებას საფუძვლად უდევს ზოგიერთი საერთო საწყისები ანუ პრინციპები, რომლებიც მოცემულია ზემოდღასახელებულ საკანონმდებლო აქტებში. ამ პრინციპების ცოდნა სასამართლოს მუშაებს შესაძლებლობას აძლევს კარგად ათვისონ სამართლებრივი ნორმები და სწორად გა-

მოიყენონ ისინი ცხოვრების კონკრეტულ შემთხვევებში. მოქალაქეებს კი, რომლებიც იურისპრუდენციის დარგში არ მოღვაწეობენ, ძირითადი პრინციპების ცოდნა შესაძლებლობას უქმნის სწორად გაერკვნენ და იმოქმედონ პროცესის ყველა ეტაპზე.

სსრკ კონსტიტუციაში და კანონში სასამართლო წყობილების შესახებ ჩამოყალიბებულია სასამართლოს მუშაობის ორგანიზაციის პრინციპები, რომლებიც ერთნაირად გამოიყენება სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეების განხილვისას. ამ პრინციპებს მიეკუთვნება მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოს მიერ, რომელიც არჩევითია, კოლეგიალურია, სახალხო მსაჯულების მონაწილეობით, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა და მათი დამორჩილება მხოლოდ კანონისადმი, საქმეების განხილვა საჯაროდ (გარდა იშვიათი გამონაკლისისა), სასამართლოს წარმოება ეროვნულ ენაზე, ყველა მოქალაქისათვის ერთიანი და თანასწორი სასამართლოს არსებობა. სამოქალაქო დავების განხილვასთან დაკავშირებული სასამართლო მოღვაწეობის დანარჩენ პრინციპებზე, რომელთა შინაარსი დამახასიათებელია მხოლოდ სამოქალაქო პროცესისათვის, საჭიროა ცალკე ითქვას.

მხარეები მიმართავენ რა სასამართლო დაცვას, თავისუფლად განკარგავენ თავის მატერიალურ უფლებას, მაგრამ ეს განკარგვა წარმოებს სასამართლოს კონტროლის ქვეშ და პროცესში პროკურატურის აქტიური მონაწილეობით. მაგალითად, რსფსრ სსსკ მე-2 მუხლის თანახმად, სასამართლო იწყებს საქმის განხილვას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, უკეთუ არსებობს დაინტერესებული პირის განცხადება, მაგრამ პროკურორს უფლება აქვს აღძრას ყოველი საქმე, თუ ამას სახელმწიფოს ან მშრომელთა ინტერესები მოითხოვენ.

პროცესის დაწყების შემდეგ მოსარჩელეს უფლება აქვს გაზარდოს ან შეამციროს თავისი მოთხოვნა, საერთოდ უარი სთქვას თავის მოთხოვნებზე, მოპასუხესთან მორიგდეს. მაგრამ მხარეთა განკარგვითი მოქმედებანი სასამართლოსათვის სრულიადაც არ არის სავალდებულო. სარჩელზე უარის თქმასა და ისეთ მორიგებას, რომლებიც კანონს ეწინააღმდეგებიან, არსებითად ლახავენ ვინმეს უფლებებს ან მოხდენილი არიან მოტყუების, ძალადობის, მუქარის, შეცდომაში შეყვანის საშუალებით, სასამართლო მხედველობაში არ იღებს და აგრძელებს საქმის არსებით განხილვას. მხარეთა თავისუფლება განკარგონ თავისი უფლებები, მაგრამ სასამართლოს კონტროლის ქვეშ, შეადგენს დისპოზიტიურობის პრინციპის არსს.

თვითეულ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის ერთერთ ძირითად გარანტიას წარმოადგენს საბჭოთა სამოქალაქო სასამართლოს შეჯიბრებითი ხასიათი. შეჯიბრებითობა — ეს შედავებას, შებრძოლებასა და გამარჯვებისაკენ სწრაფვას ნიშნავს. ასე ხდება ჩვეულებრივ სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვისას.

შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე მხარეები და სხვა დაინტერესებული პირები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ პროცესში; წარმოადგენენ მტკიცებებს, შემოაქვთ სხვადასხვა შუამდგომლობები, აზრს გამოსთქვამენ ამა თუ იმ საკითხზე, რომელიც პროცესს ეხება, მაგრამ საბჭოთა შეჯიბრებითობის პრინციპის მთავარ ნიშანს სასამართლოს ინიციატივა წარმოადგენს. ჩვენს სასამართლოს არ შეუძლია გულგრილად ადევნოს თვალყური მხარეთა შებრძოლებას. იგი ვალდებულია დაადგინოს ჭეშმარიტება და ამიტომ, თუ არსებული მასალები საკმარისი არ არის, სასამართლო წინადადებას აძლევს მხარეებს წარმოადგინონ დამატებითი მტკიცება-

ნი ან აგროვებს მათ თავისი ინიციატივით.

პროცესის მხარეები, მოსარჩელე და მოპასუხე თანასწორუფლებიანნი არიან, მათ ეძლევათ ერთნაირი შესაძლებლობანი თავისი ინტერესების დასაცავად. მაგრამ ადამიანები თავიანთი პირადი თვისებებით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ამიტომ საბჭოთა კანონი ავალებს სასამართლოს დახმარება გაუწიოს მხარეებს, განუმარტოს მათ თავიანთი უფლებები და თვალყური ადევნოს, რომ არ დაირღვეს მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი; რომ მხარეთა მიერ იურიდიულ საკითხებში გაურკვევლობა, მცირე ცოდნა და სხვა ამგვარი გარემოება არ იქნას გამოყენებული მათ საზარალოდ (რსფსრ სსსკ მე-5 მუხლი).

სასამართლო განხილვის პროცესში მიცემული მხარეთა განმარტებანი, მოწმეთა ჩვენებები, პროკურორის დასკვნა და ა. შ. ზეპირსიტყვიერად გადმოიცემა, წერილობითი მტკიცებანი და სასამართლოში შემოტანილი სხვა დოკუმენტები ქვეყნდება სხდომის დროს. ამას მოითხოვს ზეპირსიტყვიერების პრინციპი, რომელიც საშუალებას აძლევს მხარეებს აქტიური მონაწილეობა მიიღონ მასალების განხილვაში, სასამართლოს კი — პირადი კონტაქტი დაამყაროს პროცესის მონაწილეებთან.

საქმეზე ჭეშმარიტების გამოვლინებისათვის აუცილებელია მოსამართლეებმა პირადად აღიქვან და გამოიკვლიონ ის მტკიცებანი, რომელთა საფუძველზე მათ გადაწყვეტილება გამოაქვთ. ამის გარანტიას უშუალოდის პრინციპი წარმოადგენს. სასამართლოს არ შეუძლია, მაგალითად, დაავალოს რომელიმე თანამდებობის პირს დაკითხოს მოწმეები ან გაეცნოს დოკუმენტებს და შემდგომ ამის შესახებ მოახსენოს სასამართლოს. ამგვარ მოქმედებებს იგი თვითონ აწარ-

მოებს. მხოლოდ გამონაკლისის სახით, კანონის მიერ პირდაპირ მითითებულ შემთხვევებშია დაშვებული უშუალოდის პრინციპის გვერდის ავლა. ასე მაგალითად, მოწმეების დაკითხვას, რომლებიც იმ ქალაქის ფარგლებს გარეთ ცხოვრობენ, სადაც განიხილება საქმე, აწარმოებს მათ საცხოვრებელ ადგილას არსებული სასამართლო (რსფსრ სსსკ 139-ე მუხლი).

დაწყებული საქმის დამთავრებამდე ან მისი განხილვის გადადებამდე სასამართლოს არა აქვს უფლება განიხილოს სხვა სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის საქმე. იმ შემთხვევაში, თუ საქმის გარჩევა გადაიდო, მისი შემდგომი განხილვა თავიდან უნდა წარმოებდეს. განუწყვეტლობის პრინციპი ამახვილებს მოსამართლეთა ყურადღებას ერთ პროცესზე და შესაძლებლობას აძლევს მათ წარმატებით შეასრულონ აღმზრდელი მისი ამოცანები.

ჩვენს ქვეყანაში მოქალაქეებსა და ორგანიზაციებს გააჩნიათ ფართო შესაძლებლობა მიმართონ სასამართლოს შელახული ან სადავოდ გახდილი უფლებების დასაცავად. ამასთანავე, უნდა არსებობდეს ზოგიერთი პირობა, რომელთა დაცვა საჭიროა რათა წარმოიშვას პროცესი, ნორმალურად განვითარდეს და დამთავრდეს გადაწყვეტილების გამოტანით. ასეთი პირობები ძირითადად შემდეგია: უპირველესად ყოვლისა მხარეები უფლებაუნარიანნი უნდა იყვნენ.

მოქ. მასლენიციანმა წარადგინა სარჩელი ხელფასის გადახდევინების შესახებ და მოპასუხედ სასადილო მიუთითა, სადაც იგი ოფიციალურად მუშაობდა, იმ დროს, როდესაც ამ სასადილოს საერთოდ არ გააჩნდა სარჩელების წარდგენისა და მათზე პასუხისგების უფლება, ხოლო სინამდვილეში მოპასუხე შეიძლება ყოფილიყო მხოლოდ ქალაქის სასადილოების ტრესტი.¹

¹ „Судебная практика Верховного Суда СССР“, 1950, № 11, стр. 32.

სასამართლოებს არ შეუძლიათ განიხილონ ისეთი დავები, რომელთა განხილვა კანონის პირდაპირი მითითებით უნდა აწარმოონ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის სხვა ორგანოებმა.

მოქალაქე ჩერნიშენკომ მიმართა სასამართლოს სარჩელით იმ სახლზე საკუთრების უფლების ცნობის შესახებ, რომელიც მან ქალაქის აღმასკომის კომუნალური განყოფილების ნებართვის გარეშე აავო. სასამართლო სარჩელის განხილვას არ შეუდგა, ვინაიდან თვითნებურად აგებულ შენობებზე საკუთრების უფლების საკითხს სწყვეტენ მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოები და ასეთი საქმეები სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედიან¹.

სამოქალაქო სამართლის პროცესში არსებობს მტკიცე წესი: თუ სასამართლომ განიხილა საქმე და მასზე ან გადაწყვეტილება გამოიტანა ან სარჩელზე უარისთქმა დაამტკიცა ან მორიგება მოხდა, იგივე დავა სასამართლოს მიერ კვლავ არ შეიძლება იქნას განხილული (რსფსრ სსსკ მე-2 მუხლი), თუ ეს აქტები გაუქმებული არ არის. მოქალაქე აირუმინამა და მოქალაქე ტრიანმა სასამართლოს სხდომაზე დადეს მორიგებითი შეთანხმება ხეხილების ღირებულების შესახებ და სასამართლომ ეს შეთანხმება დაამტკიცა, მაგრამ რამოდენიმე ხნის შემდეგ მოსარჩელემ დაამტებით მოსთხოვა მოპასუხეს 2.406 მანეთი იმავე ხეებისათვის. სსრკ უმაღლესმა სასამართლომ ეს საქმე წარმოებით მოსპო².

სასამართლოებს ხშირად უხდებათ შრომითი დავების გადაწყვეტა. სასამართლოში ასეთი დავა შეიძლება მოხვდეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც იგი განიხილა წარმოება, დაწესებულებასა ან

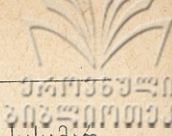
ორგანიზაციაში არსებულმა შრომითი დავების კომისიამ და შემდგომ პროცესში საფაბრიკო, საქარხნო, ადგილობრივმა კომიტეტმა.

სატრანსპორტო ორგანიზაციები და კავშირგაბმულობის ორგანოები ფუნქციების შესრულებისას ზოგჯერ უშვებენ ტვირთის, ამანათებისა და სხვათა დაკარგვას ან დაზიანებას. ამიტომ ამ ორგანიზაციებსა და მათ კლიენტებს შორის წარმოიშვება დავები, მაგრამ სასამართლოში სარჩელის წარდგენამდე კანონი ავალდებულებს კლიენტს თავისი მოთხოვნით უშუალოდ მიმართოს რკინიგზას ან კავშირგაბმულობის ორგანოს.

სასამართლოს კომპეტენციაში შედის ისეთი საქმეებიც, სადაც არ არსებობს არც მოსარჩელე და არც მოპასუხე. მაგალითად, სასამართლო იხილავს მოქალაქეთა განცხადებებს იმ პირთა ნათესაური ურთიერთობის დადგენის შესახებ, რომლებიც კანონიერ მემკვიდრეთა წრეში შედიან, ასევე ადგენს ფაქტს კმაყოფიან ყოფნის შესახებ და სხვა. ასეთ შემთხვევებში სასამართლოს წინაშე გამოდის განმცხადებელი და აგრეთვე გამოიძახებიან მოქალაქენი და იმ ორგანიზაციების წარმომადგენლები, რომლებიც საქმის შედეგით არიან დაინტერესებულნი. მოქალაქე სილვესტროვამ შეიტანა განცხადება სასამართლოში ფრონტზე უგზოუკვლოდ დაკარგული კუხარენკოს მისი მეუღლედ ცნობის შესახებ. სასამართლომ იცოდა, რომ ამ ფაქტის დადგენა მოსარჩელეს ესაჭიროებოდა პენსიის მისაღებად. ამისდა მიუხედავად, სასამართლომ არ აცნობა სამხედრო კომისარიატს საქმის განხილვის შესახებ და დააკმაყოფილა ეს განცხადება. შემდგომში გამოვლინდა კუხარენკოს ფრონტზე უგზოუკვლოდ და-

1. „Судебная практика Верховного Суда СССР“, 1955, № 2, стр. 34—35

2. ივ. ვე. ჟურნალი, 1951, № 4, გვ. 45—46

კარგის შესახებ ცნობების შეცდომითობა.¹

იშვიათი არაა, როდესაც პროცესში ერთ მხარეზე რამოდენიმე პირი გამოდის. ჩვენი კანონი უშვებს სარჩელის წარდგენას რამოდენიმე მოსარჩელის მიერ ან რამოდენიმე მოპასუხის მიმართ, ამავე დროს თვითიველ მათგანს მხარის ყველა უფლებები გააჩნია და პროცესში სხვებისაგან დამოუკიდებლად გამოდის (რსფსრ სსსკ 164-ე მუხლი).

მაგრამ პრაქტიკაში გვხვდება სხვაგვარი შემთხვევებიც. მაგალითად, მოქალაქეებმა ნაზაროვმა, ბუზინსკიმ და სხვებმა წარუდგინეს სარჩელი მოქალაქე პიშნევს მის სახელზე გაცემული საგამომგონებლო მოწმობის ანულირებისა და გამომგონების ავტორებად მათი ცნობის შესახებ. პროცესის დაწყების შემდეგ სასამართლოს სარჩელით მიმართა ქარხანამ, რომელიც გამომგონებას ქარხნის გამომგონებად თვლიდა.² რსფსრ სსსკ 169-ე მუხლის თანახმად ქარხანა ამ შემთხვევაში წარმოადგენს მესამე პირს, რომელსაც დამოუკიდებელი მოთხოვნა გააჩნია დავის საგნის მიმართ.

საქმის განხილვის დროს შეიძლება გამოირკვეს, რომ სარჩელი წარმოდგენილია არა იმ პირის მიერ, რომელსაც ეკუთვნის მოთხოვნის უფლება, ან არა იმ პირის მიმართ, რომელიც ვალდებულია პასუხი აგოს მოცემულ მოთხოვნაზე. საბჭოთა მეურნეობამ წარუდგინა სარჩელი მოქალაქე მოროზოვს გამოსახლების შესახებ. მაგრამ სასამართლოს სხდომაზე გამოირკვა, რომ მოქალაქე მოროზოვის მიერ დაკავებული სახლი ეკუთვნის არა საბჭოთა მეურნეობას, არამედ ადგილობრივ საბჭოს, და აქედან გამომდინარე, მხოლოდ ამ უკანასკნელს შეუძლია მოითხოვოს მოპასუხის გამოსახლება.³ პროცესში არასათანადო მხა-

რის გამოვლენის შემთხვევაში სასამართლოს უფლება აქვს მოსარჩელის თანხმობით შეცვალოს იგი სათანადო მხარით (რსფსრ სსსკ 166-ე მუხლი).

იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმეზე გამოტანილ გადაწყვეტილებას შეუძლია გავლენა მოახდინოს ერთერთი მხარის ურთიერთობაზე რომელიმე მოქალაქეს ან ორგანიზაციასთან, სასამართლო მათ იწვევს პროცესში მონაწილეობის მისაღებად, ან ისინი თვითონ ებმევიან პროცესში, როგორც მესამე პირები დამოუკიდებელი მოთხოვნების ვარეშე (რსფსრ სსსკ 167 და 168 მუხლები).

ადრე უკვე ითქვა პროკურორის უფლებაზე ყოველგვარი სარჩელის წარდგენის შესახებ. გარდა ამისა, პროკურორს შეუძლია ჩაებას უკვე დაწყებულ პროცესში თავისი ინიციატივით (რსფსრ სსსკ მე-2 მუხლი) ან სასამართლოს წინადადებით (რსფსრ სსსკ მე-2 მუხლი).

დასასრულს განვიხილავთ საკითხს მტკიცებების შესახებ. ჰემარიტების დადგენა ნიშნავს — დავადგინოთ თუ სამოქალაქო საქმესთან დაკავშირებულ რომელ ფაქტებს ქონდა სინამდვილეში ადგილი. როგორც წესი ეს წარსულის ფაქტებია და ამიტომ სასამართლო იძულებულია მიმართოს მტკიცებას, ე. ი. საშუალებებს, რომელთა დახმარებით სასამართლო ადგენს საქმის გადაწყვეტისათვის აუცილებელ ფაქტებს. მტკიცებათა სახეები ზუსტადაა განსაზღვრული კანონით. მათ მიეკუთვნებათ: მხარეთა და მოწმეების ჩვენებები, წერილობითი და ნივთიერი მტკიცებები, ექსპერტთა დასკვნები.

მოწმედ შეიძლება იყოს ყოველი პირი, რომლისთვისაც ცნობილია საქმესთან დაკავშირებული რაიმე ვარემოება. არ შეიძლება დაიკითხონ მოწმეების სახით მოქალაქეები, რომელთაც თავისი ფსიქიურ ან ფიზიკურ ნაკლოვანებათა

1. „Судебная практика Верховного Суда СССР“, 1952, № 9, стр. 45—46.

2. იგივე ჟურნალი, 1954, № 6, გვ. 35—39.

3. იგივე ჟურნალი, 1953, № 1 გვ. 38—39.

გამო უნარი არ შესწევთ სწორად აღიქვან ფაქტები ან მათ შესახებ სწორი ჩვენებები მისცენ.

სამოქალაქო სამართლის პროცესში განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება წერილობითი მტკიცებანი: სხვადასხვა სახის აქტები, დოკუმენტები, საქმიანი და პირადი ხასიათის წერილები, რომლებიც შეიცავენ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე მონაცემებს.

ნივთიერ მტკიცებებს წარმოადგენენ საგნები, რომლის საშუალებით შეიძლება დადგენილი იქნას საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტები. ამიტომ მნიშვნელოვანია მათი გარეგანი შეხედულება, ხარისხი, რაიმე ნიშნები, განსაზღვრული საგნების თვით არსებობაც კი. ნივთიერი მტკიცებანი ან სასამართლოში წარედგინება, ან მათ დათვალიერებასა და გამოკვლევას სასამართლო

აწარმოებს მათ ადგილსამყოფელის მიხედვით.

და ბოლოს, საქმის განხილვის დროს წამოჭრილ ისეთი საკითხების გასარკვევად, რომლებიც სპეციალურ ცოდნას საჭიროებენ მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნებისა ან ხელოსნობის დარგში სასამართლო ნიშნავს ექსპერტებს იმ პირთა წრიდან, რომლებსაც ასეთი ცოდნა გააჩნიათ. ექსპერტების დასკვნას სასამართლო აფასებს იმავე წესით, როგორც სხვა სახის მტკიცებებს. ეს საერთო წესი კი გულისხმობს, რომ მტკიცებათა შეფასებას მოსამართლეები ახდენენ შინაგანი რწმენის საფუძველზე, რომელიც ემყარება სასამართლო სხდომაზე საქმის ყველა გარემოებების ყოველმხრივ და ობიექტურად განხილვას მათ ერთობლიობაში.

მუხრანული კონსულაცია მოსკოვში

აქვს თუ არა უფლება დედას მიმართოს სასამართლოს სარჩელით და მოითხოვოს იმ ბავშვის შესანახი ალიმენტის მიღება, რომელიც მას შეეძინა არარეგისტრირებულ ქორწინებაში?

დედას არ აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს იმ ბავშვის შესანახი ალიმენტის მიღება, რომელიც მას შეეძინა 1944 წლის 8 ივლისის შემდეგ არარეგისტრირებულ ქორწინებაში.

ასეთი ბავშვის შესანახად და აღსაზრდელად მართლაც დედას ეძლევა სახელმწიფო დახმარება ბავშვის თორმეტი წლის ასაკის მიღწევამდე.

მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩამწერ ორგანოებში ბავშვი შობილი იმ დედის მიერ, რომელიც რეგისტრირებულ ქორწინებაში არ იმყოფება, ჩაიწერება დედის გვარზე და მამის სახელი ეძლევა დედის მითითებით (სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების 21 მუხლი).

ის გარემოება, რომ ბავშვი მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩამწერ ორგანოებში გატარებულია კანონის ამ მოთხოვნის დარღვევით, დედას არ აძლევს უფლებას მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ბავშვის შესანახი ალიმენტის მიღება.

უკეთეს დედა კანონით დადგენილი წესით დაქორწინდება იმ პირთან, რომლისგანაც მას ბავშვი შეეძინა და ამასთან აღნიშნული პირი თავს სცნობს ბავშვის მამად, ბავშვი ყოველმხრივ უთანაბრდება კანონიერ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვებს. ასეთ შემთხვევაში დედის სარჩელს ბავშვის შესანახი ალიმენტის მიღების შესახებ სასამართლო განიხილავს საერთო საფუძველზე.

შეიძლება თუ არა შეეცვალოს გვარი ბავშვებს მშობელთა განქორწინების შემთხვევაში?

შვილებს ეძლევათ მშობლების გვარი, თუ მშობლებს საერთო გვარი აქვთ. თუ მშობლებს საერთო გვარი არა აქვთ, შვილებს მშობელთა შეთანხმებით ეძლევათ მამის ან დედის გვარი. უთანხმოების შემთხვევაში სამეურვეო და სამზრუნველო ორგანო მისცემს ბავშვს მამის ან დედის გვარს. მეუღლეთა განქორწინებისას ბავშვებს რჩებათ დაბადების რეგისტრაციისას მიცემული გვარი (საქართველოს სსრ საქორწინო, საოჯახო და სამეურვეო კანონთა კოდექსის 42 მუხლი).

ჩაითვლებიან თუ არა კანონით მემკვიდრეებად გარდაცვალებულის შვილები და ძმები

კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან გარდაცვალებულის შვილები (მათ შორის შვილად აყვანილები), შვილიშვილები, შვილიშვილის შვილები, მეუღლე, მშობლები, დები, ძმები, აგრეთვე სხვა შრომისუუნარო პირები, რომლებიც გარდაცვალებულის კმაყოფაზე იმყოფებოდნენ არა ნაკლებ ერთი წლისა მის გარდაცვალებამდე. ამასთან, უფლებრივი მდგომარეობის მიხედვით კანონით მემკვიდრეები განიყოფებიან სამ ჯგუფად:

პირველი ჯგუფის კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან შვილები (მათ შორის შვილად აყვანილები), მეუღლე, შრომისუუნარო მშობლები, აგრეთვე სხვა შრომისუუნარო პირები, რომლებიც გარდაცვალებულის კმაყოფაზე იმყოფებოდნენ არანაკლებ ერთი წლისა მის გარდაცვალებამდე.

თუ შვილი გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნამდე, მისი წილი ქონება გადაეცემა მის შვილებს (სამკვიდროს დამტოვებლის შვილიშვილები), ამ უკანასკნელთა გარდაცვალების შემთხვევაში — მათ შვილებს (სამკვიდროს დამტოვებლის შვილიშვილის შვილებს).

მეორე ჯგუფის კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან გარდაცვალებულის შრომისუუნარიანი მშობლები. ამ ჯგუფის მემკვიდრეები მიიღებენ გარდაცვალებულის ქონებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პირველი ჯგუფის კანონით მემკვიდრეები არ არსებობენ, ან მათ კანონით დადგენილი წესით არ მიიღეს გარდაცვალებულის ქონება.

მესამე ჯგუფის კანონით მემკვიდრეებად ითვლებიან გარდაცვალებულის დები და ძმები. ამ ჯგუფის მემკვიდრეები გარდაცვალებულის ქონებას მიიღებენ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობენ პირველი და მეორე ჯგუფის კანონით მემკვიდრეები ან მათ არ მიიღეს გარდაცვალებულის ქონება.

თვითეთლი ჯგუფის კანონით მემკვიდრეთა შორის სამკვიდრო ქონება ნაწილდება თანასწორწილად. ამას გარდა სახლის მოწყობილობა, ფუფუნების საგნების გამოკლებით თანასწორ საფუძველზე ნაწილდება იმ მემკვიდრეთა შორის, რომლებიც გარდაცვალებულთან ერთად ცხოვრობდნენ.

შეუძლია თუ არა იმ მოქალაქეს, რომელსაც ჰყავს შვილები, მეუღლე და მშობლები თავისი ქონება ანდერძით გადასცეს დებს ან ძმებს?

ყველა მოქალაქეს შეუძლია მთელი თავისი ქონება ან ამ ქონების გარკვეული ნაწილი ანდერძით გადასცეს კანონით მემკვიდრეთა შორის ერთს ან რამოდენიმე პირს, დამოუკიდებლად იმისა, თუ რომელი ჯგუფის მემკვიდრე არის აღნიშნული პირი.

ამრიგად, მოქალაქეს შეუძლია მთელი თავისი ქონება ანდერძით დაუტოვოს დებს და ძმებს და ქონების წილის გარეშე დასტოვოს პირველი და მეორე ჯგუფის კანონით მემკვიდრეები. ამასთან მოანდერძეს არ შეუძლია თავის არასრულწლოვან შვილებს და სხვა შრომისუუნარო მემკვიდრეებს ჩამოართვას მემკვიდრეობის უფლება ქონების იმ წილზე, რომელიც მათ უნდა მიეღოთ კანონით მემკვიდრეობის დროს.

შეუძლია თუ არა სასამართლოს განიხილოს საქმე შვილად აყვანის ფაქტის დადგენის შესახებ?

შვილად აყვანილის ან შვილად ამყვანის გარდაცვალების შემდეგ, თუ მათ სიცოცხლეში შვილად აყვანა სათანადოდ არ ყოფილა გაფორმებული, საქმე შვილად აყვანის ფაქტის დადგენის შესახებ სასამართლოში არ შეიძლება იქნას განხილული.

ამასთან, თუ შვილად აყვანა თავის დროზე სათანადოდ იყო გაფორმებული, მაგრამ ჩანაწერი განადგურდა ან დაიკარგა, ამ შემთხვევაში საქმეს შვილად აყვანის რეგისტრაციის ფაქტის დადგენის შესახებ განიხილავს სასამართლო.

ჩაითვლება თუ არა შვილად აყვანილი თავისი წარმოშობით ნათესავების მემკვიდრედ?

შვილად აყვანილი და მისი შთამომავლობა შვილად ამყვანის მიმართ შეიძენს ყველა პირად და ქონებრივ უფლებებს და მოვალეობებს, როგორც შთამომავლობითი ნათესავები. ამავე დროს შვილად აყვანილი და მისი შთამომავლობა კარგავს ყველა უფლებას და მოვალეობას თავისი შთამომავლობით ნათესავების მიმართ. კანონის ამ მოთხოვნის შესაბამისად შვილად აყვანილი არ ითვლება თავისი წარმოშობითი ნათესავების (მშობლების, ძმების, დების) მემკვიდრედ.

შვილად აყვანილი და მისი შთამომავლობა ითვლება შვილად ამყვანის მემკვიდრედ.

პენსიის დასანიშნავად შრომის სტაჟის მოწმეების ჩვენებით დადგენის ახალი წესები

პენსიის მიღების უფლების დადგენისას შრომის სტაჟის დამამტკიცებელ ძირითად საბუთს შრომის წიგნაკი წარმოადგენს. გარდა ამისა, მიიღება აგრეთვე სხვა საბუთებიც, მაგალითად შრომის სიები, ცნობები, მოწმობები, გაცემული სამუშაო ადგილებიდან და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როდესაც მშრომელის სტაჟი საბუთებით მთლიანად არ მტკიცდება და შეუძლებელია მათი მიღება საწარმოს ან დაწესებულების სრული ლიკვიდაციის ან საარქივო მონაცემების უქონლობის გამო, პენსიის დასანიშნავად საჭირო დანაკლისი სტაჟი შეიძლება დადგენილი იქნას ორი მოწმის ჩვენების საფუძველზე; ამასთან აუცილებელია, რომ ერთერთი მოწმე იცნობდეს განმცხადებელს ერთ საწარმოში, დაწესებულებაში ან ერთ სისტემაში ერთად მუშაობით და საბუთით დამტკიცოს თავისი მუშაობის ფაქტი იმ პერიოდში, როდესაც განმცხადებელი მუშაობდა მასთან ერთად. მაგრამ მოწმეს არ მოეთხოვება საბუთებით ამტკიცოს თავისი მუშაობა მთელ იმ პერიოდში, რასაც ამტკიცებს განმცხადებელი.

სსრკ მინისტრთა საბჭოს შრომისა და ხელფასის სახელმწიფო კომიტეტის 1958 წლის 4 ივნისის განმარტების თანახმად მოწმეების ჩვენებით შრომის სტაჟი შეიძლება დამტკიცებული იქნას ისეთ შემთხვევებში, როდესაც პენსიის დასანიშნავად საჭირო შრომის სტაჟის არანაკლებ ნახევრისა დამტკიცებულია საბუთებით.

განმარტოთ მაგალითით: მუშაკმა მიმართა სოციალურ უზრუნველყოფის

განყოფილებას მოხუცებულობით პენსიის დასანიშნავად. საბუთებით დაამტკიცა 12¹/₂ წლის შრომის სტაჟი, დანარჩენი 12¹/₂ წლის შრომის სტაჟი დაამტკიცა მოწმეების ჩვენებით, რამდენადაც დაწესებულება, სადაც ის მუშაობდა, ლიკვიდირებულ იქნა და არც არქივში აღმოჩნდა სათანადო მასალა.

განმცხადებელს მოხუცებულობის პენსია უნდა დაენიშნოს საერთო ნორმებით.

ეს წესი უნდა იქნას გამოყენებული აგრეთვე შეღავათიანი პირობებით ან შეღავათიანი ოდენობით პენსიის დანიშვნის დროსაც.

საკითხის ნათელსაყოფად მოვიყვანთ 2 მაგალითს:

55 წლის ელექტროშემდუღებელმა მოხუცებულობით პენსიაზე გადასასვლელად წარადგინა შრომის წიგნაკი, რომლის ჩანაწერებით მტკიცდება შრომის სტაჟი ელექტროშემდუღებლის პროფესიით 6 წელი და 3 თვე, ხოლო სხვა პროფესიით მუშაობისა 12¹/₂ წელი. ამავე დროს მოწმეების ჩვენებით დადგინდა შრომის სტაჟი ელექტროშემდუღებლის პროფესიით მუშაობისა — 6 წელი და 3 თვე.

განმცხადებელს დაენიშნება მოხუცებულობით პენსია შეღავათიანი პირობებით № 2 სიით, რადგანაც ელექტროშემდუღებლის პროფესია გათვალისწინებულია აღნიშნული სიის 32-ე განყოფით.

50 წლის მემახტე მნგრეველმა მოხუცებულობით პენსიაზე გადასასვლელად წარადგინა შრომის წიგნაკი, რომლის ჩანაწერებით დადასტურდა 5 წლის მუშაობის სტაჟი მნგრეველის პროფესიით და 10 წლის სტაჟი საერთო სამუშაოებზე, ხოლო მოწმეების ჩვენებით დადასტურდა 5 წელი მნგრეველად მუშაობის სტაჟი. მას უნდა დაენიშნოს მოხუცებულობით პენსია შეღავათიანი პირობებით.

პენსიების არასრული სტაჟით დანიშვნისას მოწმეების ჩვენებით შეიძლება დადგენილი იქნას იმავე ხანგრძლივობის სტაჟი, როგორც დამტკიცებულია საბუთებით.

მოხუცებულობით პენსიები არასრული სტაჟით დაენიშნებათ მუშებს და მოსამსახურეებს, რომლებმაც მუშაობის პერიოდში მიაღწიეს მათთვის პენსიის დასანიშნავად საჭირო ასაკს, მაშინაც 60 წელს, ქალმა 55 წელს და აქვთ მუშაობის სტაჟი არა ნაკლებ 5 წლისა, მათ შორის არა ნაკლებ 3 წლისა უშუალოდ პენსიის დასანიშნავად მიმართვამდე.

მაგალითად, მუშა-ქალს 55 წლის ასაკში აქვს საერთო შრომის სტაჟი 10 წელი, აქედან 3 წელი უშუალოდ პენსიის დასანიშნავად მიმართვამდე. დოკუმენტებით დამტკიცებულია 5 წლის შრომის სტაჟი, დანარჩენი 5 წელი დადგენილია მოწმეების ჩვენებით. განმცხადებელს უფლება აქვს მიიღოს მოხუცებულობით პენსია არასრული სტაჟით.

თუ ამავე განმცხადებელმა მიმართა მოხუცებულობით პენსიის დასანიშნავად უკვე არა მუშაობის პერიოდში, მაგრამ არა უგვიანეს ერთი თვისა მუშაობის შეწყვეტის შემდეგ, ამ შემთხვევაშიაც მას შეუძლია მიიღოს მოხუცებულობის პენსია, თანახმად სსრკ მინისტრთა საბჭოს შრომის და ხელფასის სახელმწიფო კომიტეტის 1958 წლის ივლისის განმარტებისა.

ამ განმარტებასთან დაკავშირებით პენსიების დანიშვნის შესახებ წინა გადაწყვეტილებების გადასინჯვა არ წარმოებს.

შრომის სტაჟის დადგენაზე მოწმეებად არ შეიძლება დაშვებული იქნან ის მოქალაქეები, რომლებიც განმცხადებელთან ახლო ნათესაურ ურთიერთობაში ან მის კმაყოფაზე იმყოფებიან.

იმ შემთხვევაში, თუ მოწმეები ცხოვრობენ სხვა რაიონებსა ან ქალაქებში, სოციალური უზრუნველყოფის ის რაიონული განყოფილება, რომელსაც მუშაკმა მიმართა პენსიის დასანიშნავად, ანდობს მოწმეთა დაკითხვას რაიონულ სოც-უზრუნველყოფის იმ განყოფილებას, სადაც მოწმეები ცხოვრობენ.

საკავშირო თათბირი საბჭოთა დემოკრატიის განვითარებისა და სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების საკითხებზე

სსრ კავშირის უმაღლესი განათლების სამინისტრომ და მ. ვ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულმა ფაკულტეტმა 1958 წლის 17-20 ნოემბერს ქ. მოსკოვში მოაწეს საბჭოთა კავშირის იურიდიულ უმაღლეს სასწავლებელთა მუშაკების სამეცნიერო თათბირი თემაზე: „საბჭოთა დემოკრატიის შემდგომი განვითარება და სოციალისტური კანონიერების განმტკიცება“.

თათბირის მიზანი იყო სოციალისტური კანონიერების საკითხების განხილვა იურიდიულ მეცნიერების ცალკეული დარგების მიხედვით და სახელმწიფოებრივი საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში მათი გამოვლინების თვალსაზრისით.

საორგანიზაციო კომიტეტმა, რომელსაც თავმჯდომარეობდა მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტის დეკანი პროფესორი დ. ს. კარევი, თათბირში მონაწილეობის მისაღებად მოიწვია არა მარტო საბჭოთა კავშირის იურიდიული უმაღლესი სასწავლებლებისა და სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების წარმომადგენლები, არამედ პროკურატურისა და იუსტიციის დარგის პრაქტიკული მუშაკებიც. თათბირზე მიზანმიმართულ იყვნენ აგრეთვე სტუდენტები მთელი რიგი სოციალისტური ქვეყნიებიდან — პოლონეთიდან, ჩეხოსლოვაკიიდან, უნგრეთიდან, რუმინეთიდან, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკიდან.

საქართველოდან თათბირის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღო სტალინის სახელობის თბილისის უნივერსიტეტის ფაკულტეტის დეკანმა დოცენტმა გ. ინწკირველმა.

თათბირზე მოეწყო ორი პლენარული სხდომა, ხოლო ძირითადი მუშაობა წარმოებდა სხვადასხვა დარგობრივი სექციების მიხედვით. სულ მუშაობდა 9 ასეთი სექცია.

პლენარულ სხდომაზე თათბირის მონაწილეებმა მოისმინეს პროფ. ნ. გ. ალექსანდროვის მოხსენება „საბჭოთა დემოკრატია და სოციალისტური კანონიერება კომუნისტურ თანდათანობით გადასვლის პერიოდში“.

მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ საბჭოთა დემოკრატიის განვითარება და კანონიერების განმტკიცება ერთიან პროცესს წარმოადგენს, რაც ობიექტურად დამახასიათებელია სოციალისტური წყობილებისათვის. საბჭოთა დემოკრატია და სოციალისტური კანონიერებას შორის ურთიერთკავშირი იმაში მდგომარეობს, რომ სოციალისტური კანონიერება, როგორც მოქალაქეთა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა დემოკრატიული უფლებების განხორციელების აუცილებელი პირობა, წარმოადგენს საბჭოთა დემოკრატიის უზრუნველყოფისა და შემდგომი განვითარების ერთერთ უმთავრეს საშუალებას, ხოლო მეორეს მხრივ, საბჭოთა დემოკრატია, რომელიც უზრუნველყოფს კანონმდებლობის ტემპარატად სახალხო ხასიათს და მშრომელთა ფართო მასების მიერ კანონების შესრულებაზე საზოგადოებრივი კონტროლის განხორციელების შესაძლებლობას, — წარმოადგენს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების უმნიშვნელოვანეს პირობას.

სოციალისტური კანონიერება, აღნიშნა მომხსენებელმა, გამოდის, ჯერ ერთი, როგორც სახელმწიფო აპარატის საქმიანობის პრინციპი, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ საბჭოთა სახელმწიფოს ყველა ორგანოები ახორციელებენ თავიანთ ფუნქციებს კანონით მკაცრად დადგენილ ფარგლებში და განუხრებლად იცავენ მოქალაქეთა და მათ საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა უფლებებს. გარდა ამისა, კანონიერება გამოდის როგორც მთელი მოსახლეობის ჯერარსი ქცევის პრინციპი, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ ყველა მოქალაქე ვალდებულია ზუსტად იცავდეს კანონებსა და მათ საფუძველზე გამოცემულ კანონქვემდებარე აქტებს.

ამრიგად, ასკვნის მომხსენებელი, სოციალისტური კანონიერება არის სახელმწიფო მმართველობის და მართლმსაჯულების პრინციპიც და მოქალაქეთა ქცევის პრინციპიც. კანონიერების განმტკიცება ნიშნავს ამ რეჟიმის გამაგრებას, რომლის დროსაც სამართლის დარღვევებს ან

სულ არ ექნება ადგილი, ან კიდევ იშვიათად ექნება ადგილი, დროულად გამოვლინდება და შედეგად მოყვება დამნაშავე პირთა პასუხისმგებლობა.

მეორე მოხსენება პლენარულ სხდომაზე, რომელიც გააკეთა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა პ. ს. რომაშკინმა, ეხებოდა სოციალისტური კანონიერების საკითხებს ვარშავის საერთაშორისო კონფერენციაზე. ეს სამეცნიერო კონფერენცია ჩატარდა 1958 წლის სექტემბერში სოციალისტურ ქვეყნებში კანონიერების მდგომარეობის საკითხებზე.

ვარშავის კონფერენციამ, აღნიშნა მომხსენებელმა, დადასტურა სსრ კავშირისა და სახალხო დემოკრატიის ქვეყნების იურიდიული მეცნიერების წარმომადგენლების სრული ერთიანობა სოციალისტური კანონიერების შინაარსისა და დანიშნულების გაგების საკითხში. კონფერენციის მონაწილე სოციალისტური ქვეყნების ყველა წარმომადგენელმა ერთსულოვნად უარყო ბელგრადის უნივერსიტეტის პროფესორის რ. ლუკიჩის მოხსენებაში („კანონიერება იუგოსლავიაში“) მოკეპული თვალსაზრისი, რითაც ნათელია სახელმწიფოს საკითხში იუგოსლაველი რევოლუციონისტების კონცეფციის გაკოტრება.

კონფერენციაზე გადაჭრით იქნა დაგმოილი ზოგიერთი ბურჟუაზიული იურისტის მიერ წამოყენებული თეზისი იმის შესახებ, თითქოს სოციალისტური კანონიერება არ გულისხმობდეს საზოგადოებისა და პიროვნების ინტერესების პარამონიულ შეთავსებას. პირიქით, სოციალისტური კანონიერების განსაზღვრაში, საბჭოთა იურისტების აზრით, შეტანილი უნდა იქნას მითითება მოქალაქეთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვაზე. სწორედ ასეთი განსაზღვრა იყო წამოყენებული კონფერენციაზე საბჭოთა იურისტების დელეგაციის წევრის პროფ. ვ. მ. ჩხიკვაძის მოხსენებაში.

ამხ. რომაშკინმა შემდეგ ილაპარაკა იმის შესახებ, რომ კონფერენციამ დადასტურა სოციალისტური ქვეყნების იურისტების მიერ სახელმწიფოსა და სამართლის თეორიის პრობლემების ერთობლივი დამუშავების, სოციალისტური ქვეყნების იურიდიული სამეცნიერო საზოგადოებრიობის მუშაობის კოორდინირებისა და გამოცდილების ურთიერთგაზიარების აუცილებლობა.

სახელმწიფოსა და სამართლის თეორიის სექციის ხაზით საინტერესო მოხსენება გააკეთა მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტმა ა. გ. ლაშინმა თემაზე „სოციალისტური სახელმწიფოს დემოკრატიზმი“.

მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ სოციალისტუ-

რი დემოკრატიზმის განვითარება ნიშნავს საბჭოთა საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი წყობილების სულ უფრო მზარდ დემოკრატიზაციას, მოქალაქის სუბიექტურ უფლებათა მატერიალური გარანტირების განუხრელ ზრდას. პროლეტარის დიქტატურის სისტემის განვითარების და მისი პოლიტიკური რეჟიმის შემდგომი დემოკრატიზაციის მაჩვენებელია, ამბობს იგი, საბჭოთა სახელმწიფოს ფორმის განვითარება მისი ამოცანებისა და ფუნქციების შეცვლასთან დაკავშირებით და აგრეთვე შშრომელთა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების როლის ამაღლება სამეურნეო და კულტურულ მშენებლობაში, სახელმწიფოს ფუნქციების განხორციელებაში.

პერმის უნივერსიტეტის დოცენტმა ა. ვ. რიბინმა თავის მოხსენებაში „საზოგადოებრიობის როლი სოციალისტური კანონიერებისათვის ბრძოლაში“, აღნიშნა, რომ საზოგადოებრიობის ფართო მონაწილეობა კანონიერების განმტკიცების საქმეში სოციალისტური დემოკრატიის ქეშმარიტად ხალხური ბუნების მკაფიო გამოვლინებას წარმოადგენს, მაგრამ ამ საქმეში მთელი რიგი ნაკლოვანებები არსებობს. ერთერთ ნაკლს, რომელიც ხელს უშლის სოციალისტურ კანონიერების უზრუნველყოფაში საზოგადოებრიობის უფრო ქმედით მონაწილეობას, მომხსენებლის აზრით წარმოადგენს საბჭოთა სამართლის არასაკმარისი პროპაგანდა. გარდა ამისა, საჭიროა უფრო მეტი მუშაობა კანონიერების დარღვევის მიზეზების შესწავლისათვის, ისეთი უარყოფითი მოვლენების თავიდან აცილება, როგორცაა მაგალითად ბიუროკრატიზმი მშრომელთა საჩივრებისა და განცხადებების განხილვის საქმეში, ზოგიერთი სახელმწიფო ორგანოსა და თანამდებობის პირის არასაკმარისი რეაგირება მოქალაქეთა გამოსვლებზე კრებებზე და პრესაში და სხვ.

ამავე სექციაში შეიკოთხედი მოხსენებებიდან აღსანიშნავია აგრეთვე უნივერსიტეტის დოცენტის ვ. ს. პეტროვის მოხსენება „საბჭოთა სახელმწიფოს ფუნქციებისა და ფორმის განვითარება და სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი სრულყოფა“. სექციის მონაწილეებმა არ გაიზიარეს მომხსენებლის მიერ წარმოდგენილი კლასიფიკაცია საბჭოთა სახელმწიფოს ფუნქციების შესახებ, მისი განვითარების მეორე მთავარ ფაზაში, კერძოდ, სახელმწიფოს ერთერთ შინაგან ფუნქციად მან დაასახელა სოციალისტური საზოგადოებრივი ურთიერთობების დაცვა. მაგრამ, როგორც კამათში გამოსულმა ამხანაგებმა აღნიშნეს, სოციალისტური საზოგადოებრივი ურთიერთობების დაცვა საბჭოთა სახელმწიფოს ერთერთი ფუნქცია

კი არ არის, არამედ საერთოდ ჩვენი სახელმწიფოს მიზანი და დანიშნულებაა.

სახელმწიფო და ადმინისტრაციული სამართლის სექციის ხაზით წაკითხულ მოხსენებებიდან აღსანიშნავია მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტის გ. ვ. ბარაბაშევის მოხსენება „დემოკრატიის შემდგომი გაფართოება ადგილობრივი საბჭოების მუშაობის ორგანიზაციაში“, ლენინგრადის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტის ს. მ. რაინის მოხსენება „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის ურთიერთობის სამართლებრივი საფუძვლები“, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ი. ი. ევტიხიევის მოხსენება „სოციალისტური კანონიერების უზრუნველყოფა ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დროს“ და სხვ.

სამოქალაქო სამართლის სექციაში დიდი ინტერესით იქნა მოსმენილი პროფესორ პ. დ. კამინსკაიას მოხსენება „სახელმწიფოებრივი დისციპლინა“. მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ სოციალისტური კანონიერების განხორციელება სახელმწიფოებრივი ურთიერთობებში გამოიხატება, უპირველესად ყოვლისა, სახელმწიფოებრივი დისციპლინის განუხრელი დაცვით, რომელიც სახელმწიფოებრივი დისციპლინის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს.

სახელმწიფოებრივი დისციპლინა, როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტი, მომხსენებლის აზრით შედგება ურთიერთობათა ორი კომპლექსისაგან. პირველი კომპლექსი მოიცავს იმ ურთიერთობებს, რომლებიც წინ უსწრებენ ხელმწიფოებრივ დიდებას, ადვილი აქვს ხელმწიფოებრივ დიდების დიდების დროს და დასრულებიან ხელმწიფოებრივ დიდებით. ურთიერთობათა ეს კომპლექსი რეგულირებულია არა მარტო სამოქალაქო სამართლის, არამედ ადმინისტრაციული სამართლის ნორმებითაც. სახელმწიფოებრივი დისციპლინაში შემავალი ურთიერთობების მეორე კომპლექსი დაკავშირებულია ხელმწიფოებრივ შესრულებასთან რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების მიხედვით.

ორივე ამ კომპლექსის ურთიერთობათა დეტალური განხილვის შემდეგ მომხსენებელი ასკვნის, რომ სახელმწიფოებრივი დისციპლინის მნიშვნელობა სახალხო-სამეურნეო გეგმის შესრულებისათვის, სოციალისტური საკუთრების დაცვის, სამეურნეო ანგარიშის განმტკიცებისა და საბრუნავი სახსრების მოძრაობის დაჭარბებისათვის, აუცილებელს ხდის კანონით დადგენილ ყველა გზებისა და საშუალებების სრულად და მოქნილად გამოყენებას ცალკეულ საწარმოებზე (იურიდიულ პირებზე), პერსონალურად

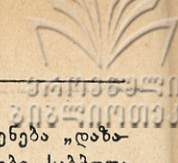
ხელმძღვანელებზე და იმ თანამდებობის პირებზე ზეგავლენის მიზნით, რომელთა საქმიანობაზე დამოკიდებული სოციალისტური მეურნეობის უპირატესობათა და სამეურნეო კავშირების სამართლებრივი ფორმის — ხელშეკრულებების რეალური გამოყენება.

სამოქალაქო სამართლის სექციის ხაზით წაკითხულ სხვა მოხსენებებიდან აღსანიშნავია ტარტუს უნივერსიტეტის დოცენტის ე. ი. ლაასიკის მოხსენება „სოციალისტური კანონიერებისა და სახელმწიფოებრივი დისციპლინის განმტკიცება მიწოდების ურთიერთობებში“, ყაზახეთის უნივერსიტეტის დოცენტის ბ. გ. ბასინის მოხსენება „მოქალაქეთა საბინაო ინტერესების დაცვა სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების ამოცანების თვალსაზრისით“ და სხვ.

სამოქალაქო სამართლის პროცესის სექციაში წაკითხულ მოხსენებებიდან აღსანიშნავია სვერდლოვსკის იურიდიული ინსტიტუტის პროფესორის კ. ს. იუდელონის მოხსენება „კანონიერების შემდგომი განმტკიცების შესახებ სამოქალაქო სამართლის პროცესში.“ მომხსენებლის აზრით, სამოქალაქო საქმეებზე სახალხო სასამართლოების მოღვაწეობაში კანონიერების დაცვის უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს, უპირველესად ყოვლისა, იმ სამართლებრივი ნორმების შესრულება, რომლებიც არეგულირებენ საქმის აღძვრას და მათ წინასწარ მომზადებას განხილვისათვის. გარდა ამისა, აუცილებელია იმ ნორმების დაცვა, რომლებიც შეეხებიან სასამართლოს მტკიცებით საქმიანობას.

გადაწყვეტილების კანონიერება და მისი დასაბუთებულობა, აღნიშნავს მომხსენებელი, მოითხოვს გადაწყვეტილების კარგ მოტივირებას. მოსამართლეები ხშირად ბოროტად იყენებენ რსდსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 177 მუხლს, რომლის მიხედვითაც სასამართლოს უფლება აქვს სხდომის დასასრულს გამოაცხადოს მხოლოდ გადაწყვეტილების რეზოლუციური ნაწილი, ხოლო სრული გადაწყვეტილება შეადგინოს 3 დღის ვადაში. ეს წესი გათვალისწინებულია მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებისათვის. ამიტომ მოსამართლეები მას ხშირად არ უნდა იყენებდნენ და ამავე დროს, საჭიროა, რომ ამ მუხლის გამოყენება სპეციალური საპროცესო ფორმით (დადგენილებით) იქნას განხორციელებული სასამართლოს მიერ.

სისხლის სამართლისა და შრომა-გასწორებითი სამართლის სექციის ხაზით თათბირზე მოსმე-

ნილ იქნა შემდეგი მოხსენებები: მოსკოველ პროფესორ ა. ა. გერცენზონისა „სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცება და დანაშაულობათა შესწავლის და თავიდან აცილების ზოგიერთი საკითხი“, მოსკოვის უნივერსიტეტის დოცენტის ი. მ. ტაჩჩევსკისა—„შრომა — გამასწორებელი მუშაობის შეფარდების ზოგიერთი საკითხი“ და სხვ.

სისხლის სამართლის პროცესის სექციაში განსაკუთრებული ინტერესი გამოიწვია ლვოვის უნივერსიტეტის დოცენტის პ. ო. ნედბაილოს მოხსენებამ „მოსამართლეთა შინაგანი რწმენა და სოციალისტური კანონიერება“. იგი აღნიშნავს, რომ სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცების უზრუნველყოფის მიზნით საჭიროა გადასინჯულ და შესწორებულ იქნას ის ფორმულა, თითქოს მტკიცებათა და მათ მიერ დამადასტურებელი ფაქტების მართლზომიერების კრიტერიუმს წარმოადგენს მოსამართლეთა შინაგანი რწმენა.

თანამედროვე პერიოდში, მოხსენებლის აზრით, ერთდერთ საფუძველს სსსრ-ის ზომის დანაშენისათვის წარმოადგენს კანონი. რსფსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 45-ე მუხლის ფორმულირება, რომლის მიხედვითაც კანონის გვერდით მოქმედებს აგრეთვე მართლშეგნება, მოძველებულია და ასახავს იმ დროს, როდესაც მართლშეგნება ავსებდა კანონს. ამჟამად კი მართლშეგნება, ე. წ. მოსამართლეთა შინაგანი რწმენა, წარმოადგენს მხოლოდ საშუალებას სამართლის ნორმების სწორად შეფარდებისათვის, მტკიცებულობათა სინამდვილის შეფასებისათვის. ამის საშუალებით სასამართლოს შესაძლებლობა ეძლევა დაადგინოს ნორმის კავშირი კონკრეტულ ფაქტებთან, იურიდიულად სწორად შეაფასოს ისინი, ზოლო სასჯელის დანიშნვის დროს იხელმძღვანელოს მხოლოდ კანონით და გაითვალისწინოს დანაშაულის საშიშროება, დამნაშავის პიროვნება და მისი ბრალი, დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი.

ამავე სექციაში წაკითხული მოხსენებებიდან აღსანიშნავია მოსკოვის უნივერსიტეტის დო-

ცენტის ნ. ი. კალაშნიკოვას მოხსენება „დაზარალებულის უფლებათა გარანტიები საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში“, ლატვიის უნივერსიტეტის დოცენტის ა. ა. ლიედეს მოხსენება „არასრულწლოვანთა დანაშაულის შესახებ საქმეთა წარმოების თავისებურებანი ლატვიის სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის პროექტში“ და სხვ.

შრომის სამართლის სექციაში მოსმენილ იქნა შემდეგი მოხსენებები: მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ა. ე. პაშერსტინიკისა „შრომის საქმეთა განხილვის წესის შესახებ კანონმდებლობის განვითარების ზოგიერთი საკითხი“, სვერდლოვსკის იურიდიული ინსტიტუტის დოცენტის ბ. კ. ბეგიჩევისა „პროფკავშირების როლი მუშა-მოსამსახურეთა საწარმოო (სამსახურებრივი) დახასიათებების თაობაზე შრომის დავათა გადაწყვეტაში“ და სხვ.

მიწისა და საკოლმეურნეო სამართლის სექციაში წაკითხულ მოხსენებებიდან აღსანიშნავია მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ი. ვ. პავლოვის მოხსენება „საკოლმეურნეო დემოკრატიის შემდგომი განვითარება“, კიევის უნივერსიტეტის დოცენტის ვ. ზ. იანჩუკის მოხსენება „კოლმეურნეობის ახალი სანიმუშო წესდების პროექტის საკითხისათვის“ და სხვ.

საერთაშორისო სამართლის სექციის ხაზით მოსმენილი იქნა ორი მოხსენება: მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ფ. ი. კოჟევნიკოვისა „საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები და ნორმები“ და სვერდლოვსკის უნივერსიტეტის დოცენტის ი. ი. ლუკაშუკისა — „სოციალისტურ სახელმწიფოთა საერთაშორისო ხელშეკრულებების ქეშმარიტი დემოკრატიულობა“.

მთლიანად თათბირი მაღალ თეორიულ დონეზე ჩატარდა. ამავე დროს იგი კარგად იყო ორგანიზებული. ყველა სექციაში წაკითხული მოხსენებების თეზისები დაბეჭდილი იქნა და დაურიგდა თათბირის მონაწილეებს. თათბირის მონაწილეებმა ერთსულოვნად გამოთქვეს სურვილი იმის შესახებ, რომ შემდეგი საკავშირო თათბირი მოეწყოს ერთერთი მოკავშირე რესპუბლიკის დედაქალაქში.

გ. ი.

სარედაქციო კოლეგია:

მ. ლომიძე (რედაქტორი), ბ. ბარათაშვილი, მ. თოფურაძე, გ. ინწკირველი,
მ. ლეკვეიშვილი (რედაქტორის მოადგილე), ს. როსტიაშვილი,
თ. წერეთელი.

ფანდი 5 826.

13558/65

საქართველოს
სამართლებრივი

39

СОВЕТСКОЕ ПРАВО № 1

(на грузинском языке)

Орган Министерства юстиции, Прокуратуры и Верховного Суда
Грузинской ССР